

JÄRLEPA
KROONIKA

1238 - 1982

RAAMATU KIRJASTU
TALINNA RAAMATUKIRJASTU

JÄRLEPA KROONIKA
1238.a. - 1982.a.

Koostanud: Hilda KADARIK
.1977.- 1982.a.

JÄRVLEPA KROONIKA PÜHENDAN
DIREKTOR HELDUR MALKEN'ile

ja

PEAVETARST VALTER KADARIKU
mälestusele.

Hilda Kadarik

Ühtlasi tänan kõiki kes abistasid mind
selle töö juures.

Hilda Kadarik

1238.a. - 1920.a.

I osa.

Järvlepa kroonika I osa
1238.aastast - 1920.aastani.

Järvlepa maaala (Sadala küla - Satail) esmakordsel mainimisel Taani hindamisraamatus saame teada, et enne 1238.a. oli tema esimene lääniisand Henricus de Helde Kölni maakonnast rikas rüütel, kellel taanlaste valitsemise ajal oli siin palju maavaldusi. Tema omanduseks oli peale Sadala küla veel Juuru (Juriz), Härgla (Herkial), Aunapo Pergeli all, Picker (Maleiafer), Fonäl (Ouhut), Penningbu Iggafer (Serriuerae). Vahepeal võrandati temalt paavsti otsuse põhjal see maavaldus. Aastal 1240 hüvitasid taanlased teda uuesti maaga. Hiljem kaob täiesti jälg temast, nii et ollakse arvamisel, et ta on pöördunud tagasi Vestfalenisse.

Ajaloost teame, et varasel keskajal peaaegu polnudki mõisamajandeid. Aastal 1241 on kogu Harjumaal teada ainult 3 mõisat. Kogu Taani valitsuse ajal 16 ja aastal 1500 Harjus ja Virumaal kokku 160 mõisat.

Tekib pikk, umbes 250.a. lünk, milles pole midagi teada Sadala küla saatusest. Mitmed ümbruskonna külad ja mõisad on 13., 14. ja 15.sajandil mitmesugustele rüütlitele läänistatud. Palju maad kuulus ka kirikule, peamiselt rikastele kloostritele Tallinnas, Padisel, aga ka Dünamündes ja isegi Gotlandis.

Alguses olid möögavendade ordu ja kloostrid need, kelle valduses olid suuremad maaalad, mille keskustesse rajati majandid. Nende eeskujule järgnesid peagi saksa vasallid. Algul näeme harva neid põllumeestena, sagedamini ehitasid nad endile vesiveskid, millest pikkamööda kujunesid mõisad. Mõisa põllud haritakse alles üles peale 1500.a. Rootsi ajal pärisorjuses olevate talupoegade poolt. Mõisate majandamine oma sulaste ja mõisa ametnikkudega toimub alles palju aastaid hiljem.

Teatavasti on terve rida saksa rüütleid aja jooksul ennast nimetanud eesti külade järele ja oma algupärasest perekonnanimest loobunud, kuid enamalt jaolt säilitasid nad

oma vanad suguvõsavapid. Sellest tuleneb tõsiasi, et sama perekonnaliikmed, ühe ja sama vapiga, hakkasid kandma erinevaid nimesid. Nii on Vrangellid ja Engdesid ühe ja sama vapiga s.o. ühise päritoluga. Samuti on Ungern ja Liven ning Pahlen ja Koskull.

Võib oletada, et rüütliid, kes ennast eesti valduste järele nimetasid, olid ka vastavate külade omanikud ja samas asusid ka nende elukohad. Järlepa naabruskonnast on väljasurnud rüütliisugu Herkula, hiljem Claves van Herkele all tuntud, kelle valduses oli Herküla küla ja teised asundused ümbruskonnas. Juurus elas vasallide sugu de Jurden Haibast (Hageris), mis asundamise ajal Hovympae nimetust kandis, on pärit rüütliisugu von Havenpe nimi. Sellest on kujunenud aastasadade jooksul Haiba.

Ümber 1500 aasta ümber kuulus palju Juuru kihelkonna maid Tallinna (Reval) lähedal asuvale Pirita kloostriale (s.t. Brigittenkloster). Nende maade valitsejaks oli vend Johann Rychter, kes nagu ürikutes kirjutatakse, elas Sadala külas. Aastal 1513 kinnitab ordumeister sõnasõnalt, et Sadala (Sataial) küla kuulub kloostri valdusesse, kuna Pirita klooster asutati juba a. 1405, on võimalik, et need paljud maavaldused osaliselt enne 1500.a. kloostriale kuulusid. Teada on, et Pae mõis, mitte kaugel Sadala külast, on Lode perekonna poolt kloostriale annetatud. Naabruses asuv Purila (Purgel) on umbes 1500.a. Arnd Hans Junge poolt Pirita kloostriale müüdnud. Pärast lõplikku Pirita kloostri purustamist aastal 1577 venelaste poolt ja pärast reformatsiooni aset leidnud kirikumaade võõrandamist, on kõik endised kloostri-mõisad üle läinud Rootsi krooni valdusesse, üksikud külad ja mõisad aga teenelistele vasallidele ja ohvitseridele läänile antud.

Esmakordselt mainitakse Järlepa küla 1613.a. Ta on Johann Koskylli pärijate valduses, kelledele Sadala küla on panditud juba 1594.a. Kuna siin on tegemist pärijatega, peab küla enne seda olema kuulunud pärandajale. Siin on kindlasti tegemist Eestimaa maanõuniku Johann von Koskylliga, kellele Rootsi kuningas Eerik XIV andis läänile Järlepa naabruses asuva Purila (Purgel) mõisa. Ta abiellus 1587.a.

Hulja (Huljel) ja Undla (Undel) Virumaa mõisate pärija Anna von Lodega. Nende abielu oli lasteta. Geneal. käsiraamatu kohaselt Johann Koskyle suri aastal 1600. See on aga ilmselt vale, kuna teises kohas mainitakse tema pärijaid juba 1592 ja 1594. Edasi leiame ühe 24.juuni 1592.a. koostatud pärandi jagamise ürika. Selles jagavad Anna von Koskylly, sünd. Lode, lapsed esimesest abielust ja nimelt Margaretha Tiesenhausen (sünd. Rosen) ja Anna Uexüll (sünd. Rosen) oma Hulja ja Undla mõisaid nende juurde kuuluvate külade ja veskitega. Emale - ämmale Anna Koskyllyle (sünd. Lode, lehestunud Rosen) määratakse elurendis. Tema meest Johann Koskylly ürikutes ei mainita, järelikult pidi ta olema juba surnud 1592.a.. Tema väimees Johan Uexüll (surn.1600.a.), öieti küll tema pärijaid, mainitaks Jul. Pauckeri poolt aastal 1615 kui Järlepa pandiomanikke, kellele valduses oli ka 2 aakrit maad Juurus. Need olid panditud 4200 taalri eest.

Ajaloolane G.V. Krusenstjern, viimane Järlepa mõisapärandi omanik, imestab, et üheski keskaegses ürikus ja ka hilisemates allikates ei leidu kohanimele Järlepa - Jerlep, tema lähedast tõenäolist vana vormi - Järvlepa.

Prof. Paul Johansen teeb ürikute põhjal kindlaks, et esmakordselt on mainitud Järlepa mõisa 1695.a., mis juba 17.sajandi teisel poolel eraldamise teel Seli (Sellie) mõisast on tekkinud ja sest peale püsinud rüütlimõisana.

Niisugune eraldamine oli võimalik ainult siis, kui nad ühele omanikule kuulusid või ühiseid piire omandasid. Mõlemad seisukohad kuuluvad uurimisele. Järlepa ja Seli ei omanud kunagi ühiseid piire. Nad asusid isegi eri kihelkondades, olgugi mitte alati. Nimetatud mõisate vahel asusid Pirgu ja Saaremõis.

Pöördume selleks edaspidi Järlepa valdajate uurimisele 17.sajandi algusest. Kui meie nüüd eelpool nimetatud Koskylly ja Uexüll pärandustombu poole tagasi pöördume ja nende järeltulijate genealoogiasse vaatame, siis saame teataval määral selge pildi Järlepa katkematu ja vahelduva saatuse kohta.

Kõige-pealt: kes olid Koskylid 1600.a. surnud väimehe Johann Uexüll'i pärijad, kes oli pandivaldajaks Järlepas 1620.a.?

Küsimuse alla tulevad tema pojad:

1. Johann (surn. on 1664.a.) oli Vana-Vigala ja Pärnurne pärisjärlepa, väga rikas mees, kes vaevalt väikese Sadala või Järlepa pandiomandiga oleks tegelnud.

2. tema vend Georg v. Uexküll (surn. 1636.a.) kelle valduses oli Kivi-Vigala, suur Ravila ja Möniste mõis Liivimaal ning abielus jõuka naisega.

Jäeb järele öde Anna von Uexküll, kes oli abielus Hans Vrangeliga. See Hans Vrangel on Eestimaa rüütelkonna arhiivi aktides Järlepa valdajate reas selgelt nimetatud, kui tegelik Järlepa ja Seli pärisjärlepa. Ta on huvitav isik-sus ja väärrib, et siin temast lähemalt räägitakse. Ta on samanimelise jõuka Rootsi ratsaväekanteni Hans Vrangeli noorem poeg, kelle onu on Rootsi feldmarssal ja riiginõunik Hermann Vrangel (vanem) ja teise Rootsi feldmarssali - Liivimaa kubernerini Hermann Vrangeli (noorem, surnud 1643.a.) vend. Viimase poeg on jällegi Rootsi maahärra Gustav Vrangel, kes juhatas 30.a. sõjas Saksamaal kõiki Gustav Adolphi väeosasid. Teenete eest tõsteti ta krahviseisusesse. Meie Hans Vrangel Järlepast tõusis 30.aastases sõjas koloneliks. Gustav Adolf andis temale a. 1624 Liivimaal asuva Luua lossi. Tõenäoliselt kinkis Gustav Adolf temale, lühikest aega enne surma, Rootsi krooni valduses oleva Järlepa ja võibolla ka Seli, sest nagu mainitud, olid mõlemad mõisad tema valduses. Kuninganna Christina nimetas teda mõlemate mõisate pärisvaldajaks ja kinnitas seda veelkord aastal 1646. Hans Vrangelil oli isalt päritud Alu mõis. Arvatavasti oli ta siin üles kasvanud. Alu mõis asub mitte eriti kaugel Järlepast. Meie leiame Taani hindamise raamatus järgmise märkuse Seli mõisa ligidal oleva Koigi küla kohta: a. 1523 annab Johann Dönhoff Alu üle ühes Seli-Koigiga Reinhold Rosenile. Alu juurde jäi Koigi küla 17.sajandi

keskpaigani kui Hans Vrangel Alust Selisse ümber asus.

Huvitav on juba see mainitud fakt, et tema oli abielus Anna Dorothea Uexkülliga Vigalast, just selle ainsa Johann Uexkülli Järlepa pandihoidja küsimuse alla tuleva pärijaga. Tema mees on ilmselt kuningas Gustav Adolf või kuninganna Christinat eriti palunud, temale mõeldud kingituse suhtes, anda pärimis- ja omandiõigus tema naise pandivalduses oleva Sadala või Järlepa kohta.

Kui Eestimaa rüütelkonna arhiivis Järlepa valdajate nimekirjas Uexkülli pärijate ja Hans Vrangeli vahel veel üks Otto Vrangel Triigi mõisast on nimetatud, siis on siin päris silmanähtavalt tegemist pandirentnikuga, kes Hans Vrangeli sõjas olles tema asemel Järlepat valdas. Otto Vrangel suri juba 1641.a. Ta oli Hansu kaugelt sugulane.

On huvitav ja selgitav jälgida seoseid Järlepa edaspidises valdajate reas. Hans Vrangel ülendati kuninganna Christina poolt vabahärra seisusesse, nimega Vabahärra Vrangel Luualt. Kuna temal ei jäänud järele poegi, läksid nimi ja seisus üle tema lihasele vennapojale, ülalpool mainitud kuulsale feldmarssalile Carl Gustov Vrangelile ja teisele vennapojale maanõunik Jürgen Vrangelile Tolsburgis. Need on nende järeltulijad, kes veel tänini kirjutavad Vrangel ühe "l"-iga. Hans Vrangel Järlepast suri 1667.a., ta naine aga 1651.a. Nagu öeldud polnud neil poegi, küll aga kaks tütar: vanem Anna Brita abiellus Diedrich Roseniga Rooshalt, kes 1657.a. sõjas langes. Meil on teada, et 17.jaan. Tykoszini komandandina Narevi juures ca 1300 mehelise Rootsi garnisoniga poolakatest ümber piirati. Kui tema kangelaslik vastupanu murti ja poolakad kindlusesse tungisid, lasi ta kogu kindluse õhku. Kõik rootslased ja sissetunginud poolakad said surma. Roseniga abiellunud Anna-Brita Vrangel suri 1654.a. ja maeti Tallinna. Kui tema isa Hans Vrangel 1667.a. suri, langes Liivimaal asuv Luua loss poegade puudumise tõttu tagasi kroonule, kes hiljem lossi jälle pärijatele andis.

Alu, Seli ja Järlepa suhtes esinevad nüüd järgmised pärijad: esmajoones Hans Vrangeli noorem tütar - Ebba Barbara.

Oma esimeses abielus (1638) Karl v. Tiesenhauseniga (+1652) elas ta Vardil, teises abielus Johann Eberhard v. Bellingshauseniga (+1655) Melzenis. Kaks korda lesestunud, abiellus ta vana vabamärra Otto Johann v. Meyendorffiga, kellel mingit vara polnud.

Teises järjekorras taotlevad endale pärandit langenud Diedrik v. Roseni, kes oli abielus Hans Vrangeli vanema tütre Anna Britaga, mõlemad lapsed: Hans von Rosen ja tema öde Barbara Helene. Viimane oli abielus Rootsi kindralmajor Johann Andreas v. Pahleniga Habajalt. Talle kuulusid Habaja ja Pae mõisad, mis asusid Alu, Seli ja Järlepa naabruses.

Meil on teada, et pärast Hans Vrangeli surma majandas Otto Johann v. Meyendorff jagamata mõisate kompleksi. On ka teada, et mõlemad hõimlased, kindral v. Pahlen ja Hans v. Rosen oma pärandatud valduse lahutasid, kusjuures Järlepa lahutati Selist. Järlepa sai sellest ajast peale iseseisvaks rüütlimõisaks. Jagamine seisnes arvatavasti selles, et ühe ainuvalitsus kahe mõisa üle lõppes ja Järlepast iseseisev mõisamajand tekkis. Pahlen sai Järlepa ja Rosen Seli. Pauckeri järgi oli ka Alu ajutiselt Rosenite valduses, nii et pole teada, missuguse valdusega Meyendorff rahuldati. Kuna Meyendorff 1689.a. suri, võib arvata, et jagamine toimus kohe pärast tema surma. Tema ja tema naine olid lasteta.

Meie ei tohi jätta uurimata kuivõrd naabermõisa Järlepa - Seli- Alu- Pae kuulusid või on kuulunud ühe omaniku valdusesse. Siin kohal tuleks kõnealla 3 gruppi: 1. Härgla-Saaremõis, 2. Pirgu-Angerja ja 3. Umbru Järlepale kõige lähemal asuv mõis.

1. Nii lähedale kui Härgla küll Järlepale asub, ei leia keskajal, ega Rootsi ajal nende omavahelist suhtemist. Aastal 1467. oli Härgla majapidamine mahajäetud ja kuulus Treydeni perekonnale. 1516.a. on ehitatud uus mõisahoone ja Hans Treyden annab Härgla üle Hans Maydelli lesele. Selle perekonna valdusesse jääb mõis kuni a. 1626. Seejärel

langeb ta perekond Uexküll-Guldenbandi valdusesse, Aastal 1667. omandab Reinhold Johann Uexküll-Guldenbrand Härgla naabermõisa Saaremõisa ja ühendab oma peamõisaga. Sest ajast peale on Saaremõis jäänud abi- või karjamõisaks. Saaremõisa on nimetatud ka Sarmuse ja on väga vana asula.

Aastal 1474 kinkis Hans Lode Seli ja Saaremõisa Pirita kloostriile ja need ühendati lähedal oleva Purila kloostri-mõisaga. Pole võimatu, et Sadala seekord ka eelpoolnimetatud kompleksi kuulus. Pärast kirikumaade vöörandamist langes ka Saaremõis Rootsi kroonile, kes selle (ilma Selita) a. 1611 andis laenuks Michael Engelhardtile.

Selist mitte kaugel asuv Pirgu küla oli juba a.1497 ja 1507 Angerja mõisa omand. Pärast mõisamajandi kujunemist on teda nimetatud isegi Uus-Angerjaks. Perekond Vedebergidelt läheb see mõis Vietinholfide valdusesse. Paistab, et Pirgu mõis pole kuulunud Pirita kloostri suurde maakompleksi ega teistele meile tuntud Sadala-Järlepa maaomanikele.

Rootsi aja lõpul ja Vene aja algul saavad Angerja ja Pirgu immatrikuleeritud Jakob Friedrich v. Peetzi omandiks ja nimelt abiellumise tõttu Helene Christine v. Pahleniga, Otto Magnus v. Pahleni tütreaga Angerjalt. Perekond Peetzide valdusesse jäävad need mõisad kuni 19. sajandini.

Umbru on mõisaks kujunenud suhteliselt hilja. Paistab, et samanimelist küla keskaja ürikutes pole nimetatud. Arvata võib, et enne kui Umbru mõisaks ühendati, on seal olnud väike asundus (Jürikäla, Mäeküla, mõlemad 4 talulised?) Geneoloogia käsiraamatu järgi on Jakob von Erdtmann (sünd. Tallinnas 15.6.1646.a. surn. Rootsis 24.3.1717.a.) pandi-valdajana kasutanud Maidla, Saku ja Umbru ning rentnikuna naabruses asuvad Mahtra mõisat. Töenäoliselt ei elanud ta väikeses Umbru vaid suures Maidla mõisas, kus juba sel ajal oli tugeva kivimüüri piiratud mõisahoone. Paistab, et samal ajal kui Järlepa (Vene valitsuse algul) on Umbru kujunenud mõisaks. Olemasolevate andmete põhjal on Otto Vilhelm v. Meyendorff (sünd. 1698.a.) olnud Umbru valdaja, kus ta pidevalt elas ja 1774.a. suri. Geneoloogia käsiraamatus on tems märgitud Umbrus elunevaks. See võib ka eksitus olla, sest tihti esineb segiajamine mõisate pärisomanik,

pandihoidja ja rentniku vahel. Pauckeri ja geneoloogia käsiraamatu järgi omandas Jakob Friedrich v. Peetz aastal 1720. Pirgu, Angerja ja Umbru mõisad. Umbru oli tõenäoliselt nende omand kuni 19. sajandi esimese pooleni. Paistab, et hilisemate Peetzidest omanikkude peaelukoht oli Angerjal. Tema tütar Gertrud Helene v. Peetz abiellus Tallinnas 6. märtsil 1729. a. eelpool nimetatud vabahärra Otto Vilhelm v. Meyendorffiga, kes ilmselt kui mõisnik-omanik Umbru rentnikuna ei tegutsenud. Ta on igatahes oma äia Peetzi eluajal kord üht kord teist äia mõisatest majandanud. Tema 13 last on sündinud umbes 1742. aastani Peetzi mõisas Kihleveres ja 1744. aastast Umbrus, kuhu ta peale äia Jakob Friedrich v. Peetzi surma 1731. a. näis asuvat elama. Kui tema äi Jakob Friedrich v. Peetz suri, oli tema vanem poeg ja mõisate pärija Georg Johann kõigest 8 aastane. Võimalik, et lehestunud ämma asemel valitses Peetzide mõisate kompleksi rentnikuna Meyendorff. Umbru päris esimeselt Peetzilt (+ 1731) tema poeg Georg Johann (1723 - 1789), kelle poeg Georg Gustav (1787) natuke varem suri kui isa. Tema lesk elas oma noorelt lahkunud mehest mitu aastakümnet kauem ja veetis oma lesepõlve pärast mehe õemehe Meyendorffi surma 1774. a. Umbrus. On võimalik, et Peetzid ka Meyendorffi ajal on korduvalt Umbrus viibinud, kuna üks põegadest Peeter Johann suri 1. nov. 1768. a. Umbrus. 1779. a. 25. jaan. suri Umbrus üks 85 aastane vanatädi Anna Margarethe v. Peetz, kes ilmselt oli esimese Jakob Friedrichi öde. 27. det. 1793. a. pühitseb Gustav Magnus v. Peetz (sünd. 1767. a.) Umbrus oma pulmi Jakobine von Paykülliga. Selle järgi otsustades oli Umbru tol korral ja ka hiljem Peetzide valduses.

Rootsi valitsuse koloniaalpoliitika, suur nälg, katk ning maa tühjaks riisumine Rootsi vägede poolt Põhjasõja ajal olid Eesti majanduse viinud täielikule langusele. Põllumajanduslik tootmine oli suuresti vähenenud, kaubandus peaaegu lakanud. Inimeste arv oli katku järel kohati langenud poolele või isegi veerandile, võrreldes XVII saj. 90-ndate aastate algusega.

Majandust taastati pärisorjusliku korra tingimustes talurahva hulkade kulul.

Vene valitsus moodustas Eestimaa ja Liivimaa kubermangud ning jättis jaotuse endiseks. Kubermangu eesotsas seisis kindralkuberner, kes oli tsaarivõimu kõrgemaks kohalikuks esindajaks. Kindralkubernerid tegutsesid tavaliselt kõige suuremas üksmeeles kohalike saksamõisnikega, kelle käes olid siin tegelikult ametiasutused.

Riigi makse võeti ainult taludelt. Viimaste suurust arvestati adramaades, mille järgi määrati nii riigimaksud kui ka teopäevade hulk ning muud maksud mõisnikele ja kirikule. Ka riigimakse nõudis sisse mõisnik. See suurendas veelgi mõisniku võimu oma talupoegade üle. Eesti talupoja pearahaks oli 70 kop.

Saksa mõisnikud arvestasid adrama suurust mitte tegeliku talupoja kasutuses oleva maa, vaid tööjõuliste inimeste hulga järgi, mis oli talupoegadele väga kahjulik. Eestimaa loeti adramaaks 5. ja rannikul 10. töötavat meestalupoega 15.-60. aasta vanuses.

Saksa aadli ülemkiht kitsendas ka alam- ja ametiaadli majanduslikke ning poliitilisi eesõigusi. Selleks töötati sajandi keskpaiku mõisnike poolt välja erilised nimekirjad - aadlimatriklid - ja kehtestati maapäevakord. Ainult aadlimatriklisse kantud mõisnikud moodustasid aadliseisuse, kitsemas mõttes - rüütelkonna, vähemad mõisaomanikud ja rentnikud aga mõiskonna. Maa halduse, kohtu ja muu siseelu juhtimine läks täielikult inmatrikuleeritud mõisnike kätte, sest ainult nemad olid maapäeval otsustajad. Maapäev otsustas ka seda keda rüütelkonda vastu võtta.

Kaubalis-rahaliste suhete arenemine tõi talurahvale mitte ainult pärisorjusliku ekspluateerimise suurendamise, vaid oli aluseks ka muutustele talurahvas endas.

Talumaade mõisastamine suurendas pidevalt maata talupoegade hulka. Kuigi talupoegi sunniti asuma mõisastatud maadelt metsa- ja alemaadele, vähenes üldiselt siiski nende käesolev maahulk. Mõisnikest olenes ka talu andmine ühele peremehe poegadest, teised lapsed aga jäid sulasteks ja tüdrukuteks. Mõisnik paigutas tööväimelisi mehi ühest talust teise eesmärgiga, et iga talu suudaks täita nõuta-

vaid koormusi. Sama eesmärgiga loeti ka hobuseid, loomad, seemnevili ja tööriistad talu juurde kuuluvaks n.n. raudvaraks. Sel kombel oli mõisnikul võimalik vajaduse korral isegi sulast või vabadikku paigutada talu etteotsa. Peale talusulaste ja talutüdrukute oli rohkesti vabadikke, kes töö eest said talust lapikese aia- või alemaad. Ka mõis nõudis vabadikult 1-2 teopäeva nädalas.

Talupoegade-vabadike, sulaste ja tüdrukute müümine ja vahetamine oli sagedaseks nähtuseks. Talupoegi müüdi isegi avalikult laatadel ja oksjonitel ning ajalehtedes pakuti pärisorje müüa, kas üksikult või perekonnaga. Talupoegi müüdi ka nekrutiteks või töölisteks manufaktuuridesse. Müües lahutati hoolimatult abielu pooli ja vanemaid lastest. Müümist kasutas mõisnik ka selleks, et külast eemaldada teadlikumaid talupoegi.

Aastakümneid kestnud kulukate sädade tagajärel, milles Rootsi riik saavutas küll suure võimsuse, laostus riigikassa, Kuningas Karl XI ja tema nõuandjad võtsid tarvitusele tõsise mõtlemapaneva abinõu riigikassa taastamiseks. Aastal 1685 algas kurikuulus mõisate tagastamine (reduktsioon), mille põhjal võõrandati kõik krooni poolt läänile antud maad. Eestimaal viidi mõisate tagastamine läbi leebe- malt kui Liivimaal, s.o. umbes 37%. Suuremalt osalt võimaldati endistel valdajatel jääda rentnikena oma mõisatesse.

Pauckeris on märgitud: "Juuru kihelkonnas majandavad "Meyendorffi pärijad Seli ja Järlepa mõisaid". Otto Johann Meyendorff suri 1689.a. Tema abikaasa Ebba Barbara, Hans Vrangeli tütre, surma aasta pole teada. Nad olid lasteta. Kas arvati lesk 1694.a. pärijate hulka või keegi mitteõigustatud Meyendorff, võib olla õepoeg Fabian (1677-1731), kes ainult ajuti siin majandusega tegeles. Mõlemad seaduslikud maavaldajad kälimehed, kindral Pahlen ja oma peamõisas Roosnas viibiv maanõunik Rosen on arvatavasti oma Harjumaal asuvad mõisad edasi rentinud.

20.aug.1696.a. leidis aset traagiline õnnetusjuhtum, mille üksikasjad teadmata. Hukkus üks reidil seisev laev, pöördus kummuli ja vajus põhja. Teiste hulgas uppusid ka Järlepa valdaja kindralmajor Johann Andreas von Pahlen,

tema naine Barbara Helene, sünd. V. Rosen ja tema noorem tütar. Nende poeg hukkus lühikest aega enne seda Narvas, arvatavasti noore ohvitserina. Ainukesena perekonnast jäi ellu tütar Barbara, kes abiellus kaks aastat hiljem leitnant Heinrich von Knorringiga Kurisoolt. Barbara oli oma isa redutseeritud (tagastatud) Habaja, Pae ja Järlepa mõisate pärija. Poeg sellest abielust Johann Andreas (oma uppunud vanaisa järgi) aga kodus Indreseks hüütud, on Habajal ristitud, millest võib järeldada, et nad seal elasid, aga mitte Järlepas. Selle Andres Knorringi elust pole midagi teada, ilmselt ta on noorelt surnud, järglasi järele jätmata.

Vene valitsuse algul tegi Peeter I korralduse Eestimaaal kõik Rootsi valitsuse poolt redutseeritud mõisad tagastada endistele omanikkudele või nende pärijatele. Nii sai Järlepa jälle Knorringite pärisomanduseks, kuid mitte kauaks. Selle liini väljasuremisega läks Järlepa müügile ja kõik siiaamaani hästi tuntud sugulaslikult ühtekuuluvate pärijate rida katkeb.

1726.a. leiame Järlepa omanikuna märgitud kapten Erin von Adlergergi (1670-1771), kelle Virtsu mõis Läänemaal asus. Tema laste sünnikohaks on märgitud isa loss Virtsus. Millal ja mispärast ta selle kaugel asuva Järlepa omandas, jääb teadmata. Tema ema oli rootslane ja naine keegi Gersdorff Liivimaalt, kellel polnud sidemeid Eestimaaiga. Ka pole leitud ainustki pidepunkti, et Adlerberg oleks Järlepas elanud. Tema rentnik või pandihoidja oli ilmselt Vene keiserliku kolleegiumi assesor aadlik Axel Caspar von Reimers, kes arvatavasti Järlepas oli elanud, kes ehitas sinna ka elumaja. Igatahes on kõik tema lapsed alates 31.4.1731.a. Järlepas sündinud ja mõned ka seal surnud. Järelikult oli Järlepa tema pidevaks elukohaks. 1733.a. omas Axel Caspar v. Reimers Järlepa kohta pärimise ja omandiõiguse. Siitpeale on kolm põlvkonda pärandanud Järlepa järjest isalt pojale.

Axel Caspar v. Reimers suri suhteliselt noorelt

(1693-1744) Tallinnas. Järlepa läks tema lese Gertrud Katharina, sünd. Meyer (1703-1760) Tallinnas) valdusesse, kuna pojad olid veel lapsed. Aastal 1750 on lesk veel Järlepa valdajana märgitud ja selleks jäänud ka kuni elu lõpuni. Kuna vanem poeg suri 13.aastaselt, sai noorem poeg Axel Eberhard v. Reimers Järlepa pärandi valdajaks. 6.12.1733.a. Järlepas sündinud oli ta vaevalt 27.a. vana, poissmees kuid ülikooli lõpetanud õigusteadlane ja töötas Tallinnas Ülemkohtu assessorina. Et ta elas pidevalt linnas, ei saanud ta ise Järlepat majandada. On teada, et mõis oli tema ajal renditud Georg Johann Pilas von Pilchaule, kes seal ka elas, sest 10 XI 1763.a. abiellus tema tütar Marie Elisabeth Järlepast Georg Gustav von Vrangeliga Tödva-Kõnnu mõisast.

Eestimaa talurahva hingedeloenduste IV ja V andmeil aastal 1782. ja 1796. oli Järlepas: IV loendusel mehi 72., naisi 86, kokku 158 ja V loendusel mehi 68, naisi 111, kokku 179 hinge. IV ja V loenduse hingelõendis on Umbru Pirgu mõisa all. Pirgus koos Umbruga oli IV loendusel mehi 87, naisi 81, kokku 168 ja V loendusel mehi 87, naisi 92, kokku 179 hinge.

Olukorra kindlusetus ja ränk mõisaorjus halvas talupoja huvi oma majapidamise vastu. Mõisnik röövis kogu ta saagi, jättes vaevalt niipalju, millega sai hinge sees pidada. Kõige selle tulemusel tekkis sajandi lõpul tagasimineku rahva juurdekasvus.

Peale V hingedeloendust tõsteti eesti talupoegade pearaha 70 kop. pealt ühele rublale.

1782.a. hingedeloenduse andmeile on allakirjutanud Järlepa mõisa omanikuna lesk Öfrisine Augusta Vilhelmine von Toll, sünd. baroness von Volff. Ta oli oberst Christoph von Tolliga ainult 4 aastat abielus ja leseks jäänuna 23.aastat vana. Mis põhjusel ta Liivimaalt just Järlepa tulla pole teada, kuid võib oletada, et oli hea tuttav või kihlatud Georg Gustav von Peetziga, sest 23.sept.1782.a. oli nende laulatus Tallinnas Georg Gustav v. Peetz oli Pirgu ja Umbru omanik ning majandas rentnikuna Järlepa

mõisat. Poeg sellest abielust Georg Karl von Peetz, tulevane Pirgu valdaja, sündis 11. juunil 1787.a. Juba 23. okt. samal aastal kaotas Vilhelmine oma teise mehe ja oli 30. aastaselt jälle lesk. Ta elas, nagu arvata võib, surmani (1816.a.) Pirgus ja kasvas poega.

Järkepa mõisa teenijaskond 1782.a, IV hingedeloenduse järgi oli järgmine: Jaan - tallimees 21.aastat vana; Jaan-kingsepp 18.a. vana; Axel - veistekarjane 43.a. vana; tema naine Ann 36.a. ja nende tütrede Mari 7.a., Kai 5.a. ja Truuta 3.a.; Adu - mölder 48.a. ja tema naine Kai - karjanaine 56.a.; Jaak - öövaht 68.a.; Ann - pesunaine 25.a. vana.

Ja talupojad:

1. Pere kubjas Kunila Jüri 44.a., naine Mari 41.a. ja nende lapsed: pojad - Jaan 18.a., Mikk 10.a. ja tütrede Liisa 11.a., Kai 5.a., Leenu 3.a. Sulane Mart 55.a. Saunaelanikud Axel 46.a. ja naine Ann 40.a., nende poeg Ado 11.a.

Sadala küla elanikud.

2. pere Saarukse Jaan 65.a., naine Mari 56.a. ja nende lapsed: tütar Mari 22.a., Liisu 16.a., Kai 12.a., Truuta 10.a. ja poeg Mikk 32.a.

Saaruse Jaani pg. Mikk 32.a., naine Kai 21.a. ja nende tr. 2.a.

Sulane Hindrek 23.a., naine Madli 23.a. ja nende tütrede Mari 3.a. ja Kai 8 kuud vana.

3. pere Miko Mart 43.a., naine Kai 38.a. nende pojad Mihkel 6.a., Jaan 1.a. ja tütar Leenu 3.a.

Sulane Mikk 32.a., naine Tiiu 21.a. Sulane Rein 20a., Teenija Mari 17.a. Peremees Mardi isa Mikk 71.a. ja ema Tiiu 70.a.

4. pere Tõnu Jaagu Juhan 28.a., naine Ann 28.a., nende tütar Tiiu 32a. Sulased Jüri 23.a. ja Jaan 15.a. Teenijad peremehe õäd Madli 18.a. ja Leenu 11.a. Madli (Tõnu Jaagu Jüri lesk) 55.a.

5.pere. Alt Mart 59.a., naine Eva 48.a., nende pojad: Tõnu 24.a., Jaan 18.a., Mihkel 14.a., kannatab sisehaiguse all, Mikk 8.a., Jüri 4.a. ja tütred: Tiiu 12.a., Anu 10.a.

6.pere. Sadala Abram 24.a., naine Mari 23.a. ja tütar 2.a. ja poeg Adu 1.a. Sulane Jüri 29.a., naine Leenu 25.a. ja tütar Tiiu 1.a. Sulane Gustav 12.a. Teenijad: Tiiu, peremehe öde, 10.a. ja Mari 50.a. (Tõnu Jaagu Mihkli lesk).

7.pere. Uuetoa Jüri 56.a., naine Ann 53.a. ja nende pojad: Jaan 21.a., Ado 16.a. ja tr. Tiiu 8.a. Tiiu 70.a. (Tõnu Jaagu lesk).

8.pere. Säärevälja Jaan 53.a., naine Maret 55.a., nende lapsed: pg. Jüri 18.a., Jaan 11.a., tr. Tiiu 20.a., Mari 13.a.

9.pere. Vanapere I. Vanapere Jüri 55.a., naine Kai 50.a., nende lapsed: pg. Tõnis 19.a., Jaan 15.a., Jüri 4.a. ja tr. Kai 17.a., Liisu 12.a., Anu 10.a., Mari 8.a.

10. pere. Vanapere II. Vanapere Mart 30.a., naine Mari 24.a., sulased: Peeter 15.a., Johann 29.a., naine Kai 25.a. ja nende poeg Jüri 7 nädalat vana. Teenijatüdruk Tiiu 12.a.

Jaluse küla (Jalune).

11.pere. Jalukse Jaan 70.a., naine Anu 60.a., nende pojad: Mihkel 28.a., Jüri 24.a. ja tütred Tiiu 15.a., Kai 12 .a.

Poeg Mihkel 28.a. vana, abielus, naine Tiiu 27.a. ja nende lapsed Jüri 2.a. ja tütar Madli 7 nädalat.

12.pere. Jalukse Mardi Ado 31.a., naine Krööt 27.a., nende tütred Kai 2.a., ja Ann pool aastat vana. Sulane Abram 22.a., teenija Madli 15.a.

13.pere. Jalukse Rein 27.a., naine Ann 28.a., nende tütred Mari 5.a., Kai 2.a. ja Tiiu 17 nädalat. Sulane Jaan 37.a., naine Leenu 39.a., nende pojad Hindrek 13.a., Jüri 4.a., Peeter 3.a. ja tütar Ann 7.a. Teenija 15.a.

14.pere. Jalukse Hans 33.a., naine Leenu 28.a., nende lapsed: tr. Mari 8.a., Ann 5.a., pg. Jüri 2.a. ja Hindrek 7 nädalat. Teenija Liisu 25.a. vana.

15. Ann (Jalukse Jüri Mihkli lesk) tema lapsed: pojad Hans 7.a., Mihkel 3.a., Adu 1.a., tütar Kai 5.a.

16. pere. Mai Jalukse Miku lesk 68.a., Mari (Matsu lesk) 56.a. ja tema poeg Johann 13.a., Truuta Nõmme Hindreku lesk 40.a. tema pojad Hindrek 11.a. ja Jüri 3.a.

17.pere. Kaerama körts, Erikk körtsmik 54.a., naine Madli 64.a.vana, tütar 9.a.

18.pere. Kõrgemäe körts. Körtsmik Mart 62.a., naine Mari 43.a. nende lapsed: pg. Jüri 8.a. ja tütred Mari 5.a. ja Madli 3.a.

21.pere. Jaak 65.a., naine Mari 37.a. ja nende poeg Jaak 6.a.

Tegelik Järlepa mõisa omanik Axel Eberhard v.Reimers, ülemmaakohtu assesor, oli abiellus Maria Elisabeth von Vertinghauseniga ja suri Järlepas 23.okt. 1796.a. Tema vanem poeg Heinrich Christjan v. Reimers oli teadlane ja Vene keisrikoja ametnik Peterburgis. Ta oli tribunaal-nõunik ja hiljem riiginõunik. Heinrich Christjan von Reimers (12.II 1768 - 1.IV 1812.) abiellus 22.dets.1796.a. Lohul, naabri tütre Anette Helene v.Krusensterniga - brigadir (sõjaväenimetus) Otto Vilhelmi tütreaga. Reimersi abielu sai põhjuseks, et Järlepast kujunes Krusensternide perekonnamõis.

Teine brigadir Krusensterni tütar Charlotte abiellus 5.juulil 1799.a. Moritz v. Kurselliga, kellele Peeter Eberhard v. Reimers (8.VI 1769.-19.II.855.) ja Heinrich Christjan, vanem vend ning Krusensterni väimees, olid lühikest aega enne pulmi 1.V 1799.a. mününud Järlepa mõisa. Arvatavasti toimus see tehing vanemate Krusensternide ja noorpaari Kursellide ühisel soovil elada naabruses. 22.veebr. 1802.a. sündis neil tütar Johanna (Jenny) v.Kursell. See abielu oli õnnetu ja lahutati 1804.a. Kuid enne veel, kui toimus lahutus, müüs Kursell Järlepa mõisa 1803.a. oma äiale Otto Vilhelm v. Krusensternile, kes omakorda müüs oma Lohu mõisa Barandoffile. Otto v.Krusenstern asus esialgu elama Tallinna Tartu maantee äärde Vene eeslinna kusta ostis väikese Selenitsi majapidamise.

Eestimaal Ülemmaakohtu otsuse põhjal 4.III 1805.a. on major Moritz Gustav von Kurselli kui pandiandja ja brigadir Otto Vilhelm v.Krusensterni kui pandi vastuvõtja vahel 23.veebr.1803.a. koostatud leping. Sellega kooskõlas on major Moritz v.Kursell kui pandivõtja ja Peter Eberhard von Reimersi kui pandiandja vahel, 10.dets. 1794.a. Harju kreisis Juuru kihelkonnas asuva Järlepa mõisa kohta sõlmitud pandikontraht on lõpetatud. Kõigi M.v.Kurselli poolt Järlepa mõisa juures ülevõetud punktide, kitsenduste ja kohustustega jälle edasi antud brigadir O.V. von Krusensternile, tema pärijad ja järeltulijad kaasa arvatud. Seda tõendav dokument on välja antud Tallinna Keiserliku Ülemmaakohtus 6.juulil 1806.a. Aastal 1803. näib Otto v. Krusenstern täielikult üle kolunud olevat Järlepa. Esialgu jääb vanemate juurde elama ka tütar Charlotte Friederike koos tütre Jenny Kurselliga. 1.aug 1804.a. abiellub Charlotte von Kursell teist korda lehestunud näitekirjanik August von Kotzebuega.

Praeguse Järlepa mõisa kivimaja klassilises stiilis lasi ehitada A.V. Kotzebue 1804.a. mitte vana maja kohale, vaid uue majana selle kõrvale. Omal kulul ehitatud majas pole Kotzebue kaua elanud. Tema lühikese sealviibimise ajal on väike tagasihoidlik Järlepa muutunud kultuurikeskuseks, mis oli isegi poliitilisi laineid löönud. On säilinud isegi

mõned amwtlikud kirjad, mis leiti tsiviilkuberneri salajas arhiivis Tallinnas.

Kotzebue elas rahutud elu. 1806.a. elas Königsbergis, kus ta uuris Preisimaa vanaajalugu ja selleks arhiivē kasutas. 1807.a. on ta jälle Eestimaal, kuhu Napoleoni sõjategevus ta hirmutas. Soodus võimalus võimaldas temal osta Vardi rüütlimõisa, kuhu ta perega elama asus. Kotzebue oli korralik põllumees, tegeles kartulikasvatamisega Eestimaal ja mängib teatrit suures sugulaste ja sõprade ringis.

Aastal 1807. on Umbru mõis müüdnud Gustav Magnus von Peetzi poolt brigadir Otto Vilhelmi poja, rüütelkonna sekretäri Friedrich Philipp von Krusensternile, mis on tõestatud pandikontrahti läbi. Samal ajal palub isa, O.V. v. Krusenstern aadlimõisate krediitpangast laenu 10.000 rubla hõbemüntides, sest mõis oli koormatud suurte võlgadega. Uus rüütelkonna pank päästis üle poole suurmõisate omaniku pankrotist. Pank asutati rüütelkonna peamehe Jakob von Bergi initsiaalivil.

Friedrich Philipp v. Krusenstern abiellus 14.III 1807.a. Palmsest pärineva Soppie Aurora von Pahleniga, kes kahtlemata tõi kaasa suure kaasavara. Esimese abieluaasta elas noorpaar Umbrus. 11.märtsil 1809.a. Fr.P.v.Krusenstern annab avalduse Eestima Aadlike Krediitkassa juhatusetele sooviga, isa ja tema vahel Järlepa kohta sõlmitud pandikontraht läbi vaadata ja palub nõusolekut mõisa ümberkirjutamiseks tema nimele. Umbru pole sel ajal kuskil märgitud ja pole ka teada, millal see ühendati Järlepaga. Igal juhul 1807 ja 1810.aasta vahel. 1804.aastal paistab, et noorpaar kolis üle Järlepassse, sest 7.juulil 1809.a. sündis ja ristiti vanem poeg Theodor Järlepas. Selle abielu esimene laps, tütar Soppie, sündis Pahlenitele kuuluvas Palmse mõisas.

Aastal 1805. astus Friedrich Philipp v. Krusenstern Eestima rüütelkonna teenistusse, alustades tööd rüütelkonna teise sekretärina, 1809.a. edutati esimeseks sekretäriks ja 1822.a. omistati temale kõige kõrgem rüütelkonna aukraadmaanooniku tiitel. Ta oli riigiteenistuses 50 aastat.

Juubel peeti 5.okt.1855.a. Järlepas. Aastal 1857 pühitseta oma abikaasaga kuldpulmi, samu aasta 29.dets. suri maanõunik Friedrich Philipp v. Krusenstern Tallinnas ja maeti Juuru kirikuaeda Järlepa matusepaigale.

Testamendi järgi sai mõisate pärijaks Theodor Philipp v.Krusenstern. Isa soovitas mõisad müüa, kuid abikaasa ja laste vastuseisule alludes loobus sellest soovist, kuid löpliku pärandi jagamise soovitas teha peale ema surma. Theodor oli vallaline, loobus riigiteenistusest ning elas ema ja kahe vallalise õe Sophie ja Vilhelminega 19 aastat Järlepas, suri 4.I 1876.a. Tallinnas ja maeti isa kõrvale Juuru kirikuaeda. Tema ema elas kauem ja suri 90-ndal eluaastal 7.apr.1879.a. Ta maeti Juuru kirikuaeda. Pärast Theodori surma tuli noorem vend Alexis Järlepa ja Umbru mõisapidajaks. Ka tema polnud abielus ning ei meeldunud temale üksildane elu maakohas, kuid pidas siiski mõisa ja kodu muutumatus seisukorras.

Tema ainsa abielus olnud ja juba 1864.a. surnud venna kindral Philipp v.Krusensterni pojad olid kasvanud kaugel Venemaal, teenisid sõjaväes ja ei tundnud mingit huvi neile võõra Eestimaa ja mõisa majapidamise vastu. Alexis oli nende eestkostja. Seepärast likvideeriti 1880.aastal kogu Järlepa majapidamine ja suurem osa vanadest asjadest toimetati Krusensternide linnamajja Toompeal. Alexis v.Krusenstern suri Mündrenis oma õe Charlotte v.Kotzebue majas 14.IV 1887.a.

Eestimaa talurahvaseadusega, mis eesti keeles avaldati 1805.a. sügisel, lubati talupoegadele omandiõigus vallasvarale, välja arvatud n.n. raudvara, mis loeti talu külge kuuluvaks: tööloomad, töö- ja majariistad, ehitused, aiad ning viljaseeme. Sama seadusega määrati kindlaks talupoja koormised mõisa vastu, mis tegelikult kujunesid lihtsalt igas mõisas rakedatud koormiste fikseerimiseks vakuraamatus. Mõisnikul oli õigus talupoega ilma maata müüa ja talust välja tõsta, kuigi vallakohtu nõusolekul. Uuena loodud vallakohus oli aga tegelikult mõisniku töö-

riistaks, sest selle eesistuja määras mõisnik, peremeeste poolt valitud kohtumehed ja kõik kohtunikud kinnitas samuti mõisnik. Uuena ellu kutsutud kihelkonnakohus, mis pidi lahendama talupoegade kaebusi mõisnike vastu, koosnes ainult mõisnikest. Mõisnikel oli õigus talupoega karistada kuni 30. kepihoobini.

Talupojad olid lootnud, et seaduse elluviimisega teoorjus väheneb. Uued vakuraamatud näitasid aga vastupidist. See kutsus talupoegade keskel välja massilisi protestiavaldusi. Hulgaliselt keeldusid talupojad uusi vakuraamatuid vastu võtmast.

Põhja-Eestis kujunesid rahutused otsesteks vastuhakkudeks mõisnikele ja kohaletoodud sõjaväeüksustele. Rahutused ahvardasid oktoobri algul 1805. a. kasvada üldiseks ülestõusuks. Eestimaal paistsid eriti silma sulased-teolised oma aktiivse ja visaduse poolest esitatud nõudmiste kaitsmisel. Teoliste väljaastumine öötöö vastu sundis tsaarivalitsust määrama ametlikult kindlaks ka tööpäeva pikkuse 12 tunnile, kusjuures öist tegu võidi nõuda ainult teolistega kokku leppides ja eri arvestuse eest. Tegelikus elus mõisnikud ei arvestanud neid norme või hiilisid neist igasuguste võtetega mööda.

Mõisnike poolt väljatöötatud Eestimaa uue talurahvaseaduse kinnitas Aleksander I 1816. a. 23. mail. Uute talurahvaseadustega kuulutati talupoeg isiklikult vabaks. Teda ei tohtinud enam müüa ega osta, ta võis lepinguid sõlmida vallas- ja kinnisvara omandada (kuid mitte mõisaid). Talupoegadele, keda senini tavaliselt kutsuti elukoha või isa järgi, anti pärast "vabastamist" perekonnanimed. Talupojale keelati aga vaba elukutsevalik, ta võis tegelda ainult põllutööga ning ta elukoha muutmine ja selleks vajaliku passi saamine jäeti täielikku sõltuvusse mõisnikust.

Samal ajal kuulutati kogu talumaa mõisniku täielikuks omandiks. Talupojad kaotasid sellele igasuguse õiguse, muutudes mõisnikule kuuluva maa rentnikuks. Talud tulid nüüd mõisniku käest rentida "vabas võistluses" kujunenud rendihinnaga. Elukutse ja elukoha vaba valiku võimaluse puudumine

tegi aga "vaba võistluse ja vaba lepingu" põhimõtte julmaka irvitamiseks talupoja suhtes. Viimane oli sunnitud nõustuma mõisniku poolt ettekirjutatud tingimustega.

Uute seadustega loodi talurahva kogukondlik "omavalitsus". Iga mõisaala talupojad kuulusid ühte kogukonda, millesse vastuvõtmine ja millest lahkumine olenes mõisnikust. Kogukonna eesotsas seisis peremeeste hulgast valitud talitaja, kes ametisse kinnitati mõisniku poolt. Kogukonna tegevus ja otsused allusid täielikult mõisniku kontrollile ja kinnitamisele. Mõisniku asemel pidi aga nüüd kogukonnaavalitsus vastutama riigimaksude laekumise, ühiskondlike kohustuste täitmise, nekrutite andmise, töövõime tute ülalpidamise ja viljamagaside eest. Endiselt säilitasid mõisnikud kõigis kohtuinstantsides täieliku ülevõimu. Politseivõim jäeti samuti mõisniku kätte. Püsis mõisniku kodukariõigus. Seega olid tegelikult kasutada mõisnikul väga ulatuslikud sunnivahendid talurahva suhtes.

Põhjendatud hirmu tõttu talurahva rahutuste ees ja mõisaile tööjõu häireteta kindlustamise eesmärgil olid mõisnikud seaduses ettenäinud väga pika ajavahemiku, mille kestel seadus tegelikult tuli ellu rakendada. Nii said Eestimaal talupojad "lõpliku vabaduse" alles aastal 1831, see on liikumisõiguse kubermangu piirides mõisniku ja vallakohtu loal.

Juba XVII sajandil olid välja kujunenud kõik teoorjuse alaliigid. Aasta läbi saatis talu mõisa ühe teolise rakediga, kes iga nädal töötas kindla arvu päevi. Seda korralist rakmetega kutsuti rakmepäevadeks, hobusepäevadeks. Lisaks sellele teolisele saadeti taludest suvel põllutööde perioodil (XIX sajandi esimesel poolel) jüripäevast mihklipäevani -23.aprillist 29.septembrini) mõisa jalateoline, kes samuti tegi iga nädal kindla arvu teopäevi. Seda korralist jalategu kutsuti jalapäevadeks.

Mõisate põllumajanduse intensiivistumine ja nende majapidamiste mitmekülgsemaks muutumine kutsusid esile vajaduse lisatööjõu järele kõige pingelisematel põllutöö perioodidel (nagu kevadised künnitööd ja sõnnikuvedu, heinaniitmine ja viljakoristus) ja selliste mõisamajapidamise kõrvalharude

jaoks nagu viinapõletus, metsatööd jne. Selle vajaduse rahuldamiseks hakati lisaks korralisele teole nõudma era- korralist lisa- ehk abitegu nii rakme- kui ka jalapäevades. Sageli muudeti kohustuslikeks abiteopäevadeks need tööpäevad, mis talupoegade poolt seni olid tehtud mõisatalgute korras. Kuigi abiteo koormis veeretati talupoegade õlgadele juba XVII sajandil, olid tema piirid veel XVIII sajandi viimasel kolmandikul õige ebamäärased. Kuna mõisad hakkasid sel ajal üha rohkem tootma turu jaoks, püüdsid nad abitegu igati suurendada. Samal ajal hakkasid ka talupojad paremini mõistma raha väärtust ja nõudma senisest rohkem tehtavate abiteopäevade eest rahaga tasumist. XVIII sajandi viimasel kolmandikul käis äge võitlus mõisnike, kes püüdsid abitegu suurendada ja talupoegade vahel, kes sellele vastu panid. XIX sajandi alguseks abiteo suurus teatud määral stabiliseerus, kuid talupoegadele jäi ta ikkagi kõige vihatumaks teoorjuse liigiks, kuna see oli neile peale surutud viimasena ja see röövis taludest tööjõu kõige kibedamal põllutööde perioodil.

ENSV R A K A fondide andmete põhjal õnnestus J. Kahkil talupoegade teokoormise suurust umbkaudselt välja arvata. Kuue päeva talukoha umbkaudne teokoormise suurus teopäevades (rakme- ja jalapäevad kokku). Ida-Harju Haagikohtu ringkonnas, kuhu ka Järlepa kuulus: 1796.aastal 539 teopäeva, 1804.a. 600 teopäeva ja 1839.a. 607 teopäeva.

Eestimaa mõisnikud olid XIX sajandi keskpaiku veendunud, et kogu talurahvas kui seisus, eksisteerib ainult nende mõisate jaoks. See põhimõte on selgesti väljendunud kuni 1858.aastani kehtinud 1816.aasta Eestimaa talurahvasaaduses, kus on öeldud, et talupoegadel on õigus vaid selliseid teenistuslepinguid sõlmima, mis neid "põlls Mehhe, Ma ellamisse ja Maia-teggemisse põlwest ehk Moisa asjade muust prukimissest ehk nisugguse handwerki tööst ja nisuggusest tegemistest, mis Moisa kassuks tehakse, ei lahuta". (§ 586). Iga mardipäeva või jüripäeva paiku selgitasid mõis ja kihelkonna kohus; kes nende piirkonnas elavaist sulastest polnud veel peremeestega teenistuslepinguid sõlminud ja määrasid nad sunniviisil tööle

taluperemeeste juurde, kellel veel sulaseid ei olnud. Kui mõni sulane või tüdruk kahe nädala jooksul omale veel uut teenistusk kohta polnud leidnud, siis anti ta Eestimaa 1816. aasta talurahvaseaduse § 304 ja 305 põhjal politseikohtu kätte karistamiseks.

Talurahva kolmanda suurema grupivabadike vahekorid mõisaga oli mõnevõrra erinev mõisa ja talu vahel valitsevast vahekorrast. Vabadikud tegid XIX sajandi teisel veeandil mõisa põllul tööd enamasti juba päivilistena, kokkulepitud palga eest. Niikaua aga, kuid nad olid end mõisa tööle palganud, jagasid nad tavaliste teomeeste saatust ning ühtlasi nende viha mõisasunni ja mõisapeksu vastu.

Eesti talupoegi ei rõhunud XIX sajandi keskpaiku mitte pärisorjusliku jäänused ja igandid, vaid pärisorjuslik teorent ise.

1858. aastal Eestimaal arenenud talurahvarahutuste (Maatra söda) olemus ja peamine ajalooline tähtsus seisis selles, et need olid üheks lüliks selle rahvahulkade ajaloolises väljaastumises, mis sundis valitsevaid klasse loobuma talurahva pärisorjuslikust ja teoorjuslikust ekspluateerimisest.

60-ndail aastail asusid tsarism ja mõisnikud Balti kubermangudes kodanlike reformide teele. 1863. aastal välja antud uue passikorraldusega suurendati tunduval määral Balti kubermangude talupoegade liikumisvabadust. 1865. aastal kaotati Balti mõisnike kodukariõigus, kohtu- ja politseiasutustes jäi kehalise karistuse rakendamine talupoegade suhtes aga püsima.

Mõisnike omavoli talurahvakogukondade suhtes piiras 1866. aastal kehtestatud uus kogukonnakorraldus ehk nn. vallaseadus. Eesti- ja Liivimaa kubermangu võimude korraldusega keelati alates 1868. aasta jüripäevast neis kubermangudes rendilepingute sõlmimine teoorjuse peale.

Lõpptulemusena otsustas küsimuse aga see, et tsaarivalitsust mõjutas mitte üksi kartus uute talurahva rahu- tuste ees Balti kubermangudes, vaid hirm talurahvaliiku- mise ees kogu riigis.

1858.aasta X hingedeloenduse andmetel oli Järlepa mõisas, ühendatud Umbruga, maa põlisperemehi - eestlasi järgmiselt:

1. Jaan Jaani pg. Treimann, 50.aastat vana, abikaasa Leenu Hansu tr. Treimann, 46.a. ja nende poeg Jakob 19.a. vana.

2. Mart Mihkli pg. Kunila, nimetatud Reinvald 41.a. vaba, ab. Maria Juhani tr. Reinvald 37.a., lapsed: pg. Frits 6.a., tr. Maria 4.a. ja kaksikud Pauline ja Catarina 5 nädalat vanad.

3. Jüri Jüri pg. Ende 41.a., surnud 1854.a., ab.Liisu Ende 43.a., lapsed: Jaan 13.a., Aleksander 7.a. ja tr. Juula 14.a.

4. Pären Jaani pg. Prpus 52.a., ab. Krööt Ado tr. Orpus 40.a., lapsed: pg. Ado 19.a., Jakob 11.a. ja tr. Mari 14.a.

5. Peeter Hansu pg. Satz 46.a., ab. Anu Tooma tr. Satz 35.a., lapsed: pojad Hans 7.a. ja Juhan 1.a.

6. Jüri Tõnu pg. Villsohn 44.a., ab. Kai Mihkli tr. Villsohn 31.a. ja pg. Gustav 3,5 aastat.

7. Frits Peetri pg. Althaus 49.a., ab. Leenu Althaus 41.a. ja tr. Mari 8.aastat vana. Jaan Peetri pg. Althaus 20.a. on läinud 1855.a. Arukülasse.

8. Hans Jaani pg. Jallukse 47.a., ab. Liisu Juhani tr. Jallukse 33.a., lapsed: pg. Juhan 3.a., tütre Ann 12.a., Miina 8,5 a. ja Madli 6.a. vana.

9. Tõnu Tõnu pg. Eschpe 48.a., ab. Leenu Miku tr. Eschpe 37.a., lapsed: pg. Mikk 16.a., Mihkel 8,5 a., Tõnu 4.a. ja tr, Liisu 12.a., Mari 1.a.
Mugi Mari Jaani tr. 24.a.

10. Jüri Hansu pg. Rafe 41.a., ab. Leenu Mardi tr. Rafe, 32.a., nende lapsed: pg. Jaan 12.a., Frits 6.a.

ja tr. Ann 1.a.

11. Peeter Peetri pg. Feldmann 39.a., ab. Mari Hansu tr. Feldmann 37.a., ja nende lapsed: pg. Peeter 7.a. ja tütre Ann 13.a., Leenu 10.a., Mari 4.a., Soffi 1.a.

Need 11 perekonda olid otse mõisa teenistuses.

Talupojad on märgitud pere deviisi ritta nii nagu nad on kirjas 1858.a. X loenduse ajal märgitud.

1. Kunila I pere

- a) Frits Miku pg. Kunila 47.a., ab. Kai Jakobi tr. Kunila 34.a., lapsed pg. Jaan 18.a., Frits 10.a., tr. Mari 15.a., Soffi 5.a., Kai 2.a.
- b) Mikk Miku pg. Kunila 27.a.
- c) Gustav Hansu pg. Tamfeld 26.a., ab. Ann Ado tr. Tamfeld 30.a., ja nende poeg Mart. Pürgust tulnud Järlepa.
- d) Jaan Jaani pg. Stein 44.a., ab. Ann Miku tr. Stein 41.a., nende pojad: Mart 10.a., Frits 7.a., Jaan 3.a..
- e) Mugi Mari Suk 22.a. 9 kuud vana, tulnud Munkenffist.

2. Kunila II pere

- a) Mart Mihkli pg. Erdel 58.a., tema poeg Mart Erdel 28.a. ja tütar Leenu Erdel 18.a. vana. Teenijatüdruk Mari Otto tr. Freimann Juurust 26.a. vana. Mart Mardi pg. Erdel 28.a., abielus, anine 29.a. nende tütre Minna 4.a. ja Liisu 2.a.
- b) Jüri Jüri pg. Paulus, vana 34.a., 1852 .a. tulnud Alast Järlepa.
- c) Päären Mardi pg. Erdel 25.a., ab. Tiiu Mihkli tr. Erdel 25.a.
- d) Teenijatüdruk Ann Hindreku tr. Kullerkup 26.a. vana, tulnud Mahtrast.

3. Saarukse pere

- a) Mihkel Mihkli pg. Saarukse 65.a., ab. Kai Jürint. Saarukse 66.a., nende poeg Jaan Mihkli pg. Saarukse 40a. vana ja ab. Mari Saarukse 28.a., nende lapsed: pg. Mihkel 14.a., Hans 11.a., Jüri 1.a. ja tr. Liisu 2.a.
- b) Gustav Mihkli pg. Saarukse 38.a. vana, ab. Ann Jüri tr. Saarukse 38.a. ja tütar Kai 14.a. vana.
- c) Hans Jüri pg. Quell 52.a. vana, kurtumm.

4. Miku pere

- a) Mart Jaani pg. Mikko 70.a. vana, ab. Krööt Pärendi tr. Mikko 67.a. vana, tütar Ann 26.a. ja poeg Mart 31.a.
- b) Mart Mardi pg. Mikko 31.a. vana, ab. Krööt Juhani tr. Mikko 23.a., lapsed: Tütar Mari 31a. ja Minna 1.a.
- c) Lesk Juula Peeps 52.a. vana, tulnud Leupähist.
- d) Juhan Mardi pg. Mikko, tulnud Härkül last 1853.a., vana 34.a., ab. Kai Mihkli t. Mikko 32.a. nende lapsed: tütar Mari 3.a. ja poeg Frits 1.a.

5. Jüri pere

- a) Jaan Mihkli pg. Erdel 54.a. vana, ab. Mari Tõnu tr. Erdel 58.a. vana, nende lapsed: tr. Mari 24.a. vana, Leenu 22.a., Liisu 18.a., pojad Mihkel 32.a., Jaan 20.a., läinud 1854.a. nekrutiks, Tõnu 17.a. ja Juhan 15.a.
- b) Heinrich Mangel 26.a. vana, vallaslaps
- c) Mihkel Jaani pg. Erdel 32.a., ab. Mari Mihkli tr. Erdel 27.a. ja nende poeg Jaan 2.a. vana.

6. Altmardi pere

- a) Mikk Jaani pg. Saarukse 25.a., ab. Mari Peetri tr. Saarukse 38.a. vana ja nende poeg Jaan 1.a. vana, läksid Järlepast Sausti mõisa.

- b) Otto Tooma pg. Saarukse 53.a., ab. Liisu Jaani tr. Saarukse 30.a., nende tütar Mari 4.a. vana.
- c) Jaan Jaani pg. Saarukse 19.a. vana läinud aastal 1954. nekrutiks.
- d) Jaan Jaani pg. Feld 23.a.vana
- e) Friedrich Peetri pg. Saarukse 48.a., ab. Mari Madise t. Saarukse 45.a., nende pojad Jüri 21.a., Mihkel 19.a., Frits 15.a., Mart 2.a. ja tütred Liisu 13.a., Mari 8,5 aastat vanad.

7. Uuetoa pere

- a) Mart Mardi pg. Neuhaus 16.a., tema ema Tiia Mardi tr. Neuhaus 43.a.
- b) Jüri Gustavi pg. Viederfeld 38.a., ab. Ann Hansu tr. Viederfeld 37.a., nende lapsed: pg. Gustav 10.a., Mart 3.a., Jüri 1.a. ja tütar Mari 5.a. vana.
- c) Jaan Jaani pg. Jalukse 37.a. ab. Ann Jaani tr. Jalakse 26.a., kasutütar Mari 3.a. ja tütar Ann 8 päeva.
- d) Toomas Nell 32.a. vana, vallaslaps, ab. Krööt Miku tr. Nell 27.a. vana
- e) Teenija Ann Peetri tr. Nell 64.a. vana

8. Saarevälja (hiljem Säärevälja) pere

- a) Mart Jaani pg. Klemm 56.a. vana, surnud 1858.a.
- b) Mart Madise pg. Brenner 59.a., ab. Ann Jaani tr. Brenner 54.a., nende pojad: Hans 30.a., Jüri 28.a., Jakob 27.a., Mart 21.a., Mihkel 19.a.
- c) Hans Mardi pg. Brenner 30.a., ab. Tiiu Hindreku tr. Brenner 32.a., nende lapsed: pg. Jaan 6.a., Mart 1.a. ja tütar Mari 4.a. vana.
- d) Jüri Mardi pg. Brenner 28.a., ab. Kai Jaani tr. Brenner 24.a., nende tütred: Ann 4.a., Mari 2.a. ja Tiiu 6 nädalat vana.
- e) Jakob Mardi pg. Brenner 27.a. vana, ab. Kai Tooma tr.

Brenner 23.a. vana

g) Teenija Ann Jaagu tr. 48.a. vana

9. Vanapere I pere

- a) Jaan Juhani pg. Altdorf 64.a., ab. Ann Hansu tr. Altdorf 53.a., nende tütrede: Mari 23.a., Leenu 21.a. ja Juula 15.a. vana.
- b) Peeter Tooma pg. Sarapik 35.a., ab. Triinu Jaani tr. Mangel 30.a. vana.
- c) Juhan Mangel 31.a., vallaslaps, ab. Eva Jaani tr. Mangel 36.a. nende lapsed: tr. Liisu 7.a., Ann 4.a., pg. Jaan 6.a. ja Jüri 6 kuud vana.
- d) Otto Jüri pg. Bach 36.a., ab. Kai Jaani tr. Bach 30.a., nende lapsed: pg. Jaan 6.a., Frits 5 kuud ja tütar Mari 3.a. vana.

10. Vanapere II pere

- a) Peeter Jakobi pg. Althaus 65.a. (suri 1856.a.), poeg Jüri Peetri pg. Althaus 35.a., ab. Eva Jaani tr. Althaus 30.a. nende lapsed: pg. Jaan 18.a., Peeter 9.a., Jakob 7.a. ja tütar Miina 6 kuud vana.
- b) Peeter Peetri pg. Althaus 32.a.
- c) Mart Peetri pg. Althaus 26.a.
- d) Hans Jüri pg. Vaino 34.a., ab. Ann Miku tr. Vaino 44.a.

11. Jaani pere

- a) Mart Mihkli pg. Jaani 59.a. (surnud 1853.a.), ab. Ann Miku tr. Jaani 66.a., tütar Kai 44.a. vana ja tema vallas tütar Mari 10.a.
- b) ja poeg Mihkel Mardi pg. Jaani 48.a., ab. Mari Peetri t. Jaani 36.a., nende lapsed: tr. Ann 16.a., Liisu 6 kuud, pg. Mart 10.a., Mihkel 5.a. ja Hans 3.a.

- c) Frits Jaani pg. Vaise 36.a., ab. Siffi Miku tr. Vaise 32.a., nende lapsed: tr. Mari 7.a. ja pojad Mart 4.a. Jaan 6 kuud.
- d) Jaan Jüri pg. Qeull 24.a., 1854.a. läinud nekrutiks.
- e) Gustav Otto pg. Post 29.aastat vana, ab. Liisu Karli tr. Post 28.a. vana.

12. Kubja pere

- a) Otto lesk Krööt Ado tr. Post 59.a. vana
- b) Mihkli lesk Mari Jüri tr. Post 41.a. vana, tema tütar Liisu 13.a. vana
- c) Friedrich Otto pg. Post 31.a., ab. Tiiu Tooma tr. Post 30.a., nende lapsed: Mari 9.a., Ann 6.a., Leenu 2.a. ja poeg Jaan 4.a.
- d) Mart Mardi pg. Damm 49.a., ab. Mari Otto tr. Damm 38.a., nende tütrede: Ann 11.a., Kai 3.a.
- e) Tõnu Jüri pg. Lunt 33.a. (surnud 1855.a.), ab. Leenu Tooma tr. Lunt, nende poeg Mart 8,5 a.
- g) Jaak Fass 28.a. vana, vallaslaps, ema Tiiu Fan 50.a.

13. Taga pere

- a) Mart Jüri pg. Ende 54.a., ab. Ann Karli tr. Ende 37.a., nende pojad: Mihkel 25.a., Jaan 17.a., Mart 13.a., Jakob 2.a., Juhan 6 kuud.
- b) Mihkel Mardi pg. Ende 25.a., ab. Ann Otto tr. Ende 25.a., nende pg. Jaan 2.a. vana
- c) Teenijatüdruk Liisu Ado tr. Esche 27.a. vana
- d) Jüri Mardi pg. Klemm 24.a. (surnud 1854.a.), ab. Leenu Mardi tr. Klemm 30.a., nende tütar. 4.a.

14. Hansu pere

- a) Toomas Tõnu pg. Neu 63.a., ab. Mari Jüri tr. Neu 63a.
- b) nende poeg Jüri Tooma pg. Neu 32.a., ab. Liisu Hindreku tr.

Heu 36.a., nende lapsed: pg. Jaan 6.a., tr. Leenu
9.a., Ann 2.a. vana

- a) Toomas Jaani pg. Vann 14.a. vana Jaan Jaani pg. Vann
12.a. vana.

15. Pöldmäe pere

- a) Peetri lesk Ann Reinu tr. Feldmann 78.a., tema poeg
Rein Peetri pg. Feldmann 44.a., ab. Mari Ado tr.
Feldmann 39.a., nende lapsed: tr. Ann 15.a., Miina
12.a., Liisu 3.a., pg. Jürri 7.a.
- b) Jüri Jüri pg. Birke 38.a., ab. Tiia Jüri tr. Birke
35.a., nende tütrede: Liisu 9.a., Leeni 5.a. ja Ann 2.a.
- c) Teenijatüdruk Sophie Jüri tr. Vaino 29.a. vana.
- d) Lesk Leenu Tõnu tr. Quell 72.a. vana.

16. Väljataga II pere

- a) Hans Mardi pg. Tonstein 45.a. vana (surnud 1858.a.)
ab. Leenu Mardi tr. Tonstein 42.a., nende pojad:
Jüri 19.a. vana suri 1851.a. ja Frits 12.a. vana
- b) Mihkel Peetri pg. Sarapik 57.a. (surnud 1857.a.),
ab. Madli Jüri tr. Sarapik 44.a., nende pojad:
Jüri 16.a., Jaan 14.a., Hans 8,5 aastat vana.
- c) Lesk Kert Mardi tr. Vaise 57.a.
- d) Teenijatüdruk Kai Jaagu tr. Kruus 32.a. vana.

17. Kaerama pere

- a) Jüri Miku pg. Saarukse 38.a., ab. Liisu Hansu tr.
Saarukse 36.a., nende pg. Jüri 6.a. Läänud Atlasse.
- b) Jaan Mardi pg. Neuhaus 39.a., ab. Liisu Madise tr.
Neuhaus 33.a., nende lapsed: pg. Jüri 12.a., Mart 4.a.
ja tütar Mari 1.aasta vana.

18. Kruusiaugu pere

- a) Vennad Frits Fritsu pg. Grand 19.a., Jüri 16.a., Mikk 11.a. ja öde Liisu Fritsu tr. Grand 14.a. vana.
- b) Nende poolvend Mihkel Grand 23.a., läinud nekrutiks ja tema ema Kai Jüri tr. Grand 63.a. vana.
- c) Hindrek Mihkli pg. Kunila, 30.a., ab. Liisu Jaani tr. Kunila 33.a.

19. Nõmme pere

- a) Päärn Mihkli pg. Kunila 52.a. (surnud 1853.a.) ab. Mari Hansu tr. Kunila 57.a., tütred: Kai 30.a., Sophia 26.a. ja Mari 22.a., pojad Hans 35.a. ja Jaan 18.a.
- b) Hans Päärna pg. Kunila 35.a., ab. Ann Mardi tr. Kunila 29.a., pg. Hindrek 1,5 a. ja Mikk Kunila 4.a. vana vallaslaps.

20. Kudumistu

- a) Lesk Leenu Adu tr. Damm 67.a. vana
- b) Lesl Ann Karli tr. Jalukse 69.a. vana

21. Saueaugu pere

- a) Tõnu Jüri pg. Nõemme 46.a., ab. Mari Miku tr. Nõemme 53.a., poeg Mart 17.a. ja tütar Mari 15.a.
- b) Jüri Jüri pg. Linde 55.a., ab. Kai Mardi tr. Linde 44.a., nende lapsed: pg. Mart 16.a. ja tütred Mari 15.a. ja Ann 6.a.
- c) Otto Jaani pg. Ulme 26.a. vana
- d) Jaan Mari pg. Feld vallaslaps 8.a. vana

22. Kõrgemäe saun

- a) Jüri Tõnu pg. Neu 54.a. , ab. Tiiu Mihkli tr. Neu 40.a., nende lapsed: pojad Hans ja Rein Neu on 1855.a. nekrutiks läinud, Mihkel 10.a., Jaan 2.a., tütred: Ann 21.a., Mari 15.a. ja Kai 6.a. vana.

- b) Jaan Tiiu pg. Feld vallaslaps 20.a. vana
- a) Teenijatüdruk Liisu tr. Mangel 52.a. vana.

23. Vaino saun

- a) Jüri Jüri pg. Vaino 59.a. vana, ab. Eva Hansu tr. Vaino 59.a., poeg Jaan Jüri pg. Vaino 21.a. vana
- b) Ado Mardi pg. Esche 50.a. (surnud 1952.a.), Ado tütar Boffi Esche 3 kuud vana.

24. Kaasiku saun

- a) Toomas Peetri pg. Sarapik 62.a. ja tütar Mari Sarapik 18.a.

25. Uus saun

- a) Kristjan Hindreku pg. Seeblat 48.a., ab. Mari Peetri tr. Seeblat 41.a., pg. Frits 22.a. ja tütreid Miina 20.a. ja Juula 14.a.
 Emma, lesk, Ann Jaagu tr. Seeblat 72.a. vana.

26. Mäe saun

- a) Jaan Jaani pg. Egge 48.a., ab. Leenu Jüri tr. Egge 51.a., tütreid Tiiu 20.a. ja Kai 17.a. vanad.

27. Möldre

- a) Jaan Jaagu pg. Ponter 46.a., ab. Krööt Madise tr. Ponter 41.a., tütreid: Leenu 8.a., Ann 3.a., Liisu 4 näd.

28. Hansu saun

- a) Jaan Tõnu pg. Neu 50.a., ab. Mari Toomuse tr. Neu 42.a.. Nende lapsed: tütreid: Ann 20.a., Kai 18.a., Leenu 4.a., pojad: Mihkel 15.a., Jaan 10.a. ja kaksikud Peeter ja Jüri 6 kuud vanad.
- b) Jaan Jaani pg. Ulme 48.a. (surnud 1855.a.), ab. Eva Ado tr. Ulme 59.a., nende tütar Leenu 21.a. vana

1880.aastal ostis Järlepa ja Umbræ mõisad Dv.med. Otto von Grünevald - Haakof, kelle valduses olid mõisad 1880.a. - 1888.a. Peale Grünevaldi oli lühikest aega mõisate omanikuks baron Karl Vilhelm Pilar von Pilchau, kes juba kahe aasta pärast 20.2.1890.a. suri Järlepas. Lesestunud Järlepa valdaja paruni proua Virginie Pilar sündinud v. Vahl, abiellus 1892.aastal Härgla mõisa omaniku Renaua von Vetter -Rosenthaliga, kes võttis naabri mõisad oma Härgla valduste juurde. Kuid juba 1895.a. müüs ta naise kaasavaraks saadud mõisad Järlepa ja Umbru Otto v. Lenderile.

Järlepa mõisa maast on 1883.aastal möödetud ja eraldatud talumaaks kõik talud peale Väljataguse, Tõnu ja Kaerma, mis eraldati 1910.aastal.

1874.aastal tulid Mahtrast Järlepa mõisa Jaluse külasse Indrek Jaani pg. Koppel abikaasa Liisoga.

Kehtna vallast Keava mõisast tulid 1895.a. Järlepa mõisa Oberg Mihkel Jüri pg. sünd.1.IX 1853.a., abikaasa Miina, sünd. XI 1859.aastal ja poeg Kustas, sünd.20.X 1884.a. Sadala külasse.

11.V 1896.a. tulid Keava mõisast Järlepa mõisa Jaluse külasse Veinberg Jüri Hansu pg. sünd. 21.IV 1850.a., ab. Ann, sünd 30.V 1861.a. pg. Jüri sünd 19.IX 1881.a. ja pg. Villem, sünd. 13.V 1888.a.

8.V 1897.a. kirjutati Vigalast ümber Järlepassse Ado Mihkli pg. Toom, sünd.19.XII 1856.a., ab. Helene Vilhelmine (sünd. Freimann), sünd.12.XII 1868.a., tütar Anete Elisabeth, sünd. 5.X 1891.a., pojad: Arnold Gotfried-Emanuel 27.XI 1892.a., Ernst Viktor 4.III 1897.a. ja Gerhard-Osvald 24.I 1895.a.. Nas asusid elama Säärevälja talusse Sadala külas.

1891.aastal moodustati Juuru vald D.N. VIII alusel, kuhu liideti väikesed vallad: Juuru, Atla, Mahtra, Järlepa, Pirgu, Härküla, Seli, Purila, Maidla, Höreda.

Hoolimata kapitalistliku tööstuse hoogsale arenemisele XX saj. algul, jäi Eesti ikkagi veel põllumajanduslikuks

kubermanguks, kuna tööstuse ja kaubanduse alal tegutses 22% elanikest, põllumajanduses aga üle 70%. Suurem osa maast kuulus endiselt mõisnikele. 1905.a. oli Eesti kubermangu 413. mõisnikul üle 1.106 000 tiinu maad, s.o. 66% kogu maast. Rööbiti põllumajanduse- ja karjakasvatuse laiendamiseks suurenesid nad ka viina põletamist, ehitasid jahu- ja villaveskeid, laua-, tellise- ja muid vabrikuid. XX sajandi alguseks oli Põhja-Eestis ikka veel 18% talusid teo- ja naturaarendil. Neid pidasid enamasti mõisa töölisel, kes pidid töötama mõisas, väikese maalapi eest aastaringi. 44% taludest olid raharendil. Ajavahemikul 1854.-1899 olid rendihinnad tõusnud viiekordseks.

1905.aastal oli Järlepa mõisa piirkonnas agaraks rahva huvide eest võitlejaks kohalik kooliõpetaja Joosep Grünthal. Ka Jaan Anvelt, olles kodus venna juures, tegi selgitustööd Maatra mõisa tööliste hulgas, võib arvata, et samuti Järlepa mõisarahva seas, sest ta kodu asus väga lähedal Järlepale.

Mõisate purustamised ja põletamised algasid üheaegselt 12.dets. ja 13.dets.1905.a. Kose ja Juuru kihelkonnas. Järlepasse jõudsid mõisapõletajad Kose kihelkonna kaudu, hävitades Oru, Tammiku, Tuhala, Uuemõisa, Ravila, Paunküla, Triigi ja Järlepa mõisad.

Esimene salk nõudis raha ja relvi, teine läks minema kui kuulis, et raha ja relvad on ära antud. Järlepa mõisa maja pani põlema 3.-as salk 12.dets., põlemine kestis 13. dets.öhtuni. Järlepa mõisa omanik oli sel ajal Otto von Leuder. Temale tekitatud kahju hindas omanik hiljem 18.386 rublale.

Kuna mõisnik põletamise ajal linnas viibis, ei saanud ta hiljem teada, kas mõisarahvas aitas kaasa või mitte mõisapõletajatele ja nii jäi mõisarahvas karistamata, ainult kooliõpetaja Joosep Grünthal vangistati. O.v. Leuderil, karistussalga juhul, oli viha kooliõpetaja vastu juba varasemast ajast, mille pärast saatis ta sõjavälja kohtu kätte. Juuru Õigeusu kiriku preesteri vahelesegamise tõttu pääses

Järlepa eluga, kuid vallandati kooliõpetaja kohalt.

Järlepa mõisniku O.v.Leuderi juhtimisel vangistati ka Juuru vallavanem M.Müllermann ja saadeti Raplasse sõjavälja kohtu kätte, kuid vabanes Juuru Õigeusu preestri Uusna eestkostmisel.

Samal ajal sai ka vitsu karistussalgalt Mihkel Ferdinand Freimann (Kadaka Värdis -Panso kirjades). Tema peale oli kaevatud, et tal on jahipüss, mille ta ka hiljem lähedolevast küünist välja tõi. Peale esimest maailma sõda elas Mihkel Freimann elama Säärevälja talusse Järlepa.

Üldiselt möödus 1905.aasta verepölm Juuru kihelkonnas kõrgemini kui paljudes muudes kohtades. Surma said ainult sõdameelne Karl Jaani pg. Mähküll Pirgust, kes põgenemisel kasakate eest maha lasti ja Tõnis Telliskivi, kes polnud revolutsionäär, vaid kasutas rahutut aega oma huvides.

Järlepa mõisa omanik Otto v. Leuder pankroteerus. Mõis oli ostetud Eestimaa Aadlike Mõisate Krediidkassast võetud laenuga, mille intresse ja ositimakse Järlepa sisse ei teinud. Järlepa mõisa Nõmme metsa maharaiumine ja müümine ei päästnud olukorda. Otto v. Leuder müüs Järlepa ja Umbru mõisad 1912.aasta aprillis Peterburgi vasetöötlemise tehase aktsionär direktor dipl.insener Otto Friedrich von Krusenster-nile 75.000 rubla eest, revideerimiskirjelduse ja 1904.a. kaardi põhjal, koos Tõnna talukohaga, milline pole kaardil märgitud. Ülaltähendatud hind koosneb peamiselt hüpoteegi-volast Mõisate Krediidkassa juures 24.790 rubla suuruses ja Leuder Järlepa peale ingosseeritud eravõlgade kogusummas 39000 rubla. Järlepa mõisa põldude pindala arvati 302 nelja-vakamaalisele tükile ning veel renditud ja sinna juurde arvatud kahe sulasemaa - Pöldmaa 5. ja Kuusiku 4 vakamaalist tükki. Järlepa mõisale kuulusid veel 1912.aastal järgmised müümata talud: Tõnu, Väljataguse (ka Kooli), Koplime, Öis-salu, Kaerma, Kruusiaugu, Veldi saun, Vaise saun, Einsoki saun ja Möldri saun. 1912.aasta loetelus mainitakse ja 10-et mõisa heinamaad: Jüri koppel, Rägastiku, Saueaugu, Karuse, Vikkaru, Järveäärne, Järvemägi, Kunila, Kunila raba ja Mardimäe.

1912.aasta suvel lasi Järlepa uus omanik 1905.aastal mahapölenud mõisahoone uuesti ülesehitada keskkütte ja veevargiga. O.v.Krusenstern alustas Järlepas tööd maaparandamise ja suurema karjakasvatamisega, kuid Esimene Maailmasõda takistas majandi edasist arenemist.

Enne Esimest Maailmasõda asusid endises Järlepa valdas Jaluse, Sadala, Kunila ja Kõrgemäe Saunküla ning Järlepaga liidetud ümbruse mõis.

Jaluse külas olid järgmised talud: Jaani talu - peremees Jaan Koppel, Oti talu - peremees Prits Bach, Hansu talu - Mihkel Toom, Kuusiku talu - Aleksander Toom ja Jüri talu peremees Jüri Veinberg.

Jaluse küla saunda, mis veel alles olid 1914 aastal: Hansu saun, Hansu talu öue äärel, maantee ääres. Seal elas Liisu Bachmann, Põlma saun - Jaani talu taga karjamaa serval, elanik Jüri Sarapik. 1914.aastaks hävinenud olid järgmised saunad: Vainu saun, Hansu talu kohal üle maantee Oti talu põllu sees, elanik olnud Mihkel Vain. Kadaka saun asunud Oti talu taga põllu sees, elanik olnud Jüri Vilomins. Künka saun asunud Oti talu karjamaal, elanik olnud Mart Kressel. Lepiku saun asunud Jüri talu põllu sees, elanik olnud Mikk Espe.

Kõrgemäe saunküla oli 1914.aastal alles põhja pool maanteed Einsoki saun, elanik Peeter Einsok. 1914.aastaks hävinenud saunad olid: Kangru saun lõunapool maanteed, elanik olnud Martin Jaani. Maantee saun, elanik Jüri Sarapik; Kõrgemäe saun - elanik olnud Mihkel Grand; Alträtsepa saun - elanik olnud Mihkel Post (kes olnud puunikerdaja ja teinud pussnoaga isegi viiuli valmis; Väike koht Mardimäe saun - elanik olnud Jaan Post. Kunila külas olid 1914.aastaks hävinenud renditalud: Kunila, mille viimane rentnik oli Juhan Rätsep; Männiku - rentnik Mihkel Jaani; Vaise saun - kasutaja oli Martin Vaise. Sauna müüs 1912.aastal O.v. Krusenstern kasutajale. Renditalud Koplímäe ja Öisalu olid alles 1914.aastal. O.v.Krusenstern müüs 1913.aastal Koplímäe talu rentnik Jüri Pilbasele ja 1914.aastal Öisalu talu rentnik Kristjan Villigile.

Sadala küla talud 1914.aastal olid: Mikutalu - peremees Mart Ende; Saurukse - peremees Kustas Sarukse; Jüri talu, peremees Mart Tamfeld; järgmised kolm talu müüs D.v. Krusenstern enne 1914.aastat rentnikkudele: Tõnu talu Tõnu Espele, Väljataguse (ka Kooli) Johannes Kunilale ja Kaerma talu Peeter Tislerile, siin asus varem ka kõrts talitee ääres.

Ülemetsa saun asus Miku talu metsas, elanik olnud Jüri Feld, 1914.aastaks oli hävinenud Pauluse saun Väljataguse talu karjamaal, elanik olnud Anton Paulus, kes asus hiljem elama Juuru külasse, Kadaka talu vana poeruumi, kus elatas oma perekonda kingsepatööga. Sadala vanapere külas olid järgmised talud: Peetri talu, peremees Kustas Oberg; Sepa talu, peremees Juhan Oberg; Säarevälja (XIX meetrika raamatutes nimetatud Saarevälja) talu, peremees Ado Toom; Uuetoa talu, peremees Johannes Räter. Varem kuulusid kõik Vanapere küla talud Juuru külas asuva ühendatud Kadaka ja Vanakubja talu omanikule Karl Freimannile, kes pidas ka Juuru kiriku külas Kadaka kõrtsi ja poodi.

Sadaka külas asuvad saunad enne Esimest Maailmasõda olid: Sepa saun asus Sepa talu maal, Peetri talu hoonete juures, elanik Jaan Oberg; Kullerkupu saun Peetri talu maal, Väljataguse talu metsa ääres, elanik Hindrek Kullerkup; Nurga saun asus Peetri talu maal, Järlepa mõisa Nõmme metsa ääres, elanik Mart Brenner. Ja 1914.aastaks hävinenud Sadala küla saunad olid: Mahoni saun, Sepa talu karjamaal, elanik olnud Jaan Mahovi; Kännu saun Säarevälja talu karjamaal, elanik teadmata. Järelepa mõisa maal, Järelepa koolimaja krundil olid 1914.aastal saunad: Veldi saun oli Nõmme metsa ääres Kruusiaugu talu juures, elanik Anna Tammik, kes ostis sauna /v.Krusensternilt. Mülleri saun Mäe talu juures; Vaise saun kooli metsa ääres, elanik Martin Vaise. Epa saun elanik Jüri Eppa.

Hävinenud väikekohti ja saunu Järlepa mõisa maal enne 1914.aastat Umbru mõisa laiendamiseks Järlepa Nõmme peale, hävitati kaks küla, Jürikäla, mis asus mõisa Jürikäla küüni ümbruses ja Mäeküla (Mäeküüni ümbruses). 1914.aastal võis veel tunda taluhoonete vundamente, mille järgi kumbaski

külas pidi olema 4 talu. Talude ja elanike nimesid pole korda läinud välja selgitada. 1900.aastate algul oli alles veel Järlepa valla magasiait, mis asus Mäeküla serval, suuleveski tee otsa kohal, paekivist hoone.

Ojadevahe väikekoht Umbrus maantee ääres, Koplimäe valu maade vastas, ühendati mõisa maaga ja elanik Mikk Kunila asus sealt Kruusiaugu väikekohta kasutama. Kruusiaugu asus Järlepa Nõmme serval, vastu Sadala küla põlde, Järlepa-Saaremõisa maantee ääres. Ka see väikekoht on hävinenud, samuti Sinika saun Umbru, Karuste koplis, elanike nimed teadmata. Kadunud on veel Jüramäe kõrts Suurel Jüramäel, Sadala küla Tõnu ostutalu eraldi asuval heinamaal. Eelmisel sajandil, kui Tallinna lähedast Ülemiste järve lubati talvel hobustega ületada algas Mastrast talveteed, suundudes läbi Tammiku ja Nabala maade Tallinna. Kõrts oli mõeldud talveteed kasutajate jaoks ja töötanud eelmisel sajandil. Kes kõrtsmik oli ei ole läinud korda välja selgitada. Looduses esinevate jälgede järgi ei olnud Jüramäe kõrtsil põllumaad, on tunda ainult juurvilja peenarde asemel. Alles on hoone vundament ja ahervare. Jüramäe kõrtsi elanikel oli suvel võimalik väljapääseda ainult jalgsi, sest mägi oli tolajal ümbritsetud soode ja rabadega. Talveteed koht on veel praegugi tunda. Seda teed kasutasid ka Juuru, Kuimetsa ja teised elanikud.

1920.a. - 1957.a.

II osa.

Peale revolutsiooni ja kodusõda jagati mõisate maad eestavale rahvale, kui Järlepa jäi jagamata kuni 1924.aastani, sest O.v.Krusenstern astus Eesti valitsuse teenistusse. Ta võeti ametisse Kaubandus-Tööstusministeeriumi Tööstusosakonna juhatajana. 1923.aastal määrati ta Vene-Balti laevatehase sekvesteeritud vara hoidjaks. O.v. Krusensterni kõrge koha tõttu polnud Järlepa mõisas agraarreform läbi viidud ja oli antud endisele omanikule rendile. 23.juunil 1923.aastal suri Otto v. Krusenstern südame rabaduse tagajärjel. Umbes aastaks jäi Järlepa veel jagamata ning oli O.v.Krusensterni lese kasutada. Rentnikuks oli Jüri Rimmel.

1924.ja 1925.aastal jagati Järlepa ja Umbru mõisa maad uusmaasaajatele järgmiselt: Kasemäe talu sai Kastor; Nõmmevalja - Lints Mari, kelle esimene abikaasa oli Post Martin, teine Rüüter Hans; Maantee - Brenner Mart; Kuusiku - Orpus; Koolimaja - Otepalu; Jaasi - Allam Jaan; Haavikumäe - Asveid Hans; Vainula - Valtna Jaan; Mäeõue - Tork Alf; Nõmme - Kullerkup; Järlepa Rägastiku - Kunila; Kruusiaugu - Merisaar. Umbru asunduses: Saueaugu - Ottens; Karuste - Vaise; Vikkaru - Bach; Mäe - Barnabas, Kaasiku - Jaani Nikolai; Lehtmetsa - Pilbas Joh., Eimetsa - Neinald; Tammäe - Moikov ja Järlepa mõisa südamik Georg v. Krusenstern.

Väike majand suure aia, pargi ja majaga polnud elujäuline. G.v.Krusensternil ei jäänud muud üle kui loobuda majapidamisest ning 1928.aasta sügisel tuli soodne juhus müüa Järlepa mõisasüdamik jõukale tubakavabriku omanikule Hendrik Antonile.

Alates 1.jaan.1929.aastast oli Järlepa mõisasüdamiku omanikuks Hendrik Anton. Ta ostis veel juurde naabruses asuva Tammäe asunikukoha Moikovilt ja Uuesepa talukoha Eduard Esopilt.

H. Anton mahutas oma majandisse palju kapitali, peamiselt maaparandusse. See oli võimalik seetõttu, et H. Anton sai küllaldaselt sissetulekuid oma tubakavabrikust ja litograafia tööstusest. "H. Anton ja Ko" kus ta oli peaaksionäär.

Majapidamises peeti veiseid ja hobuseid - tööhobused ja hipodroomihobused. 1934.a. Juuru vetjaoskonna raamatute järgi oli majandis veiseid 15, pulle 2 ja mullikaid 4.

Järlepa oli H.Antonile peamiselt puhke ja suvituspaigaks. Hindrek Anton suri 1934.aastal. Pärast tema surma valdasid majandit H.Antoni alaealise kasutütre Helje Antoni eestkostjad, Marie Anton, Hindrek Antoni lesk ja Hindrek Antoni venna Mart Antoni poeg, ka Hindrek Anton.

Pärast 1940.aasta riigipööret määrati majandile kõrge tulumaks, mille tasumiseks tuli müüa tubast varandust, hipodroomihobused ja muud. Saksa okupatsiooni ajal valdasid majandit samad isikud.

Järlepa mõisahoonesse toodi varjule 1942.aastal Tallinna muuseumi kunstivarasid. Kui 1944.aastal Saksa väed taganesid, tahtis Rosenberg kaasa viia ka need muuseumi varad, kuid see ei läinud temal korda. Saksa okupatsiooni ajal läks Hendrik Anton junior Rootsimaaale.

Peale Teist Maailmasõda 1945.aastal, andis Marie Anton Järlepa üle tekstiilitööstusele "Punane Koit". Järlepast sai seega selle tööstuse põllumajanduslik abimajand. Ka mõisamaja kuulus nende valdusesse. Kariloomi oli neil Juuru vetjaoskonna raamatute järgi. 1947.a. märtsis: 1 pull, 12 lüpsilehma, 7 mullikat ja 1 vasikas, muude loomade kohta puuduvad andmed. 1947.aastal likvideeriti abimajand. Endine Antoni maavaldus anti üle Höreda sovhoosile ning eksisteeris mõned kuud Höreda sovhoosi osakonnana, kuid õige pea anti üle Purila sovhoosile.

Peale majandi üleandmist "Punasele Koidule" asus Marie Anton elama Lõiuuse Aavikule, kust hiljem siirdus Tallinna, kus ka suri.

Mõisahoone kuulus 1947.a. -1957.aastani Tervishoiu Ministeeriumile sinna juurde kuuluva 0,5 ha maaga. Tervishoiu Ministeerium tahtis asutada mõisa rinnalastekodu, kuid aegsammudest kaugemale ei jõutud. Peahoone seisis kasutamata ja lagunes, katus lasi vihma läbi, laed kukkusid sisse jne.

Kungla kolhoos.

Kolhoos Kungla asutati 9.sept.1949.aastal. Kolhoosiks ühinesid osa Sadala külast: Säärevälja, Uuetoa, Tõnu, Sepa ja Väljataguse talud; Umbru asundusest Vikkaru, Karuste, Saussugu, Elmetsa, Lehtmetsa, Kaasiku ja Mäe talud; Jaluse külast - Kunila, Männiku, Allika, Rätsepa, Jaani, Oti, Hansu, Jüri, Kase, Koplímäe ning Järlepa asundusest - Haavikmäe, Jaasi, Kasemäe, Nõmmevälja, Maantee, Kooli, Kuusiku, Kruusisugu, Ragatiku, Nõmme, Mäeõue, Vainula ja Kaljuste talud. Kolhoosi kontor asus Jaluse küla Männiku talus. Juhatuses olid esimees Nuriñ Feodor, raamatupidaja Kaston Benita, põllumajandusbrigadir Pilbas Aleksander. Kungla kolhoosil loomakasvatuse juhatajat polnud. Lüpsikarja brigadir oli Jelena Kuusemeta. Loomakasvatust juhatasid Juuru zoovetjaoskonna töötajad.

Kolhoos töötas iseseisvalt 9.sept. 1949.aastast kuni veebruarini 1951.aastal. Sellel põllumajanduse aastal olid head saagid, ka jõuti kõik õigeaegselt koristada ja viljad saia paigutada ning sügiskünniga toime tulla.

1951.aastal veebruari kuus ühendati Kungla kolhoos Mahtra kolhoosiga. Nende kahe kolhoosi liitmiseks tuli pidada 4 üldkoosolekut, viimane Raadio Ringhäälingu osavõtul, kas hõlilindistas koosolekukäigu. Kungla kolhoosi inimesed ei tahtnud ühineda Mahtra kolhoosiga, sest see oli algusest peale elujõuetu. Mahtrast oli palju inimesi küüditatud ja arreteeritud, sellest siis ka tingitud töökäte puudus ja elujõuetus. Samal ajal ühines Mahtra kolhoosiga ka Mahtra Võit kolhoos. Ühendatud Mahtra kolhoosi esimees oli 1951.-1952.a. Aleksander Valliste, 1952.-1953.a. Linda Samblik, 1953.-1954.a. Hugo Anvelt, 1955.a. Feodor Nurm, 1956.aastast Hugo Terge kuni Höreda sovhoosiga ühinemiseni.

Mahtra kolhoosi ajal oli Järlepa alade veisefarmi juhatajaks Almeri Aaviku ja segafarmi juhatajaks Aia Nurm. Kolme väikese kolhoosi ühinemisega süvenes ka uue Mahtra kolhoosi majanduslik allakäimine. Süüdiselles olid ka väga halvad ilmastikuolud põllumajanduse saakide kogumiseks.

Mahtra kolhoosi majanduslik elu hakkas paranema alates 1955.aastast. 1957.a. eraldati Mahtra kolhoosist teine brigaad ehk endine Kungla kolhoosi osa ja anti üle Järlepa Töulinnukasvatuse katsemajandile. Samal ajal antakse ka Järlepa peahoone Järlepa Töulinnukasvatuse katsemajandile, mis saadeti peahooneks saab, kuhu oli ette nähtud kontor, direktori ja teiste juhtivate töötajate tööruumid. Kuna maja seisis kasutamata kümnekond aastat, oli katus lagunenu, mõned laed allselangenud jne., ühesõnaga vajab otsekohe kapitalremonti.

1957.a. - 1982.a.

III osa

Järlepa Töulinnukasvatuse Katsemajand
1957.a. - 1960.a.

Järlepa Töulinnukasvatuse katsemajand asutati 21.jaan. 1957.a. Rapla raj. Juuru k/n, aluseks võttes Eesti NSV Ministrite Nõukogu 10.jaan.1957.a. korraldust nr. 18-k ja Rapla raj. TSN Täitevkomitee korraldust nr. 16, 15.jaan. 1957.a. Mahtra kolhoosi maa- ja ühisvara osalisel baasil.

Põllumajanduslikke maid kinnitati katsemajandile kokku 1308,26 ha, sellest künnimaad 425,50 ha. Katsemajandi põhiliseks suunaks jäi linnukasvatus, alluvusega Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi Haude-Linnukasvatuse Jaamade Trustile.

Rapla raj. TSN TK otsus nr. 34, 19.veebr.1957.a., mille aluseks Eesti NSV Min.Nõukogu 10.jaan.1957.a. korraldus nr. 10-k, Rapla rajooni TSN TK otsustab kinnitada Mahtra kolhoosi osalise ühisvara üleandmise Järlepa Töulinnukasvatuse katsemajandile II brigaadi maaalal hindeväärtusega rbl. 564937,92.- sellest põhivarade väärtus rbl. 454.552,65.

Kohustada Järlepa Töulinnukasvatuse katsemajandil üle kanda Mahtra kolhoosile jagamata fondi arvele Põllum. panka rbl. 454.552,65 ja Riigipanka arveldusarvele rbl. 110.385,27.

Üleandmise komisjoni koosseis oli järgmine: kom.esimees: Torga, Hugo Hermani pg., Mahtra kolhoosi esimees; liikmed: Veskaru, Arvo, Rapla raj. TSN TK Rahand.osak. esindaja; Kastor Benita, Mahtra kolhoosi raamatupidaja; Anveldt, Hugo Karli pg., Mahtra kolhoosi revisjonikomisjoni esimees. Võtsid vastu: Essenson, Albert Rudolphi pg., ENSV PM HLJ Trusti direktor; Sostar, Ilmar Peetri pg., HLJ Trusti vanemzootehnik. Akti koostamise juures viibis veel NSVL Põllum.panga Rapla osak. juhataja Mets, Johannes Juhani pg.

Järlepa Töulinnukasvatuse katsemajandi direktoriks määrati Punab, Lembit, Eesti NSV Põllum. Min. Haude-Linnukasvatuse Jaamade Trusti direktori Essenson, A. käskkirja alusel.

Hoonetest anti üle peamiselt endised talude laudad ja küünid: (Ilustrum, Koppel, Oberg, Kunila, Vikkaru, Karuste, Sepa, Säärevälja, Saueaugu, Kullerkupu, Rägatiku, Jaasi, Neinvaldi, Haljassaare, Sepiku) koguväärtusega 232.250 rubla ja endised Järlepa möisa hooned, millede remondi eest tasuti 150750 rubla. Seega kokku kõigi hoonete eest 303.000 rubla, peale selle veel maade harimise eest: 51753 rbl., MTJ tööde eest 71552,65 kop.; põllukultuuride eest 58632,27 kop. Nendest arvudest koosneski summa 564.937,92 kop., mis tuli tasuda Järlepa TL katsemajandil Mahtra kolhoosile.

Peale selle antakse Eesti NSV Põll.Min.käskkirjade nr. 63 ja nr.114. 1957.aastast alusel üle bilansist bilanssi Juuru MTJ poolt üks 1957.aastal tehaselt saadud traktor DJ-54 ja Tori Hobusekasvandusest 5 tõumära, koguväärtusega 37580 rubla; 2 tõutäkk, väärtusega 41740 rbl. ja 4 tööhobust (mära) koguväärtusega 12050 rbl. Eesti NSV Põll.Min.Haude-Linnukasvatuse Jaamade Trusti Direktori käskkirjade alusel on saadud bilansist bilanssi Valga HLJ-st veoauto Зuc-150; Paide HLJ-st 1) a/mootor A-22, b) generaator cTT., c) elektrikilp, d) aiaprits, e) kondijahumasin, g) veski.

2) Kaheteljeline järelvanker, tüüp RK-63- soetusväärtusega rbl. 4259,38 ja jalgratas "Riga-10".

Kurtna HLJ-st 1956.aastal soetatud põllum.asinaid ja seadmeid kokku 33702,58 rbl. väärtusega: 2 kirjutuslaua, 2 kontorilauda ja 1 dok.kapp.

Tartu HLJ-st 1 elektrimootor ja tsentrifugaalpump. See oli esialgne vara, millega alustati tööd.

Direktor Punab, Lembit määras tööle pearaamatupidajana Lehnsen, Oskari; raamatupidajana Kastar, Benita, alates 18.IV 57, kuupalgaga rbl. 500 rbl.; zootehnik-brigadirina Aun, Johannes alates 20.V 57. kuupalgaga rbl. 720 rbl., 2 kuuse katseajaga; vabastatud omal soovil 1.XII 57.a. Kassapidaja-arveametnikuna Kuusemets, Silvia 8.VI 57. kuupalgaga rbl. 360; vanemagronoomina Lilles, Vello; veterastina kohakaasluse alusel, juulist 1957. kuupalgaga rbl. 370, Kadarik Valter Kaarli pg., 1.sept. 1957.a.

määrati van.vetarstiks Malken, Heldur.

Põllutöolistena töötasid: vanempõllutöolisena Pilbas, Aleksander ja palju teisi töötajaid, kes polnud otse registreeritud esimesel tööaastal põllutöolisteks, vaid olid võetud tööle majandis ettetulevatele töödele. Nimetame need nimed: Viinamägi, Villem; Uustalu, Sinaida; Bremser, Johannes, Kaljuste Rudolf; Tori Alfred; Rõngelepp, Volde-
mar, Vaikne, Elviine; Tamberg, Otto, Oberg, Johannes; Jaani, Nikolai; Toom, Ado; Jaani, Sergei; Otepalu, Johannes, Pilbas, Johannes, Rüüter, Johannes; Espe Johannes; Barnabas, Rudolf; Brenner, Kuno; Jaani, Otto; Nurm, Aia; Bach, August; Barnabas, Ida; Valtna, Maria; Veinberg, Erich; Tori Helgi; Siniorg, Aleksander; Einsok, Mihkel; Ottens, Arvo; Ottens, Toivo; Koppel, Heino; Ilustrum, Elmet; Veinberg, Ellen; Rõngelepp, Alise.

Tallimeheks määrati 15.apr.1957.a. alates Ottens, August, kelle hooldamisele anti kõik majandi 17.hobust. Esimesteks karjatalitajateks olid: Kaur, Maria; Pilbas, Elise; Kuusemets, Elena ja Orpus, Amanda. Lüpsilehmi oli 37, sugupulle 1, paaritatud mullikaid 6, paaritamata mullikaid 13 ja vasikaid 8; seega kokku 65 veist. Vahtra, Leena oli 25. sea talitaja.

Esimesed hanetalitajad olid: Tori Aliide; Koppel, Helga; Kunila, Sinaida; Pilbas, Elise. Viimane viidi üle lüpsjaks-karjatalitajaks Vahtramäe, Amalie asemele, kes haigestus. 6.VI 57.a. alates oli parditalitajaks Kaljuste, Emilie ja 6.aug.1957.a. alates kanatalitajaks Otteus, Larissa.

Autojuhtideks olid algul Kuusemets, Valter; Susi, Heinrich; Rõngelepp, Elmar, kes juba augustikuul vabastati autojuhi kohalt liigse alkohoolitarvitamise pärast. Tema asemele võeti 15.aug. 1957.a. Jäen, Osvald. Alates 15.märtsist 1957.a. määrati ajutiseks mehhaaniku kohusetäitjaks Nurm, Feodor, kuupalgaga rbl. 600 rubla. 15.maist 1957.a. määrati vanemaks traktoristiks Oberg, Harri, mille eest maksti 10% lisatasu. Tööle asus ta 2.apr.1957.a. aja- ja tükitöö alusel, nagu kõik traktoristid. Koppel, August alustas tööd 1.maist 1957.a. ja Jaani, August 15.maist 1957.a. traktoristina.

Veel töötasid majandis 1957.aasta jooksul ehitus- ja

maaparanduse alal ning mitmesugustel juhutöödel järgmised töölised: Kunila, Sinaida; Vahtramäe, Mihkel; Aun, Einar; Kaljuste, Avo; Otsmann, Aare; Siirak, Ernst, Jaani, Johannes; Jaani, Endel; Jaani, Elviine; Jaani, Esta; Hannus, Ilse; Ojavee, Johannes; Priivits, Juhan; Kotkas, Anton; Tähtvere, Anton; Naptal, Avo; Treinberg, Illar; Kruusimägi, Artur; Kuusk, Anton; Kalm, Hugo, Vahtra, Jaan; Kaljuste, Ilma; Udusaar, Jüri; Hindrekhan, Mart; Haljassoo, Juhan; Saks, Voldemar; Jakobson, Rein; Kunila, Laule; Reinurm, Arne; Reinurm, August; Isak, Ado; Buusmann, Arne; Kiirop, Daniel; Viinamägi, Hillar; Allikov, Endel; Brenner, Elfride.

Haude Linnukasvatuse Jaamade Trusti direktori käskkirja nr. 89, 2.X 57. alusel määrati 1.-31.dets. 1957.a. Poola, Karl-Robert Juhani pg. brigadir- zootehnikuks Järlepa Linnukasvatuse katsemajandisse, kuupalgaga rbl. 720 Kellele tehti ülesandeks abistada Järlepa TL katsemajandit kokkuostmisel vabariigi kolhoosidest 2000 tõuhane edasi müümiseks Karjala ANSV Elusloomade Ostu-Müügi Kontorile.

Suure Sots. Oktoobrirevolutsiooni 40.aastapäeva puhul avaldati hoolsa töö eest kiitust Järlepa Tõulinnukasvatuse katsemajandi direktorile Punab, Lembitule.

Tuletõrjesalga töö juhtimine tehti ülesandeks, majandi direktori poolt, mehhaanik Nurmele.

5.dets.läksid majandist sõjaväeteenistusse 2 noortöölist: Kaljuste, Arvo ja Jäer, Osvald.

Majandi direktori käskkirja nr. 49, 17.XII 57.a. alusel tehti tootmise paremaks organiseerimiseks kindlad piirid iga üksiku majanditöötaja töö alluvuse vahekordades, mis soodustas juhtivatel töötajatel paremini ära kasutada tööjõudu tootmise huvides ja oli võimalik vajaduse korral ümber suunata teistesse tootmisharudesse, kooskõlastades igal üksikul juhul selle tootmisloigu juhtiva töötajaga. Selleks moodustati 4 iseseisvat tootmisüksust: 1 põllundus, 2.loomakasvatus, 3.ehitus, remont ja mehhaniseerimine, 4.autotransport. Majandi töötajad määrati üksikutesse tootmisloikudesse järgniselt:

1. Põllundusse: Tori, Alide; Vaikne, Elviine; Oberg, Johannes; Jaani, Nikolai; Orbus, Artur; Toom, Ado; Pilbas, Johannes; Rüüter, Johannes; Oberg, Harri; Bach, August; Barnabas,

Ida; Veinberg, Erich; Uustalu, Sinaida; Jaani, August; Tori, Helgi; Kunila, Sinaida; Vilbas, Aleksander; Ottens, Avo; Ottens, Toivo; Veinberg, Elfriede; Veinberg, Ellen; Vahtramäe, Amalie; Rõngelepp, Alise;

2. Loomakasvatuse: Tamberg, Otto; Viinamägi, Villem; Orbus, Amanda; Kaljuste Emilie; Ottens, August; Kuusemets, Elena; Vilbas, Elise; Ottens, Larissa; Vahtra, Leena; Koppel, Helga; Kaur, Marie;

3. Ehitus, remondi ja mehhaniseerimisele: Tori, Alfred; Rõngelepp, Elmar; Koppel, August; Valtma, Jaan; Rõngelepp, Voldemar; Haljasma, Johannes; Jaani, Sergei; Reinurm, Arne; Otepalu, Johannes; Reinurm, August; Espe, Johannes; Isak, Adu; Barnabas, Rudolf; Viinamägi, Hillar; Jaani, Otto; Allikov, Endel; Brenner, Johannes; Siniorg, Aleksander; Einsok, Mihkel; Ottens, Enno.

4. Autotransporti: Kuusemets, Valter; Brenner, Kuno; Jaani, Endel; Saks, Voldemar; Susi, Heinrich; Buumann, Arne; Kiirop, Daniel.

Samas käskkirjas käseb majandi direktor majandi juhtivatel töötajatel (sm. Lilles, Malken, Nurm) pöörata senisest rohkem tähelepanu töödistsipliinile ja tööviljakusele ja samuti likvideerida tööseisakud töö organiseerimatusesse tõttu.

Autotranspordi juhtimine jäi endiselt majandi direktori juhtimisele.

Igal tootmise eest vastutaval töötajal (smd. Lilles, Malken, Nurm) tuli anda direktorile iga kuu kirjalikult dekaadide lõikes tööliste tööst osavõtmise aruanded, kus äranäidatud töö ja puudunud päevad, sealjuures puudumised omavoliliselt ja lubatud puudumised. Ühest tootmis-
harust teise alalises ülemineku soovil või suunamisel esitada direktorile kirjalik ettepanek, ära näidates põhjus. Ümbersuunamine või üleviimine peab varem olema kooskõlastatud ehk teatatud ümbersuunatavale töötajale.

Peale eelmainitu teatab direktor kõigile töötajatele, et tema äraolekul täidab direktori kohuseid vanemagronoom Lilles, kellel on tema äraolekul samad õigused ja kohustused kui direktoril.

Käesolev käskkiri tehti teatavaks kõigile majandi töötajatele ja pandi üles igasse töökogumise kohta.

1957.aasta, alguse aasta töötulemuste kohta saame ülevaate aasta-aruande kinnitamise otsusest sm. Essensoni poolt ja seletuskirjast 1957.aasta aruande juurde sm. Punabilt.

Otsus Järlepa TL katsemajandi 1957.a. aastaaruande kinnitamise kohta:

Kontrollitud esitatud aruande, Trust märgib, et 1957.aastal täitis majand nõrgalt taimekasvatuse saagikuse plaani. Teravilja toodeti plaaniga määratud 12 ts. asemel hektarilt 7,6 ts, kartuleid 120 ts. asemel ainult 86,1 ts. Madalate saakide tõttu kujunesid tegelikud omahindade plaanilisest tunduvalt kõrgemaks. 100 ha põllum. maa kohta peeti ainult 5 lehma ja saadi piima 72,6 ts. Piima keskmine väljalüps lehma kohta kujunes plaanis ettenähtud 3600 kg asemel ainult 3137 kg, mille tõttu ka piima tegelik omahind kujunes plaanist kallimaks.

Ka linnukasvatuses kujunesid tegelikud kulud plaanist suuremaks. 2592 kasvama võetud linnust hukkus 637, ehk 24,6%, mis on lubamatult palju ja näitab ebamajanduslikku suhtumist majandi direksiooni poolt nimetatud majandiharu juhtimisse.

Plaaniga oli ette nähtud saada kasumit 3 tuhat rubla, tegelikult saadi kahjumit 25,932,12 rbl.

Trust otsustas:

1. Tunnistada Järlepa Töulinnu Katsemajandi 1957.a. majanduslikud tulemused mitterahuldavaks.
2. Kinnitada bilanss rbl. 2.428.435,92, tasakaalus kahjumiga rbl. 25,932,12.
3. Lubada saadud kahjum kanda põhikirja fondi vähendamiseks.
4. Juhtida direktori tähelepanu:
  - a) Põllumajanduse alase tootmise organiseerimise ja

juhtimise madalale tasemele, mille tõttu tekkisid suured kaod saagi koristamisel ning madal saagikus.

b) Nõrgale tööle linnukasvatuse organiseerimisel, mille tõttu esines suur noorlindude surevus ja põhikarja jäi vähe sugulinde.

c) Loomade produktiivsuse suurendamiseks ei kasutatud kõiki olemasolevaid reserve;

d) majandi direktor ja spetsialistid osutavad vähe tähelepanu põllunduse, linnu- ja loomakasvatuse ökonoomika küsimustele;

e) eriti puudub asjaajamises operatiivsus ja esineb tootmisalaste küsimuste aeglast lahendamist;

g) majandi direktsioon ei toetu spetsialistide ja töötajate initsiatiivile ning püüab juhtida tootmist, haaramata kaasa kõiki majandi töötajaid majandi eesseisvate ülesannete paremaks lahendamiseks;

h) hoiatada majandi direktorit ja spetsialiste, et mainitud puuduste edasikestmisel nende töös võetakse nende suhtes tarvutusele rangemad mõjutusvahendid.

Trusti poolt kinnitatud aastaaruandele kirjutasiid alla Trusti vanemzootehnik J. Sostas ja Trusti pearaamatupidaja L.Mölder.

Seletuskiri Järlepa TL katsemajandi 1957.a. aastaaruande juurde direktor L.Punabilt.

Järlepa TL katsemajandil on oma tegevuse algusaastal tulnud rajada alus linnukasvatuse arendamiseks ja seda eriliselt vesilindude osas. Selleks on tehtud põllumajanduses ümberkorraldamisi, hoonete remontimist ja kohandamist linnukasvatamiseks ning soetatud vastavat töumaterjali.

Põhjaliku selektsioonitöö ja lindude tõulindudeks üleskasvatamise tõttu olid kulud ka võrdlemisi suured. Töumaterjaliks on ostetud tambovi-stepi, emdeni-holmgori ristandid ja hiina hanede ristandtõugu hanetibusid ja neid noorlindudeks üles kasvatatud; partidest osteti pekingi puhtatõulised noorpardid.

Taimikasvatuses ei saavutatud kõigil aladel plaanis ettenähtud saake põhjusel, millest allpool juttu. Nii olid kolh. Mahtvalt ülevõetud taliviljade külvid väga nõrgad, kuna kesa eelnevalt aastal oli jäetud väetamata. Selle tulemusena jäi saak väikeseks, mis mõjutas toodangu omahinna tõusu. Omahinna kallinemist mõjutas ka kolhoosilt ülevõetud teraviljakultuuride kõrge maksumus. Suveteraviljade saak on plaanist madalam peamiselt suurte koristuskadude tõttu hilisel koristamisel. Koristustöid takistas suurel määral ilmastik ning kombaini ja viljapeksumasina puudumine. Juuru MTJ-lt kasutada saadud kombainid olid väga halvas töökorras, esinesid sageli pikaajalised tööseisakud ning osa suveteravilja jäi sellepärast aasta lõpuks peksmata. Söödajuurvilja ikaldus 2-osalise ülevõetuse ja liigniiskuse tagajärjel. Kartuliseemet oli võimalik alles saada juunikuul kartulite mahapanemise seega hilines ning saak jättis soovida. Hanede laagri viisiliseks pidamiseks teostati ulatuslikku mitmeaastaste heinte külvi karjakoplite rajamiseks ja tehti seks otsustamiseks maaparandustöid.

Finants-majanduslik olukord oli aruande aastal üldiselt rahuldav. Majandil palga võlgnevust pole esinenud. Belarvest arvatud krediidist on kasutatud summasid majandusinventari soetamiseks täies ulatuses samuti energeetika alal.

Mat. Tehn. Varustuse Peavalitsuse Tallinna RV Baasilt on jäänud saada aastavahetusel põllumajanduslikku inventari summa 2809,50 rbl. väärtuses. Karja formeerimiseks avatud krediiti ei saadud kasutada täies ulatuses põhjusel, et polnud kuskilt rohkem kõrgetoodanguga lehma osta. Kõrgetoodangulise karja saamiseks osteti eliitklassi kuuluvaid mullikaid, kellede põhikarja viimine toimub järgmisel aastal.

Elektri kõrgepingeliini ehitamiseks avati krediit novembri kuu lõpul 34,0 tuhat rubla. Töid pidi teostama hanke korras Trust Elektromontaaz. Materjali puudumise tõttu keeldus Trust Elektromontaaz lepingut sõlmimast ja tööd jäid tegemata,

Vahendeid kap.remondiks on saadud aasta jooksul ENSV Põllumaj. Ministeeriumilt 140.000 rubla; HLJ Trustilt 79.200 rubla; majandi oma eraldused 18.815 rubla, seega kokku 238.015 rubla.

Poolleli jäid aasta vahetusel kapremonttööd peahoones ja karjalaudas.

Majandil esimesel aastal esinenud raskustest on üle saadud. Soetatud masinaid ja seadmeid, on tehtud ettevalmistused kevadkülviks ja lindude üleskasvatamiseks; ehituste juures tehtud kapremonte ja hea vesilindude töumaterjali olemasolu - see kõik on aluseks järgmistel aastatel tagajärjekaks aretustööks linnukasvatuse alal.

Järlepa Tõulinnukasvatuse Katsemajand on Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi Haude-Linnukasvatuse Jaamade Trustile otseselt allutatud ja kuulub Eesti NSV Põll. Ministeeriumi süsteemi.

Koosseisu nimistu kinnitamise alused: NSVL RKN määrus nr. 30 9.jaan.1949.a. ja nr. 861 - 4.maist 1955.a.

1. Direktor -zootehnik 1, kuupalgaga 980 rbl. Punab Lembit
2. Pearaamatupidaja 1, kuupalgaga 800 rbl., Lehnsen, Oskar
3. Raamatupidaja 1, kuupalgaga 500 rbl., Kastor, Benita
4. Arveametnik-kassapidaja 1, kuupalgaga 360 rbl. Kuusemets
Silvi

Administratiiv-valitsemiskulude eelarve.

1. Töötasu 31680 rbl.
2. Komandeerimise ja ülekolimise kulud 10.400 rbl. Sealhulgas mittenimestikuliste töötajate töötasufond.
3. Muud kulud 9.900 rubla.
4. Säast komand.kulude vähendamiseks 200 rbl. Seega kokku 52.270 rbl.

Veel määrati pool koosseisulist ametikohta ehituskünnikule 1.apr.1958.a. 1. Palga fond 9 kuuks, á 500, 4500 rbl.

2. Sots.kindlustus 4,4%, 200 rbl. Seega kokku 4700 rbl.

Majandi juhtivasse koosseisu kuulusid veel vanemvotarst Malken, Heldur; agronoom Hansoo-Punab, Haime; brigadirid: Tamm, Helje; Pilbas, Aleksander; ehituskünnik Nurm, Feodor; laohoidjad: Brenner, Johannes ja Nurm, Aia; mehhaanik Miller, Rein.

Mõned märkused ja ettekirjutused 1958.a. kohta.

Kevadel alates aprillikuust keelati lihaks realiseerida lehm- ja pullvasikaid alla 130-150 kg eluskaalus.

Majandi hane- ja pardimunad tuli müüa Haapsalu HL Jaamale ja Järlepa TL katsemajandil tuli osta Võru ja Tartu Haude Linnukasvatuse Jaamast saadud hanemunadest hautatud tibud.

5.-30.okt. komandeeriti vastu võtma majandile ostetud tõulinde vanemvetarst Malken koos vanemzoot. Poolaga Ukraina NSV Borki Katsejaama.

Suvel eraldati Järlepa TL katsemajandile sõiduauto "Moskvitš" M 410/407, mille esimeseks juhiks oli Vooremaa, Edgar.

Aasta algul oli karjabrigadiriks Toom, Hilda, kes lahkus omal soovil 21.mail 1958.a. Järgmiseks määrati Kaljuste, Viivi, kes lahkus 1.sept.1958.a. põhjusel, et läks edasi õppima EPA-sse. Siitpeale määrati brigadir-zootehniku kohale Tamm, Helje Toomase tr., kuupalgaga rbl. 152 pluss 80% veise-, sea- ja linnutalitajate keskmisest töötasust.

Vastavalt kokkuleppele määrati 1.apr.1958.a. Nurm, Feodor ehituskümniku töökohale poole kohaga, kuupalgaga 500 rbl kuus, jättes temale ajutiselt pool mehhaaniku kohta palgaga 300 rbl. kuus. 1.sept,1958.a. asub mehhaaniku töökohale kuupalgaga 600 rbl. Miller, Rein Jakobi pg. seega vabaneb Nurm, Feodor ajutiselt poolelt mehhaaniku kohalt.

Autojuhte tuli juurde aasta jooksul Mähküll, Leonhard Eduardi pg. ja Vooremaa, Edgar Augusti pg. Ehitustööle võeti juurde 1958.aasta jooksul: Sihv, Jüri Jüri pg.; Maimar, Helmut Jaani pg.; Jaani, Ants Sergei pg.; Söstar, August Pearma pg.; Toirk, Ants Alfredi pg. ja Vares, Jaan.

Põllu- ja muule tööle võeti: Merisaar, Arteemi, Matsi pg.; Orbus, Jüri Arturi pg.; Söstar, Oskar Pearma pg.; Merisaar, Vambola; Kallap, Erich Rudolphi pg.; Orbus,

Valve; Uibo, Jaan Johannese pg.; Soone, August Pearnaga pg.; Idak, Ado; Laisaar, Anna Antoni tr.; Linnutalitajateks tulid juurde Haljasoo, Linda ja Sihv, Vaike Arteemi tr., (kalkunitalitajaks). Metsamaterjalide laohoidjaks määrati kolmveerand kohaga Brenner, Johannes 300 rbl. kuu-
 palgaga, pannes temale vastutuse metsamaterjalide välja-
 andmise, ülestöötamise ja hoiulhoidmise üle, arvates
 l.dets.1958.a.. Viinamägi Hillar Villemi pg. määrati
 laohoidjaks saeveskis veerand töökohaga, 100 rbl. kuu-
 palgaga, kusjuures temal tuli vastutada saeveskisse metsa-
 materjali vastuvõtmise, väljaandmise ja hoiu eest.

Rahvusvahelise Naistepäeva puhul õnnitleb dir.
 L.Punab majandi naistöötajaid ja avaldab kiitust tööraa-
 matusse sissekandmisega: seatalitaja Vahtra, Leenale;
 linnutalitaja Kaljuste, Emiliele; põllutöölistele Vein-
 berg, Ellenile; Kunila, Sinaidale; Barnabas, Idale ja
 raamatupidaja Kastor, Benitale.

Sama aasta juulikuul kontrolliti majandi töötajate
 isiklike loomade hulka ning jäeti igale perele võimalus
 pidada ainult üht lehma ja mullikat sel juhul, kui lehma
 tuli mõne vea või vanaduse tõttu välja vahetada. Seda
 korraldust põhjustas külv suvi, mistõttu ei saanud va-
 ruda küllaldaselt sööta talveks ega jätkunud ka sügisel
 ädalat loomade söödaks.

Kohaliku ametiühingu komitee esimehe H.Malkenile
 tehti ülesandeks selgitada ametiühingu üldkoosolekul
 välja fiktiivsete majapidamiste olemasolu ning töötajate
 isiklike loomade arv, mis lubatust üle ja vastav
 protokoll koostada Juuru Küla TSN Täitevkomiteega.
 15.aug. tuli likvideerida kõik lubatust üleolevad loomad.
 Heinamaad tuli jaotada majandi töötajatele sellise arves-
 tusega, et oleks igal töötajal varutud vajaminev kogus
 heina ühele loomale, sealjuures mitte lubada üleliigset
 heina varumist. Heinamaade väljaa andmisel tuli arvestada
 esmajärjekorras loomakasvatuses töötajate loomadele
 heina saamise võimalusega töötajate heinamaaks määratud

maaalal.

Majapidamisel, kellel ei töötanud ühtegi töötajat majandis, lubati teha heina pärast seda, kui nende poolt oli abistatud majandit heinateol vähemalt 10 tööpäeva. Tööpäeva pikkus heinakoristustöödel kehtestati ajutiselt, alates 11.juulist 10 tundi, homm.kella 8-st kuni kella 20-ni. Põllundusbrigadir A.Pilbasel tehakse juhtkonna poolt ülesandeks organiseerida kogu jõud heinatööde heakvaliteediliseks ja kiireks lõpetamiseks ning kasutada selleks maksimaalselt tööjõudu ja tehnikat. Ühtlasi kohustati künnik Nurmet saatma heinatöödele abiks tema otseses alluvuses olevad töötajad vähemalt 5 tööpäevaks igauks nii, et see ei kahjustaks kapitaal ehitustööde käiku. Vähesese tööjõu tõttu hilines ka kartuli koristamine. Organiseeriti kartuli koristamisele kogu majandi tööjõud: s.o. ehituskünnikule Nurmele anti 8.7 ha suurune Sepa põld kartuli koristamiseks, kuhu tuli suunata kogu brigaadi ja abiettevottes töötavad töölised. Abiks brigaadile anti ka traktor DT-14. Ka kontoritöötajad saadeti kartulipõllule abiks.

Katsemajandi traktoripark, 2 linttraktorit DT-54, "Belorus", ja 2 DT-14, kinnitati põllundusbrigaadi kasutusele 15.apr. kuni 1.nov., brigadirile määrati selle juhtimise eest lisatasu.

Vaatamata mitmekordsetele korraldustele ja ehitustööliste nõupidamise kokkuleppele ei vormistatud ehituskünnik F.Nurm ehitustööde töökäsku õigeaegselt, milline olukord halvas ehitustööde käike. Direktor avaldab F.Nurmele hoiatuse lohaka töö ülesannetesse suhtumise eest tööde vastuvõtmisel ja töötasude arvestamisel.

28.aug. 1958.a. moodustati katsete komisjon autojuhtide liikluseeskirjade tundmise kohta koosseisus: esimees Punab, Lembit Al-deri pg., Järlepa TL katsemajandi direktor, liikmed: Nurm, Feodor Jaani pg. majandi mehaaniku kt., Jürisoo, Reimet Eduardi pg., Haude LK Jaamade Trusti van.insener-mehhaanik. Katsetest lubati osa võtta ka kolhooside "Koit" ja "Eha" autojuhtidel.

Suure Sots. Oktoobrirevolutsiooni 41. aastapäeva puhul õnnitles direktor kogu majandi töölisperet ja tööülesannete korraliku täitmise eest avaldas kiitust koos tööraamatusse kandmisega: linnutalitaja Laisaar, Annale; karjak Viinamägi, Villemile; lüpsja Orbus, Amandale; ehitustöölise Jaani, Sergeile; põllundusbrigadirile Pilbas, Aleksandrile; põllutööliste Merisaar, Arteemile; Oberg, Harrile; Barnabas, Idale ja kontoritöötajale Kuusemets, Silvile.

27.okt.1958.a. moodustati üleliidulise rahvaloenduse läbiviimiseks 3-liikmeline komisjon koosseisus: Nurm, Aia; Kuusemets, Silvia ja Tamm, Helje.

Aastainventuuri komisjoni koosseisus olid: esimees Punab, Haime; liikmed: Lehnsin, Oskar; Malken, Heldur; Pilbas, Aleksander; Tamm, Helje, Miller, Rein; ja Kuusemets, Silvia. 10.dets.-31.dets. jooksul inventeeriti kõik majandile kuuluvad materiaalsed ja rahalised vahendid.

1958.aastat alustati suurte lootustega paremuse poole, tehti tööd küllalt ulatuslikult, kuid plaani täitmisega ei tulnud siiski toime. See on ka arusaadav, ega ühe-kahe aastaga ei suudetud laokile jäänud maad ja maju korda seada ning luua eeskujuliku korra ja tootmisvõimega looma- ja linnukasvatust. Kõik tuli ju otsast alustada, polnud esmaklassilisi tootmisjuhte ega spetsialiste suurmajandite tasemel, samuti oskustöölisi.

Vaadeldes 1958.aastaruande kinnitamise otsust leiame järgmised faktid:

Järlepa TLK töötulemused olid 1958.a. ebarahuldavad. Plaanis ettenähtud 6,0 tuhande rubla kasumi asemel saadi kahjumit 147 tuhat rubla. Taimikasvatuses ei täidetud taliviljade, kartuli ja silokultuuride saagikuse plaane, kusjuures tegelikud omahinnad kujunesid kõrgemaks plaanilistest, mis näitab, et majandis puudus kontroll tootmis- kulude üle. Ühe söödalehma kohta saadi 2927 kg piima plaanis ettenähtud 3140 kg. asemel ja ühe tsentneri piima omahinnaks kujunes 163,40 rbl. (plaan 110).

Linnuliha omahind kallines plaaniga võrreldes hanedel 170% ja partidel 270%. Üleskasvatamisel lõppes 16,4% kasvama võetud tibudest.

Otsustati:

- 1) Kinnitada esitatud aruanne 3826 tuhat rubla ja kahjumiga 147 tuhat rubla.
- 2) Lubada saadud kahjum kanda põhikirjafondi vähendamiseks.
- 3) Lubada põhikarja üleviidud noorloomade kallinemine 7 tuhat rubla kanda põhikirjafondi vähendamiseks.
- 4) Juhtida direktori tähelepanu ebamajanduslikule tootmistulemustele ja kohustada välja töötama abinõude plaan kahjumiga töötamise likvideerimiseks; erilist tähelepanu pöörata olukorra parandamisele linnukasvatuses.

Juhtida direktori tõsist tähelepanu nõrgale tööle kaadritega, eriti loomakasvatuse alal. Hoiatada, et taoliste töötulemuste kordumiste puhul võetakse direktori suhtes kasutusele karmid mõjutusvahendid.

Dir. L.Punabi seletuskiri Järlepa TLK 1958.aasta aastaaruande juurde:

1958.aasta majandusliku tegevuse analüüs näitab, et on saavutatud mõningaid edusamme tootmise arendamisel. Taimekasvatuses on saavutatud suuremaid saake ja omahindasid alandatud; loomakasvatuse omahinnad kujunesid aga kõrgeteks, mis tõid majandi tegevusse 1958.a. kahjumi.

Taliteravilja koristati 18.ha-lt, keskmise saagiga punkrikaalus 12 ts. ha-lt. Madalat saaki põhjustas hiline külv ja talvekahjustused. Seega kujunes omahind taliviljal rbl. 175,07 tsentner. Kõrget omahinda põhjustas kolhoos Mahtalt ülevõetud haljasväetisega vaetatud kesa, milline maksis 16 tuhat rubla, kuna aga märkimisväärset saaki ei andnud. Seetõttu kallines käesoleva aasta saagi omahind 78 kop.võrra kg. kohta. Suviteraviljad koristati 107 ha-lt, keskmise hektarisaagiga 16,9 ts punkrikaalus. Kultuuride viisi: oder 18,5 ts, kaer 20,5 ts ja segavili 12,0 ts. Koos 1957.a. peksmata jäänud teraviljaga tuli

omahind 97,40 rbl. ts. Omahinda suurendas segavilja madal saak, mis oli põhjustatud segavilja tugevast lamandumisest.

Kartul koristati 25 ha, saak 108,2 ts ha-lt, omahind 45,31 rbl. ts-lt. Madalat saaki põhjustas halb maa, mis oli umbrohtunud orasheina ja paiselehtedega ning osa kartulimaad oli happelisel pinnasel.

Söödakultuurid.

Silo valmistasime üheaastasest heinast 22 ha-lt 2000 ts, seega saagiga 93,5 ts ha-lt, omahinnaga 9,0 rbl. ts. Silo valmistasime ka põldheinast ja lutserni ädlast 1150 ts, omahinnaga 10 rbl. ts. Kokku on silo varutud 3150 ts. Põldheina varumise 2888 ts omahinnaga 20 rbl. ts. Heinasaak kujunes madalaks seepärast, et 54 ha eelmise aasta lutserni ja ülejäänud osa põldheina, 4-5 aastased ristikud, andsid väikese saagi ha-lt.

Heina ja silo varusime küllalasel, mis varustab loomad täielikult talveperioodil. Taimekasvatuses on vaja tösta saake, selleks suurendame 1959.a. tunduvalt sönniku hulka alusturba kasutamise näol, ka on plaanis vedada 1959.a. põldudele 2500 tonni väetisturvast.

Veisekasvatuse toodangu omahind kujunes kalliks sellepärast, et hein oli 1957.a. saagist madala kvaliteediline ja kõrge omahinnaga (0,25,94 rbl.-kg), samuti oli silo omahind kõrge (0,10,96 rbl.-kg.)

Majand on alles noor ja puuduvad kultuurkarjamaad. Lehmi karjatati väheväärtuslikul sookarjamaal, mis ei rahuldanud lehmade sööda vajadust. Suveperioodil tuli lehmadele lisasööta ette vedada, samuti ka sügisperioodil, sest loomi ei võinud lasta noort lutsernikamarat ära tallata. Lehmadest on suur % vanu, kellede toodang on madal, kuid neid ei olnud võimalik välja prakeerida kõiki ühe aastaga, ka mehhaniseerimise tase on madal. Kõik see tingis, et piima omahind oli kõrge plaani kohaselt 110 rbl. ts. asemel 163,4 rbl. ts. Piima saadi lehma kohta 2927 l, plaanis ettenähtud 3140 l asemel.

Hanekasvatuses esines raskusi noorhanede üleskasvatamisel. Nagu teame, nõuab hanetibude üleskasvatamine suurt hoolt ja kogemusi. Majandis oli vähe inimtööjõudu ning korteri puudumise tõttu polnud võimalik töölisi väljast juurde võtta. Seega olid hanetalitajad tööga väga ülekoormatud, mis tingis ka paljude hanetibude surma. Ka oli pörandapinda tibude üleskasvatamiseks vähe 1 m²-le oli paigutatud lubatust 2 korda rohkem tibud. Raskusi oli ka lindude karjamaadega. Kevadel said kõik põllud tugeva mineraalväetise. Suvi oli üldiselt kuiv ja nii ei sulanud väetis isegi sügiseks, mistõttu esines lindudel väetisemürgitusi. Ka ei saanud hanesid sügisel õigeaegselt realiseerida, põhjusel, et tapamaja ei saanud neid vastu võtta ruumipuuduse tõttu. Seega tuli hanesid nuumal hoida 2 nädala asemel 1,5 -2 kuud.

Samasugune raske olukord esines ka parditibude üleskasvatamisel. Paide HLJ-st saadi haiged parditibud, kes olid nakatatud paratüüfusega. See andis meile lisatöid, kulusid ja tingis tibude suurenenud surevuse. Seetõttu tuli ka veel üks inimene panna haigeid linde hooldama ning linnud eraldada karantiiniruumi. Raskusi esines ka lindude veega varustamisel. Meil on küll järv, kuid selle ümbruses oli tegemata maaparandustööd ja ei pääsenud ligi. Karjamaade ümbruses oli igal pool vesi otsas ning seepärast tuli vett vedada 2-3 km kauguselt lindudele joogiks. Kõik nimetatud tegurid tegid vesilindude liha tootmise kalliks. Et nimetatud olukord enam ei korduks, on võetud ette mitmeid parandusi loomakasvatuse saaduste odavamaks tootmiseks.

Finants-majanduslik olukord aruandeaastal oli rahuldav. Palga võlgnevust aasta kestel esinenud. Üldiselt alanes aruandeaastal põhiliste toodanguliikide maksumus võrreldes eelmisega 12,7%. Krediit kap.mahutuste, s.o. ehituste ja soetuste alal, samuti karja formeerimise alal on täielikult kasutatud. Elamute, majapidamise ja tootmishoonete remontimisel on kasutatud

kapitaalremondiks oma majandi eraldisi 40 tuhat rbl. ja ümberjaotuse korras juurde saadud vahendeid 103,5 tuhat rbl. Finantseerimise jäägi ulatuses on soetatud remontmaterjali, on teostatud töid järgmiste objektide juures:

Peahoone maksumusega 40,1 tuhat rbl.; elamu 13,1 tuh.rbl.; elamu maksumusega 5,6 tuh.rbl.; karjalaudad maksumusega 63,6 tuh. rbl.; ait-kuivati maksumusega 9,1 tuh. rubla; remonttöökoda maksumusega 7,9 tuhat rubla; küünid maksumusega 18,9 tuh.rbl.; teedeparandus maksumusega 16,9 tuh.rbl.; hobusetall 2,2 tuh.rbl.; traktor AT-54 maksumusega 8,4 tuhat rubla. Kokku 185,8 tuhat rubla.

Aruande aasta lõpuks oli majandil arvestatud põhivahendite kulumist 55.412 rbl, missuguse summa võrra on suurendatud põhikirja fond, lõpetatud kapit. remonditööde maksumusega rubla 115.768,14 eksploatatsiooni võtmiseks.

Realiseerimise aruandes on näidatud, et abiettevetetel on tööstustoodanguks palkide saagimine, mis andis tulu 3186,68 rubla.

Kõrvale tehtud tööd:

Autotransport, omahind 23027,14 rubla, laekunud 18995,23 rbl. Traktoritööd, omahind 2725,01 rbl., laekunud 4475,44 rbl. Hobutööd, omahind 612 rubla, laekunud 530,56 rubla. Kokku laekunud 24.001,23 rubla. Omahind 26364,15 rbl.

Kaubalis-materiaalsete väärtuste realiseerimine: Kasvav mets töötajatele kütteks ja hoonete remondiks, omahind 11.225,96 rubla, realiseerimine 13.534,46 rubla. Küttepuud, omahind 1904 rubla, realiseerimine 2061 rbl. Kütte- ja määrdeõlid, omahind 748,85 rubla, realiseerimine 748,85 rbl. Ehitusmaterjalid, omahind 63.574,21 rubla, realiseerimine 79.994,76 rubla. Kombikormi, mineraalväetiste ja muna veod teistele majanditele, omahind 4445,32 rubla, realiseerimine 4445,32 rubla. Taarad, omahind 1475,84 rubla, realiseerimine 1475,84 rubla. Väikevahendid, omahind 170 rubla, realiseerimine 170 rubla. Kokku omahind 83.540,18 rubla, kokku

realiseerimine 102.376,23 rubla.

Selleks, et oleks võimalik suurendada loomade ja lindude arvu ning tõsta nende praegust tootmistaset ja realiseeritava toodangu mahtu, teostatakse suures ulatuses maaparandustöid, mis igal järgneval aastal jätkuvad:

Peale selle vajaliku majandusinventari ja masinate soetamise ning majapidamishoonete ehitamised ja remontimised, mida on teostatud ja samuti veel omandatud kogemused - kõik see on eelduseks majandile ülesseatud ülesannete edaspidiseks paremaks täitmiseks.

1959.aastat alustati 1258 hane ja 206 pardiga. Noorlinde oli 806. Veiseid oli kokku 90, kelledest oli 1 sugupull, 44 lehma, 5 tiinet mullikat, 1 lehmmullikas, 15 pullmullikat ja 25 vasikat. Nuumsigu oli 20 pead. Hobuseid oli 17 tööhogust ja 5 noorhobust.

1958.aastal asusid lüpsilehmad põhiliselt 2-3 laudas. 1959.a. algul koondati lüpsikari keskusesse, mis tunduvalt hoidis kokku üleliigseid vedusid ning andis paremini juhtida loomade hooldamist ja söötmist. Aasta jooksul ehitati valmis uus loomalaut, kuhu paigutati kogu lüpsikari. Seati sisse masinalüps ja loomade automaatsjootmine. Prakeeriti välja ka väheproduktiivsed loomad. Suvine karjatamine viidi üle põhiliselt kopliviisilisele karjatamisele vanadele põldheina põldudele ja looduslike heinamaadele. Samal aastal ehitati juurde üks tibula 10.000 linnule, kus sai korraga suurt hulka linde üles kasvatada. Partidele ehitati suvelaager järve äärde, kust nad ka põhilise toidu said. See omakorda alandas pardiliha omahinda.

Eesti NSV põllumajanduse ministri 6.veebr.1959.a. käskkirjaga nr. 52 kinnitatud lindude tõuaretustöö ajuti- se juhendi kohaselt rajoonide TK põllumajanduse inspeksioonide ja haude- linnukasvatuse jaamade hindamise komisjonide poolt läbiviidud linnufarmide hindamise tulemuste põhjal kinnitati Eesti hanede I klassi tõufarmiks

Järlepa TL katsemajandi kolm hanetõugu: suur hall, kohalik valge ja hiinahani.

Rahvusvahelise naistepäeva puhul tervitati nais-töötajaid eesrindlike tööülesannete täitmise eest, avaldati kiitust ja anti üle a/ü komitee poolt määratud kingitused põllutöölistele - Veinberg, Ellenile ja Kunila, Sinaidale; lüpsja Orbus, Amandale; linnutali-taja Laisaar, Annale; raamatupidaja Kastor, Benitale ning laohoidja Nurm, Aiale.

1959. aasta heinamaade väljaandmisel tuli kohalikul ametiühingu komiteel arvestada eelmise aasta 10. juuni nr. 26 käskkirjaga, s.o. kes polnud vähendanud loomi lubatud hulgani, ei saanud enne heinamaad, kui olid üleliigsed loomad likvideerinud.

24. juulil 1959. a. esitati HLJ Trusti taotlus Rapla Tarb. Koop.-le kaupluse avamiseks Järlepasse Tarb. Koop. kaudu, Luba saadi 5. sept. 1959. a. ja poe ruumid kohanda-ti peahoone alumisel korrusel.

Tehnilise Abi Büroo ülalpidamiseks tuli eraldada Eesti NSV Põllumaj. Minist. allasutusel Järlepa TL katsemajandil 1959. aastaks 1700 rbl.; III kv. 800 rbl. ja IV kv. 900 rbl.

Ja veel märke elektri kohta: ENSV Põll. Min. käskkirja nr. 492 alusel kuuluvad kõik ministeeriumi allasutustel olemasolevad kõrgepingeliinid, alajaamad ja alajaamade seadmed ülesandmiseks Põllumajanduslike Elektri jaamade ja Elektrivõrkude Eksploatatsiooni Kon-tori "Estselenergia" bilanssi ja teenindamisele. Üld-reeglina tuleb üleandmine teostada 1958. a. oktoobrikuu jooksul - Järlepa majandi seadmed aga peale selle, kui objekt on riikliku komisjoni poolt vastu võetud ja eksploatatsiooni antud.

Avariideta sõidu eest lubatakse välja maksta auto-juhtidele I, II ja III kvartali lisatasu 1959. a. eest igale 270.- rubla: Brenner, Kuna; Susi, Heinrich; ja Mähküll, Leonhard.

Vastavalt Ottens, Helje Toomase tr. avaldusele lugeda alates 11.sept.1959.a. zootehnik Tamm, Helje Toomase tr. perekonnanimeks "Ottens".

Järlepa TL katsemajandi rahalistest raskustest ülesaamiseks ja rahaliste kohustuste õigeaegseks tasumiseks andakse 23.juunil 1959.a. majandile ajutise finantssilise abistamise fondist laenu 100.000 rubla tagasimaksu kohustusega 1.sept.1959.a.

Pöllumaj. ministri käskkiri nr. 439, 31.VI 59.a. väärnähete kohta Järlepa TL katsemajandi töös. Eelmise aasta töö majand lõpetas kahjumiga. Ka käesoleval aastal on tekkinud tõsine oht samaks. Ehitustegevus kulgeb ebarahuldavalt halva ehitustööde organiseerimise pärast. Puitmaterjali arvestuses puudub kord ning selle liikumise kohta dokumentide vormistamine kannab täiesti juhuslikku iseloomu. Tibude ruumid ei olnud kasvama võtmise ajaks ettevalmistatud, tagajärg - suur tibude surevus.

Olukorra parandamiseks käseb minister:

- 1) Järlepa dir. L.Punabil avaldada vali noomitus ebarahuldava majandi juhtimise eest ja nõuda puuduste kiiret kõrvaldamist.
- 2.-3) Vanemvetarstil Malkenile ja zootehnik Tammele avaldada noomitus halva töö organiseerimise eest majandis.
- 4) Pearaamatupidajal J.Rannetil juhtida tähelepanu ehitusmaterjalide arvelevõtmise ja õigele dokumentide vormistamisele.
- 5) Nõuda dir. L.Punabilt sisse tema poolt majandist ostetud ehitusmaterjalide hinna vahe vastavalt kehtivate jaemüügi hindadele.
- 6) dir. Punabil välja töötada konkreetne plaan tootmis-tegevuse parandamiseks nii, et tootmisplaan saaks täidetud ja aasta lõpuks üleplaaniline kahjum välditud. Plaan esitada hiljemalt 25.aug.1959.a. ministriumile.

Kontroll käskkirja täitmise kohta pandi peainspektor-zootehnik H.Rohtlale.

Ehituskünnik J. Kuus esitas 28.juulil 1959.a. ettekande, kus tema näitab ehitusmaterjalide kõrvaldamist ehitustöölise poolt teatud kogustes. Nimetatud ettekannet kontrollides ei vastanud see tegelikkusele. Vaatamata mitmekordsetele direktori nõudmisele ei toonud ehituskünnik välja tegelikke kulutusi ega vormistanud kuludokumente, mistõttu oli ka selles osas segadus raamatupidamises. Metsamaterjalide arvestuse korrastamiseks moodustati komisjon metsamaterjalide inventeerimiseks järgmises koosseisus: esimees ehituskünnik Juhan Kuus, liikmed: Allikov, Endel ja Nurm, Feodor. Inventeeriti 28.-29.aug. kõik palgid ja saematerjalid metsas, saeveskis ja ehitusobjektidel.

Ehituskünnik J.Kuusi mitte rahuldava ehitustööde organiseerimise tõttu oli karta 1959.a. ehitusplaani täitmata jätmist. Vaatamata reale direktori käskkirjadele, ei organiseerinud J.Kuus loomalauda ja vesivarustuse kaevude ehitustöid selliselt, et loomad oleks saanud õigeaegselt lauta paigutatud.

Sellise ehitustööde organiseerimise ja käskkirjade mittetäitmise eest avaldas 18.nov.1959.a. direktor ehituskünnik Kuus, Juhanile noomituse.

Metsaraiel ja turbalöikamisel töötasid ajutised tööjõud.

1.sept.1959.a. moodustati komisjon koosseisus: esimees L.Punab, liikmed: H.Rannit, J.Kuus, V.Külm, H.Malken, A.Pilbas ja S. Kuusemets, kes kõigi põhifondide (hoonete, ehitiste, seadmete ja transportvahendite j.t.) amortisatsiooni ja ümberhindamise arvestasid kaas-aegsetesse hindadesse ning nende kulumise protsendi kindlaks määrasid.

Aasta inventeerimise komisjon moodustati 21.dets. 1959.a. koosseisuga, esimees: Punab,L.; aseesimees Rannit,H.; liikmed: Kuus, J.; Malken, H.; Tsugurov,A.; Pilbas,A.; Kuusemets, S.

Inventeeriti kõik materiaalsed väärtused laos ja tootmises ning esitati tulemused raamatupidamisele 1.jaan. 1960.a.

1. jaan. 1960. a. kaotati ehituskünniku koht ja Kuus, Johannes viidi üle tema nõusolekul ehitustööliseks.

Statistilised märkmed 1959. aasta lõpetamise kohta. Iga liiki täiskasvanud linde oli kokku 2479 tk.; neist 21 munejat kana ja 2 kukke, hanesid 2045 tk., parte 311. ja kalkuneid 100. Kokku igat liiki noorlinde oli 9265. Veiseid oli kokku 115, looma, neist: 1 sugupull, 46 lehma, üle 1 aasta lehmamullikaid 5, paaritatud mullikaid 25, pullvasikaid kuni 1 a. 15, lehmvasikaid 23. Hobuseid kokku 22, Tööhobuseid -15, mära ja 2 ruuna. noorhobuseid 1-3 aastani 5.

Lüpsitud piima 1205,4 tsentnerit. Saadud mune igat liiki lindudel 36082 tk, sealhulgas kanamune 100 tk. Antud, müüdüd ja tapetud linde, eluskaaluga 21387,4 kg. Sigade pidamine lõpetatud.

1959. aastal anti eksploatatsiooni kaks nelja korteriga elamut, 2 majandushoonet -puukuuri, tibula 10.000 linnule ja Keila MMJ poolt anti üle maaparanduse projekti tööjooniste I osa 6047^a järgi tehtud töö det. 1959. a., mis alustati 1957. a. juulis.

1959. aasta aruande kinnitamise kohta leiame arhiivist järgmise otsuse: Kontrollitud esitatud aruande, trust märgib, et Järlepa Töulinnukasvatuse Katsemajandi 1959. a. töötulemused olid ebarahuldavad. Majand täitis nõrgalt looma- ja linnukasvatuse tootmisülesanded, omahinnad kujunesid plaanist kõrgemaks ja majanduslik tegevus lõppes kahjumiga 267,0 tuh. rubla plaanilise kahjumi 62,0 tuh. rubla asemel, s. o. 205,0 tuhande rubla üleplaanilise kahjumiga. Esitatud aruanne kinnitati tasakaaluga 4998,0 tuh. rubla ja kahjumiga 267,0 tuh. rubla. Saadud kahjum lubati kanda põhikirjafondi vähendamiseks. Põhikarja üleviidud noorloomade omahinna odavnemine 12,0 tuh. rubla kanda põhikirjafondi.

Juhtida direktori tähelepanu nõrgale tööle looma- ja linnukasvatuse arendamise, kaadri õpetamise ja kasvatamise alal. Märkida ära, et direktor ja majandi spetsialistid võitlevad nõrgalt linnukasvatuse tööde omahinna alandamise eest ning ei tegele tootmistöö majandusliku analüüsiga vajaliku põhjalikkusega.

HLJ Trust nõuab kategooriliselt tootmistöö juhtimise kvaliteedi otsustavat parandamist 1960.a. 1959.aasta detsembri revideerimise akti põhjal vallandatakse pearaamatupidaja A.Rannit, kui mitte oma töö tasemel olev töötaja ning asemele määratakse Benita Kastor.

Direktor Punabile määratakse vali noomitus viimase hoiatusega. Temalt nõutakse viivitamatult organiseerida kõik majandi spetsialistid aastaaruande koostamiseks ja kindlustada aastaaruande õigeaegne esitamine.

Pearaamatupidaja A.Ranniti halba tööd tulid korrastama Trusti rev.raamatupidaja A.Rannik ja Tall.Linnuvabriku van.ökonomist O.Lehnsen, neid abistas majandi raamatupidaja B.Kastor. Nad töötasid pingeliselt 13.I - 12.II.60.a., korrastasid raamatupidamise ja koostasid 1959.aastaaruande. Selle eest avaldati neile kiitust nende tööraamatutesse sissekandmisega.

Järlepa sovhoosi direktori käskkirja alusel kanti Järlepa sovhoosi autahvlile Rahvusvahelise Naistepäeva puhul järgmised naistöötajad: lüpsja-karjatalitaja Anderson, Veera; linnutalitaja Kaljuste, Emilie; arveametnik Kuusemets, Silvia; eesrindlikud põllutöölised Barnabas, Ida ja Veinberg, Elleh.

Käskkiri nr. 196, 5.apr.1960.a.

Aluseks võttes Eesti NSV Ministrite Nõukogu korralduse nr. 287-k, 3.III 1960.a.

k ä s i n:

Arvates 1.märtsist 1960.a. reorganiseerida Haude-Linnukasvatuse Jaamade Trustile alluv Järlepa Tõulinnukasvatuse Katsemajand Järlepa Tõulinnukasvatuse sovhoosiks.

ENSV Põllumajanduse minister

/E.Tönurist/

18.-23.apr.1960.a. korraldati seminar sovhoosi direktoritele kvalifikatsiooni tõstmiseks Kehtna Nõukogude Parteikooli juures, millest osavõtmine tehti kohustusks põllumaj.ministri asetäitja Mette poolt ka Järlepa sovhoosi direktor L.Punabile.

Lungu sovhoosi dir. Elluselt saadi bilansist bilanssi Järlepa sovhoosile liikuv lüpsiagregaat POU-1.

Haude Linnukasvatuse Trusti dir. Essensoni käsul andis üle Sakala TL sovhoos Järlepa sovhoosile põhikarja kalkunid ja nende jaoks tootmisplaanis ettenähtud teravilja ja segajõusööda; tähtpäev oli 5.juuni 1960.a.

Võru Haude Linnukasvatuse jaam andis Järlepa sovhoosile üle põhikarja kanad bilansist-bilanssi.

Haude Linnukasvatuse Jaamade Trusti dir.Essenson avaldas kiitust ENSV 20.aastapäeva puhul tubli töö eest põllumajanduses Järlepa TL direktor Punab, Lembitule ja vanemvetarst Malken, Heldurile; tibutalitajatele Laisaar, Annale; Mölder, Liidiale; Mölder, Veerale ja põllum.brigradir Pilbas, Aleksandrile.

ENSV 20.aastapäeva puhul premeeriti ühe kuupalgaga HLKJ Trusti direktori käskkirjaga Järlepa sovhoosi dir. Punab, L.; peavetarst Malken, H.; ja brigadir Ottens, Heljet.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 43.aastapäeva puhul avaldati kiitust Järlepa sovhoosi peavetarstile H.Malkenile Põllumaj.ministri Tõnuristi poolt.

1960.aasta lõikuseks oli tali- ja suvivilja 412,9ha. Keskmise saak hektarilt oli rukkist 23,8 ts., talinisu 16,7 ts., odra 19,7 ts., kaera 15,2 ts., segavilja 22,0 ts, kartuleid 127,5 ts ja heina 29,2 ts.

Kuivendusvõrgu maad olid sel ajal 354,74 ha. Kuivatatud 152,3 ha, sellest heinamaa all 79,3 ha, neist kultuurheinamaade all 38,0 ha, karjamaa ja koplite all 73,0 ha.

Põllutööde jaoks oli 8 traktorit, 2 järelkäru, 1 kombain, 7 veoautot ja juhtkonna kasutamiseks 1 sõiduauto "Moskvits".

1960. aasta plaanilised näitajad olid:

Piima plaan 150 tn, täitmine 129,6 tn.

Liha plaan 35 tn, täitmine 60,5 tn

Munad 40 tuh. tk., täitmine 31,3 tuh. tk.

Hõreda sovhoosi riigile müümise munade plaan 40. tuhat tk anti täitmiseks Järlepa sovhoosile. HLJ Trusti dir, Essensoni ja ENSV Põllumaj. ministri sovhooside Peavalitsuse dir. Raidma nõusolekul.

Aasta jooksul osteti sovhoosile juurde 9 lehma, koguhinnaga 45617 rubla.

Revideerimise aktist nähtub, et revideerijad ei olnud korraga, mis oli lindlates ja lautades, rahul. Lindlate sügavallapanu oli tegelikult märg sönnik. Seetõttu olid lindude sulestik ja munad määrdunud sönnikuga.

Söödaratsioonid pole õiged, puuduvad vitamiinid, mineraalained jne. Ühesõnaga - analüüse pole tehtud, seega pole söödaratsioonid tasakaalus toodanguga.

Majandi lüpsilehmad on sönnikuga koos, ehkki nad paiknevad puhtalauda platvormil ja ei puudu ka allapanu, tähendab talitajate viga, sest 9 looma on puhtad.

Noorloomade olukord on väljakannatamatu, nad on üleni sönnikuga koos. Ruum on täis sügavat virtsa, mistõttu on loomadel liikumine raske.

Majandi õueteedel on pori, virtsa ja sönnikut ca 30 cm paksuses kihis. Mehhaniseeritud vahendeid kasutades saaks siit põllule head väetist. Sovhoosis on suur puudus katusealusest pinnast, kuhu paigutada kombain ja muud põllutööriistad.

Sovhoosil puudub ka varustaja. Spetsialistid peaksid tegelema varustamise ja muude taoliste ülesannetega, mistõttu nende enda otsene töö kannatab.

Kapitaalehitusi anti eksploatatsiooni hanela 800 linnule, maksumusega 166880,76 rubla; hanela 1600 hanelle ehk 6000 kanakohta, maksumusega 165824,86 rubla. Veetavate lindude laagrimajade ehitamine lõpetati aasta lõpuks,

34 tk maksumusega 54572,56 rubla. Peale selle kaevati hanedele tiik, mille maksumus oli 12275,65 rubla, maa-paranduse eelarveliste hinnete alusel. Eksploatatsioonianta maapranduse objektid I, III ja IV maksumusega 17258,3 rubla.

Uusi töölisi tuli jaanuarikuul juurde kaks: Uibo, Selma Peetri tr, kontori koristajaks; Toom, Einart Mihkli pg. tööle. Veebruaris tuli loomakasvatuse Saks, Edgar Andrei pg., kes 1.märtsist vanemzootehniku kohale määrati kuupalgaga 950 rbl.; Jaani, Ants Sergei pg. ehitustööle. 15.märtsist määrati Viinamägi, Hillar Villemi pg. elektriku ametkohale. Septembri lõpul asus tööle töökotta Sassian, Enn Otto pg. talle maksti ajatöötasu tunnis 4,80 rubla. Novembris asus tööle peale sõjaväeteenistust Jäer, Osvald Oskari pg. autojuhina.

ENSV Põll. Ministeeriumi Haude-Linnukasvatuse Jaamade Trusti direktori käskkiri nr. 8 12.veebr.1961.a.

HLJ Trusti rev.raamatupidaja A.Ranniku poolt revideerimisel selgus Järlepa TL sovhoosis rida tõsisid puudusi: Deebitorite arvel seisvad summad, millised kuuluvad kohtusse andmisele, autode teekonnalehed täidetud puudulikult, spidomeetrite näitude märkimisel esineb vigu, deebitorina üleval bensiini puudujääk töölt lahkunud autojuhtide arvel, autode kummikaardid pidamata jne.

Loomakasvatuse brigadiri Ottensi poolt ei ole pööratud tähelepanu toodangu arvelevõtmisele, igapäevast piima kaalumist ei teostata, lüpsi arvestuslehel ei ole eraldi näidatud I ja II lüpsi, kontrolllüpsil rasvaprotsent pole määratud. Loomade liikumise raamat peetud puudulikult. 1960.aastal hukkunud 12771 noorlindu ja 153 täiskasvanud lindu rbl. 56479,62 väärtuses.

Sarnaste väärnähtuste kõrvaldamiseks ja olukorra kiireks parandamiseks käsin:

1. Järlepa TL sovh. dir.sm. L.Punabil

a) komandeerimise rahade väljamaksmisele pöörata senisest tõsisemat tähelepanu;

- b) rohkem väljamakstud komandeerimistasud rbl. 51,60 sisse nõuda;
- c) koheselt kohtusse anda H.Ranniti arvel olev võlgnevus rbl. 767,20 ja mehhaanik A.Tsugunovi arvel olev bensiini puudujääk rbl. 393,20;
- d) lahkunud autojuhi Tarto arvel olev bensiini puudujääk rbl. 109,90 tasuda direktor L.Punabil;
- e) auto teekonnalehtede täitmisel kinni pidada kehtivatest eeskirjadest, kontrollida igapäevaselt spidomeetri seisusisse seada koheselt kummikaardid;
- f) Pöörata tähelepanu toodangu arvelevõtmisele, alustada koheselt piima kaalumist igal lüpsil ja rasvaprotsendi määramisega kontrolllüksil, sisse seada zootehniline algarvestus;
- g) avaldada noomitus loomakasvatuse brigadir H.Ottensile nõrga töö eest loomakasvatuse arvepidamises, dokumentatsiooni aeglase ja ebakvaliteetse vormistamise eest;
- h) juhtida Van.zootehnik k.t. sm. E.Saksa tähelepanu loomakasvatuse brigadiri töö mitteküllaldasele juhtimisele ja vähesele nõudlikkusele loomakasvatuse algdokumentatsiooni pidamisel;
- i) juhtida agronoom sm. Aime Punabi tähelepanu nõrgale tööle ja töö organiseerimisele;
- j) hoiatada Järlepa TL sovhoosi direktorit L.Punabit ja sovhoosi spetsialiste, et 1961.aastal nõutakse nende käest sisse üleplaaneliselt lubatud tibude surevuse, surnud tibude hind ja pidamiskulud.

1961.aastal tõusis tunduvalt tootmise maht, võrreldes eelmiste aastatega. On suurenenud riigile realiseeritavate loomakasvatuse saaduste kogused ja realisatsioon rahalises väljenduses on 1960.aastaga võrreldes tõusnud ligemale kahekordseks. Siiski esines 1961.a. sovhoosi tootmistevuses puudujääke, mis tingis ka suure kahjumi.

Taimakasvatuses teraviljade külvipind ei suurenenud 1961.aastal võrreldes eelmisega. Vihmase suve ja sügise tõttu, mis muutis põllud pehmeks ja raskendas teraviljade koristamist, jäi nii teravilja kogusaak kui ka saak ühe ha kohta palju väiksemaks plaanitust. Nii oli teravilja kogusaak 1960.a. 2825 ts ja ha kohta 20 ts; kuid 1961.a. olid vastavad arvud 1736 ts ja 12,4 ts. Sellist saagi langust põhjustas peale eelpoolnimetatud põhjuste ka orgaanilise väetise mitteküllaldane kasutamine, koristustöödega hilinemine jne.

Kartuleid saadi 124 ts, juurvilja 231 ts, maisi 360 ts ja poldheina 30,9 ts hektarilt. Et viia taimkasvatuse tootmine eelmise aasta tasemele ja veelgi kõrgemale selleks on juba võetud ja võetakse ka edaspidi soovhoosis tarvitusele konkreetsed abinõud. Tunduvalt suurendatakse orgaaniliste väetiste kogust ja seda just turvas- kompostide näol. Suuremat tähelepanu pööratakse eesrindlike agrotehniliste võtete rakendamisele ja olemasoleva masinapargi paremale hooldamisele ja kasutamisele.

Loomakasvatuse saaduste realiseerimisest laekus 1961.a. 203 tuh. rubla, eelmisel aastal aga 116 tuhat rubla. Loomakasvatuse saadusi realiseeriti järgmiselt:

	1960.a.	Plaan 1961.a.	Tegelik
Liha kokku ts	823	770	827
sellest linnuliha ts	700	700	719
Mune tuh.tk	200	1700	1176
Piima ts	1450	1950	1608

Munade plaani täitmata jäämine oli põhiliselt tingitud sellest, et 1960.a. sügisel üleskasvatatud noorkanadele ei valminud õigeaegselt kanala, mille pärast tuli kanu hoida äärmiselt kitsastes ja antisaniitaarsetes tingimustes ning kus samuti polnud võimalik neid korralikult hooldada ja sööta. Hoone valmis alles

1961.aasta märtsikuus, millal said ka kanad sinna ümber paigutatud. Talveperioodil äärmiselt viletsad pidamistingimused mõjusid sedavõrd, et neid normaalselt munema enam ei saanud. Põhikarja kana siiski sovhoosile kahjumit ei toonud. Peamise kahjumi tõi aga linnuliha ja seda eriti kanaliha ja väiksemal määral pardiliha. Kanatibude hukkumine oli plaanitust suurem ja seda eriti selle tõttu, et olemasolevad tibulad on projekteeritud palju suuremale tibude arvule kui sinna tegelikult ühe pinnaühiku kohta normaalne sisse võtta on. Hoone projekteeritud mahutavuse järgi antakse aga plaanid ja sellega tuleb 40-50 tibu ruutmeetri kohta, mis ületab normaalse paigutamise tiheduse 4-5 kordselt. Ka puuduvad senini söödaratsioonis komponendid nagu loomae valk, vitamiinid jne. või saab neid minimaalsetes kogustes. Ka on sovhoosis linnukasvatustööde mehhaniseerimise tase madal, millepärast talitajad ei suuda neile kinnistatud küllaltki suuri lindude gruppe nõuetekohaselt hooldada. Kahjumit ei toonud sovhoosile kalkuniliha tootmine ja realiseerimine, millepärast ongi 1962.a. plaanitud kanaliha asemel toota rohkem kalkuniliha. Linnuliha omahind oli 1960.a. 120,5 rbl. tsentner, 1961.a. aga 121,4 rbl. s.o. kõigi kasvatavate linnuliikide kohta keskmiselt arvestatuna. Põhjustena tuleb siin märkida järgmisi asjaolusid:

1) Sovhoos saab keskmiselt 85% tarvisminevast jõusöödast väljaspoolt, mis teeb aga süüa kalliks, Väljaspoolt sisseveetav jõusööt maksab sovhoosile kohaleveetuna keskmiselt 12 rbl. tsentner. Teravilja normaalse saagikuse juures tuleb omatoodetud söödateravilja ligemale poole odavam. Et aga sovhoosis on põllumaad vähe siis ei ole ettenäha oma teravilja tootmist sellisel hulgal, mis rahuldaks loomakasvatuse vajaduse.

2) Suur on rahaliste kulutuste tegemine abitootmise harudele. Näiteks kulutati töötasudeks sovhoosis 1961.a. 84 tuh. rubla, sellest kasutati loomakasvatuses 29 tuh. rubla ja taimikasvatuses 13 tuh. rubla, s.o. kokku 42 tuh. rubla.

Ülejäänud 42 tuh.rubla ehk 50% kulutatud palkadest langeb teistele töödele, mis ei ole kaugeltki normaalne.

3) Tunduvat kahju tekitas ka tibude hukkumine ja seda eriti kanatibude osas.

1961.aastaks oli plaanitud sovhoosil kasumit 16,9 tuh.rubla, kuid tegelikult saadi kahjumit 43 tuhat rubla. Aastaaruanne kinnitati tasakaaluga 964 tuh.rubla ja kahjumiga 43 tuh.rubla. Kahjum 43 tuh.rbl. lubati karja formeerimise plaani ning tegeliku omahinna vahe kande põhikirjafondi vähendamiseks.

1962.aastaks on sovhoosis koos tootmisfinantsplaani koostamisega välja töötatud ka zootehniliste abinõude plaan, mille täitmine võimaldab ära hoida tibude lubamatult suure hukkumise.

ENSV Põlluministri käskkirja nr. 535, 20.dets. 1961.a. kohaselt tuli anda Järlepa TL sovhoosile ajuti-seks finantsiliseks abistamiseks laenu tagasimaksu kohustusega 1.aprillil 1962.a. järgmistel Haude Linnukasvatuse Jaamadel: Haapsalu, Rakvere, Paide, Abja, Võru, Valjala ja Pärnul kokku 30000 rubla. Laenult tasuda intresse 0,5% aastas. HLJ Trusti dir.sm. Essenonil kindlustada laenu õigeaegne tagasimaksmine.

1961.aasta juhtiv kaader: direktor Punab, Lembit, kes lahkus 6.apr. ja andis direktori kohused üle Malken, Heldurile, vanemvetarstile. Samuti lahkus vanemagronoom Punab, Haime, dir.abikaasa ja asemele tuli sm.Tõnus, vanemvetarsti kohale tuli vetarst Linno, Aime; peazootehnik oli Saks, Edgar; pearaamatupidaja Heide, Leida, raamatupidaja Kastor, Benita; kassapidaja -arvestaja Kuusemets, Silvia.

Palgad olid järgmised: direktoril 170 rbl., peazootehnikul 140 rbl., van.agronoomil, van.vetarstil, pearaamatupidajal, van.insener-mehhaanikul oli töötasuks 120 rbl.; raamatupidajal 75; kassapidajal ja majandusjuhatajal 60 rbl.

Aasta lõpul toodi Järlepa sovhoosile 5.dets. I partii ja 9.dets. II partii eksportkanatibusid Inglismaalt.

1962.aasta I kvartalis ja eelmise aasta detsembris imporditi Inglismaalt 1500 lihatõugu kanatibu, mille tõttu oma kodumaiseid kanatibusid ei saanud sisse võtta. Importtibuside maksumus oli ca 15 korda kõrgem kui oma tibusidel, millepärast sovhoos pidi tegema suures summas mitteplaanilisi kulusid. Ka puudus ülevaade uute kanatõugude munevuse kohta. Nende noorkanade munevus kujunes hoopis väiksemaks kui meil levinud kanatõugudel, millepärast ka munaplaan jäi täitmata ja kanaliha hind kujunes plaanitust palju kõrgemaks. Ühe ööpäevase tibu hind oli kõrgem kui meie oma täiskasvanud kana maksumus. Et mitte sattuda finantsilistesse raskustesse, keeldus 1962.a. jaanuaris sovhoos vastuvõtmast rohkem kui 5000 tibu, kuid kõrgemalseisvate asutuste korraldusel pidi veel juurde võetama 10 000 tibu. Et neid täiskasvanutena paigutada lindlatesse, tuli likvideerida kodumaised tõud.

Pardikasvatus andis 1962.a. ca 57% kogu riigile realiseeritud lihakogust.

Et pardikasvatus baseerub peamiselt järvel, siis andis siin, nagu teistegi lindude juures tunda külm ja vihmane suvi. Tibusid tuli kasvatada pikemat aega lindlates, mis tingis avitaminoosi tekkimist ja üldse söötmise kallinemist.

Kalkunikasvatases oli 1962.a. raskuseks asjaolu, et verevärskenduseks sai sisse võtta tibusid alles augustikuus. Nimetatud tibusid aga saadi Ukraina NSV-st ostetud haudemunadest. Sügiskuudel on haudemunad madalama kvaliteediga ja nendest koorunud tibusid kevadel koorunutest nõrgemad. Peale selle esines neil võrdlemisi rohkesti pulloroosi. Olgugi, et augustis sissevõetud tibusidest palju välja langes, oma ülesande verevärskenduse osas nad siiski täitsid.

Täiskasvanud linde (igat liiki kokku) oli 20432 pead. Liha anti ära kokku 996 ts eluskaaluga. Kokku

saadi mune 987412 tk. Ka piim andis sovhoosile väikese kahjumi ja seda just söötade omahindade kallinemise arvel. Piima kogutoodang ja samuti arvestus ühe lehma kohta oli 1962.a. sovhoosis tunduvalt kõrgem eelmistest aastatest. Veiseid oli 64 pead, piima lüpsid nad kokku 2459 ts, omahinnaga 12,39 rbl. ts, plaanitud oli omahinnaks 11,38 rbl. tsentner. Ühe lehma kohta saadi piima 2274,2 kg.

Tunduvalt halvenud sovhoosi majanduslikku tegevust mitmed senini lahendamata organisatsioonilised j.t. küsimused. Näiteks vastavalt loomakasvatuse seitsme aasta plaanile suureneb lihatootmine aasta-aastalt (1963.a. 1962.aastaga võrreldes 43%). Kuid ehitused sellise lindude arvu üleskasvatamiseks valmis ei jõua. See tingib aga lindude liigtihe paigutamise lindlatesse ning nii ei jää ka tälemata ülenormatiivsed väljalangemised. Lahendamata on sovhoosis ka lindude nõuetekohane söötmine. Puudub tsentraalne sööda ettevalmistus, mis aga tunduvalt lindude õige söötmise korraldamist takistab. Väga suurt tähtsust omab noorlindude üleskasvatamisel allapanu. Alusturba tootmise küsimus seisab aga majandis juba aastaid lahendamata inimtööjõu vähesuse tõttu.

Talivilili koristati suurte kadudega, hilinemise pärast ilmastiku tõttu. Saadi ha-lt kuiva vilja 10,3 ts. Võrreldes 1961.a-ga suurenes saak 1,62 ts ha-lt ja omahind vähenes 15 kop. Suviteravili lamandus sadude tõttu, valmimine hilines ning koristuskaod olid suured. Saak ha-lt oli kuiva vilja 15,5 ts.

Sovhoosi ebarentaablusele aitab kaasa ka see, et suhteliselt väikese majandi kohta moodustavad majandi üldkulud, tootmise üldkulud ja amortisatsioonid küllaltki suure osa kõigi kulude kogusummast.

1962.aastal tulid sovhoosi tööle zootehnik Brenner, Malle ja märtsikuul insener-normeeriija Nahkur, H.

1963.aasta tööd alustati kanade eliit-tõufarmina; kus asusid kanatõud - valge leghorn, njuuhämpsir, austrolorp, helesusseks, valge kornis, punane valgesaba. I klassi paljundusfarmi kuulusid valged ja pronkskalkunid, samuti pekingi pardid. Septembrikuul korraldati Rapla Tootmisvalitsuse piirkonna linnukasvatuse näitus Järlepas. Näituse korralduse kulud saadi ministeeriumi rajoonide näituseks ettenähtud summadest 800 rbl.

Heade töötulemuste eest premeeriti dir.H.Malkenit 100 rublaga ja tibutalitajaid Liiv, Liidiat, Vahtra Vilmat ja Tammemäe, Arvot igat 50.rublaga. Linnutalitajatele Jaani, Aimele, Veinberg, Benitale, Anderson, Veerale ja lüpsjatele Amanda ja Valve Orpusele avaldati kiitust tööraamatusse sissekandmisega. Ka põllutöölist Ojasaar, Eduardit ja kombainer Oberg, Harrit premeeriti kumbagi 20.rublaga; uut agronoomi Rammus Hermanit aga kuupalga ulatuses, 120.rublaga ja kiitusega sissekandmisega tööraamatusse.

Ekspluatatsioonil võeti 1963.a. kalkunitibula, maksumus 39296 rbl., aretuskanala maksumusega 24848 rubla. Valmisid veel veiselauda kaev 1668 rbl., väliskanalisatsioon ja vesivarustuse rekonstrueerimine hinnaga 2576 rbl.

Aasta viimises kvartalis tuli ilmsiks sarnane eba-meeldivus: kui kontrolliti noorpartide kaaluiivet, siis ilmnes, et realiseeritud on kogusummas 545,8 ts noorparti liha, peale selle realiseerimata 70 ts (määratud põhi-karja komplekteerimiseks), seega kaaluiive aasta kestel 615,8 ts. Töökäskude järgi 648,6 ts; seega 32,8 ts rohkem tegelikust kaaluiivest, mille järgi ka linnutalitajale oli töötasu rohkem kogusummas 92 rbl.17Rop. Nagu selgab zootehnik M.Brenneri seletusest, oli sarnane asjaolu võimalik seetõttu, et tema ei teostanud igakuulist partide ülelugemist enne töökäskude vormistamist ning arvestas talitajate töötasu juba hukkunud lindudel. Vetarst A.Linno aga ei koostanud hukkunud lindude kohta hukuakte, mispärast need püsisid elavate kirjas. Sovhoosile tekitatud kahju hüvitamiseks peeti kinni zootehnik M.Brenneri

tariifikohasest kuupalgast üks kolmandik ja avaldati noomitus M.Brennerile ja A.Linnole.

Peaaegu kõigil spetsialistidel ei lähe ka kuidagi õigeaegne töökäskude esitamine raamatupidamisele, mida tuleb direktoril meelde tuletada oma käskkirjadega mitu korda aasta jooksul.

1963.aasta aruanne esitati tähtajaliselt 20.jaan. 1964.a. Sovhoos täitis 1963.a. saaduste riigile müümise plaani edukalt: liha osas 109,5%, piima osas 105,4% ja munade osas 178,3%. Kasumiplaan oli 4500 rubla, tegelikult saadi aga kahjumit 32,7 tuh.rubla, milline põhiliselt tingitud omahinna kallinemisest. Plaani järgi nähti ette realiseerida tõumune haudejaamadale, aga sinna mittevastuvõtmise tõttu tuli neid realiseerida kaubandusvõrku, millised hinnad olid odavamad. Kahjumit saadi ka Inglismaalt imporditud kanade müümisest. Tibude ostuhind ja kasvatamise kulud kokku kujunesid ühe kana kohta 7,72 kop, realiseerimisest saadi aga keskmiselt 3,15 kop. kana kohta. Piima omahind oli plaani järgi 12,17 rbl., tsentner, tegelikult 12,69 rbl., mida põhjustas kallimate söötade omahind kui plaanis seda ette nähti. Ületatud on omahind kana- ja kalkuniliha osas, samuti kana- ja kalkunimunades. Tibud võeti kasvama liiga hilja, juulis-augustis ja tootmispind ei vastanud peade arvule, mille tõttu kaasnes lindude hukkumine ja kalkunite seas levis punataud.

Oma käibevahendite olem on 184,4, normatiivsed 206,6, omavahendite puudujääk 22,2 tuh.rubla. Sovhoosil on tähtajaks tasumata pangalaenu 18 tuhat rubla. Väikevahendeid on üle normatiivi 546 rubla. Karja formeerimise kuludes on immobiliseeritud summasid 3169 rubla, kuna kuid on plaanitust kallimad olnud. Tähtajaks tasumata laenusid oli 18076 rubla. Nii lõppes seegi aasta kahjumiga ja võlaga.

1963.aastal tulid Järlepa sovhoosi tööle: agronoom Rannus, Herman, pearaamatupidaja Sulkovskaja, Aino, kes toodi üle Sakala sovhoosist, põllumajandusbrigadiriks Pani, Anne, töökotta Roosimägi, Ants; Sulkovski, Aleks;

Rannus, Reet; põllutööle Veinberg, Elfriede; Sarapik Elviine ja teised.

1963.aasta lõpul ja 1964.a. algul avastati kalkuni farmis mükoplasmoos, mille tõttu hävis suurem osa kalkunikarjast ning liha ei olnud inimtoiduks lubatud. Selle häda põhjustas Ukrainast sissetoodud kalkuni munadest Tartu haudejaamas hautatud kalkunitibud. Kahju saadi umbes 50.tuhat rubla. Eelnimetatud asjaoludel vabastati HLJ Trusti direktori käskkirjaga nr.6 3.03.64.a. alusel van.vetarst Linno, Aime Augusti tr, ametikohalt ja määrati kanatibulasse tibutalitajaks 1.märtsist 1964.a. Tegelikult olid süüdi need, kes töid haiguste suhtes kontrollimata majandist kalkuni haudemune, aga mitte kohalik loomaarst. Sellele kaasnes veelgi asjaolu, et seaduste järgi ei saanud majand müüa ka enam kanamune haudejaamadele, mis andis omakorda selle aasta kahjumile lisa.

ENSV Ministrite Nõukogu määruse nr. 137 31.märtsist 1964.a. alusel, kooskõlastatud ametiühingu komitees, eelmise aasta 1963. riiklike müügikohustuste täitmise ja ületamise eest määratud preemia jagati järgmiselt: vanemzoot. Saks, Ed. 140; agronoom Rannus, H.; vanemraamatupidaja Sulkovskaja, Aino; zoot. Ottens, Helje ja Brenner M.; igale 120 rubla, s.o. kuupalk, mille said veel raamatupidaja Kastor, Benita (70.-), kassapidaja Kuusemets, Silvia (60.-), Roosimägi, Ants ins.-mehhaanik 75.- ja elektrik Viinamägi, Hillar 65.-rubla. Teistele töötajatele määrati: linnutalitajatele 40-30 rubla; autojuhtidele 20 rbl., põllutöölistele 30, 15, 10 rbl. ja ehitustöölistele 20-5 rbl.; Kogusummas 1440.-rbl. See oli esimene kogu majandi töötajate premeerimine.

Rapla Tootmisvalitsuse juhataja määras 1963.a. IV kv. piima kvaliteetse tootmise eest preemiaks 15 rubla järgmistele töötajatele: Brenner, M. zootehnikbrigadirile 5 rvl.; lüpsjatele Orpus, A. 5 rbl. ja Orpus, V. 5 rbl.

19.märtsist kuni 6.juulini k.a. võetakse tööle Tarkmeel, Helmi selektsionäär-operatatoriks sovhoosi inkubatooriumis. Tema monteerib inkubaatori ja töötab haudeperioodil inkubatooriumis. Siit peale algab lindude tervendamise protsess, hautatakse terved kanatibud, peetakse rangelt kinni vetsanitaarnõuetest.

3.juuli ööl vastu 4.juulit hävines tules Säärevälja laudas olev heinajahu ja mais tõlvikuis. Tulokahju põhjus heinajahu isesüttimine, kahjusumma 2526 rubla.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 47.aastapäeva puhul õnnitles direktor kogu Järlepa sovhoosi töölisperet ja soovis palju edu kommunistliku ühiskonna ülesehitustööks. Parimate eesrindlike töötajate äramärkimiseks kanti sovhoosi autahvlile järgmised töötajad: linnutalitaja Veinberg, Benita; Tammiste, Elsa; Seevel, Valentina; põllutöölised Barnabas, Ida; Ojasaar, Eduard; autojuht Vahtramäe, Herman ja transporttööline Valtna, Jaan.

HLJ Trusti vanemzoot. L.Laissaar, vanem ins.meh. R.Jürisoo, pearaamatupidaja A.Ausi ja rev.raamatupidaja L.Gutmanni poolt revideeriti 20.nov.1964.a. Järlepa sovhoosi kõiki tööalaseid.

Järlepa sovhoosil oli täidetud toodangu riigile andmise III kv. lõpuks.

piim ts	plaan 1700	tegelik	1840	% 108,2
liha ts	" 1000	"	1130	113
munad tuh.tk."	440	"	655	148,9

Bilansi järgi oli 1.nov.1964.a. sovhoosil kahjumit 47,0 tuh.rubla ja käibevahendite puudujääk 91,5 tuh. rbl. Arveldusarvel nr. 38104 raha 48 rubla. Inventari soetuse summasid kulutatud 407,90 rbl. Energeetika soetuse summasid kulutatud 7914,81 rubla. Kap.remondi osas immobilisatsiooni l.o tuh.rubla. Kassas sularaha 19,03 rubla kooskõlas kassaraamatuga.

Raamatupidamises mahajäävust ei esine, abiraamatud kooskõlas pearaamatuga. Materjalide ja tagavaraosade laos katselisel ülelugemisel vahesid laoraamatuga ei esinenud. Laoraamatud korras. Revideerimise käigus leitud vead likvideeriti revideerimise lõpuks. Revideerimise momendil oli sovhoosil 95 töötajat. Kõikidel töötajatel olemas tööraamatud.

Käesoleva aasta jooksul on Järlepa TL sovhoosi revideeritud Rapla raj. TSN TK Rahandusosakonna poolt 4 korda, NSVL Riigipanga Rapla osak. poolt 2 korda ja Rapla territoriaalse riikliku statistika poolt 1 kord.

1964.a. anti eksploatatsiooni III maaparanduse objekt, mille töid alustati aug. 1960.a. ja lõpetati 26.sept.1964.a.; uurimis-projekteerimise ja maaparanduse maksumus kokku 33.321 rubla; Kaalumaja maksumusega 3,94 tuhat rubla, tööd alustati okt.1963 ja lõpetati 30.okt. 1964.a.

Järlepa TL sovhoosi üldelektrifitseerimist alustati Tallinna Ehit.-Montaazvalitsuse poolt 1963.a. ja lõpetati 1964.a. Maksumus 10,4 tuh. rubla. 4 -korteriga elamu ehitust alustati nov.1962.a. ja lõpetati dets.1964.a. Mullikate lauta ehitati okt.1963. - dets.1964.a. maksumusega 5,6 tuhat rubla.

1964.a. tootmisaasta lõppes 48,1 tuh.rublaase puudujäägiga.

Vetarst Linno, Aime asemele kutsutakse tööle vanemvetarsti kohale Kadarik, Valter 1.apr.1964.a., palgamääraga 120 rbl. kuus ja selektsionäär-operaatoriks sovhoosi inkubatooriumis 19.III-6.VII Tarkmeel Helmi.

1965.aasta algas õnnetustega. Öösel 21/22.jaanuaril hukkus lämbumise läbi hulk noorparte. Põhjus: elektri kustumine, mille tõttu linnud külmas ja pimeduses kuhjusid hunnikusse, Üldiselt oli see üks rohke haiguste ja hädade aasta. Seoses taudi puhkemisega 1964.a. kalkuni-farmis, kust see levis ka lihakanadele (importtõud), tuli sovhoosis likvideerida lihakanad ja kasvama võtta munakanad. Eelpool tähendatud põhjusel ei saadud noorkanadelt

(munatöük) 1964.aasta plaanis ettenähtud kaaluiivet 684 ts, kuna nende eluskaalu juurdekasv on tunduvalt väiksem kui lihakanadel. Arvestades seda asjaolu, muudeti linnukasvatuse brigaadi tootmisülesannet noorkanade kaaluiibe osas ja määrati kaaluiibeks 350 ts; millega seoses muutusid ka toodanguhinded.

Rahvusvahelise naistepäeva puhul kanti sovhoosi autahvliile järgmised eesrindlikud sovhoosi naistöötajad:

1. Seevel, Valentina - eesrindliku tibutalitaja, kes kasvatas üles 5000 kanatibu.
2. Veinberg, Benita - sai oma grupi iga kana kohta 2 kuuga 30,7 muna.
3. Orpus, Amanda - lüpsja-karjatalitaja, lüpsis lehma kohta 2 kuuga 520,5 kg piima.
4. Kuusemets, Silvia - eeskujulik kassapidaja, võtab aktiivselt osa ühiskondlikust tööst.
5. Kastor, Benita - raamatupidaja, täidab tööülesandeid korralikult ja täpselt.
6. Org, Evi - noor põllutöölaine, täidab pidevalt töönorme.
7. Barnabas, Ida - põllutöölaine, täidab pidevalt töönorme.

Eelmise aasta riiklike müügikohustuste täitmise ja ületamise eest premeeriti sovhoosi töölisi ENSV Min.Nõukogu määruse nr. 155 9.apr.1965.a. alusel järgmiselt: Rannus, H. 60.-, Nahkur, H.- 47.-; Kadarik, V. 50.-; Viinamägi, H. 37.-; Ottens, H. 49.-; Brenner, M. 49.-; Kastor B. 37.-; Kuusemets, S. 30.-; Roosimägi A.60.-. Lüpsjad ja karjatalitajad saivad enamasti 30 rbl. ja 20 rbl., traktoristid 15 rbl., autojuhid Vahtramäe, Herman 20 rbl., teised kõik 10 rbl., põllutöölised 15-10 rbl., ehitus- ja muud tööliised 10- 5 rbl., kogusumma 1078 rbl. Üldse premeeriti töölisi teenistujaid kokku 88 inimest.

Zootehnik Brenner, Malle lahkub 1.veebr. 1965.a. elukoha muutmise tõttu Järlepa sovhoosist. Tema asemele asub tööle Jaani, Aime.

Järlepa ja Sakala sovhoos ostsid Tartu HL Jaamast pardi- ja kanatibusid, kes olid nakatatud haudejaamas paratüüfusesse. Vaatamata nakkushaiguse avastamisele ei rakendanud Tartu HLJ direktor vajalikke abinõusid haiguse leviku tõkestamiseks, vaid müüs haigeid pardi- tibusid 25.märtsil 1965.a. Järlepa sovhoosile, võttes allkirja, et tibusid on terved. Juba esimesel päeval esines suur tibusid surevus. 26.märtsil, s.o. järgmisel päeval saadeti Tall.vet.laboratooriumi hukkunud pardi- tibusid surma põhjuse kindlakstegemiseks. Põhjus oli paratüüfus. Teist korda saadeti 30.märtsil 10 pardi- tibusid laboratooriumi uurimiseks, 9 neist olid paratüüfuses. Kui 25.märtsil toodi pardi- tibusid Tartu HL Jaamast, ütles sovhoosi van.vetarst Tartu haudejaama direktor Randile, et kui tibusidel esineb paratüüfus, siis neid sovhoosi ei saa võtta, kuid Tartu HLJ direktori jutu järgi tibusid olid ju terved. Selle kohta, et Tartu HL Jaam tõi Järlepa sovhoosile haiged pardi- tibusid, tehti ettekanne HLJ Trusti direktorile ja ära- kirjad saadeti vetvalitsusele Sakala TK sovhoosile ja Tartu HLJ-le. Ette- kandes öeldi, et Järlepa sovhoos peab selleks, et kiire- malt vabane- da nakkushaigusest, need pardi- tibusid likvideerima ja ka 500 Järlepa sovhoosi pardi- tibusid, kes asuvad samas hoo- nes Sakala päritoluga tibusid kõrval. Lisaks sellele paluti otsustada, mida teha 2647 Järlepa päritoluga pardi- tibusid, kes asuvad samas hoo- nes teisel pool. Hoo- net oli vaja enne järgmise partii tulekut desinfitseerida. Paluti HLJ Trustil süüdlased välja selgitada ja kahju Järlepa sovhoosile hüvitada. Alla kirjutasid sovhoosi dir. Malken,H. ja van.vetarst Kadarik,V.

13.apr. tegi HLJ Trusti dir. Essenson kontrollkäigu Järlepa sovhoosi pardi- tibusid, kus ilmnes, et pardi- tibusid, kes toodi samal päeval, puudusid süüa ja jooginõud. Sellest järeldub, et van.zootehnik E.Saks suhtub oma tööülesannetes pealiskaudselt ja ilma kül- laldase hooleta ning dir. Essenson avaldas van.zootehni- kule selle eest noomituse.

Seevel, Albert ratsionaliseeris kalkunite jootmise, mille eest sai autoritasu 30 rbl. 19.mail 1965.a. kk nr. 43 alusel.

Haljasaare küünis tekkinud tulekahjus hävinesid öösel vastu 24/25.maid: teraviljakombain, trummel-teraviljakuivati, peedikombain, rohuniitja, elektri-frees, 1500 katuselaastu, 3.1 tn lakusoola ja küün-laut, kokku rahalise väärtusega 10.000 rbl.

27.mail 1965.a. NSVL Linnukasvatuse Valitsuse käskkirjaga nr. 96-k allutati Järlepa Töulinnukasvatuse sovhoos NSVL Linnukasvatuse Valitsuse alluvusesse. Alates 12.juulist 1965.a. NSVL Üleliidulise Töulinnukasvatuse Tehaste Trusti käskkirjaga nr. 159, viidi Järlepa TL sovhoos NSVL Üleliidulise TK Tehaste Trusti alluvusesse. Dokumentaalsed materjalid koostati lõplikult 27.okt. 1965.a.

30.juunil moodustatud komisjon andis madalpinge elektriliinid ja alajaamad üle Järlepa sovhoosi bilansist Põhja Kõrgepingevõrkude bilanssi.

Ülevõtmise päeval 15.juunil 1965.a. oli Järlepa sovhoosil tootmisplaani täidetud:

Linnu ja loomakasvatuses:

1) Kanu kokku	plaan	33.000	tegelik	34282	%	103,8
neist noored		11.000		9521		86,5
munejaid kanu		10.000		9521		95,2
2) Kalkuneid kokku		5.000		3809		76,1
Noored		1200		1192		99,8
3) Pardid kokku		43.000		21590		50,2
Noored		4000		1372		34,3
4) Veiseid kokku		195		173		88,7
Lehmi		75		74		98,6
5) Hobuseid		12		13		108,0
tööhobuseid		8		8		100,0

Realiseerimise plaani täitmine tuh.rublades
 Plaan 334,8   Tegelik 183,5   % 54,8

Realiseerimisest saadud tulu- kasum
 Plaan 13,6   Tegelik 15,8   % 116,1

Antud riigile :

Mune toiduks tuh.tk	plaan 1470	tegelik 919	% 62,5
Linnu liha ts(eluk.)	1322	458	% 34,6

Keskmine eluskaal linnu kohta:

Kanal kg	plaan 1,0	tegelik 1,2	% 120
Kalkunil kg	3,5	4,6	% 131
Pardil kg	2	2,1	% 105
Piima ts	2050	854	% 41,6

Lindude ja loomade produktiivsus

Munatoodang 1 linnu kohta	166 tk	tegelik 81	% 48,2
Keskmine päevane juurdekasv lindudel	plaan 12 gr	" 12 gr	% 100,0
Keskmine päevane juurdekasv noorloomadel	" 627 gr		
Ühe lehma kohta piima lt	" 3450	tegelik 1290	% 37,4
Saadud vasikaid loo lehma kohta	" 86	" 54	% 62,8

1965.a. I poolaasta tootmisplaani üldjoontes Järlepa TL sovhoos täitis.

Sovhoos oli varustatud 1.juurvilja hoidlaga, 1 teravilja hoidlaga, 1 loomalaudaga (64 kohta), 12 linlaga (7700), 1 hobusetalliga, 1 inkobaatoriga 39.tuh.munale, 1 töökojaga, veomasinaid oli 5; traktoreid 10 ja terve rida põllutöomasinaid traktorite järgi haakimiseks.

Majandil puudusid põllutööriistade hoiuruumid. Maikuu tulekahjus põles ära teraviljakombain, mille asemele oli otsekohe vaja uut.

Majapidamise 12 lindlat olid tüüplindlad, puust ehitused, 2 neist on selektsioonikanalid. Töötamine kanalates oli kõik käsitsi, jootmine poolautomaatne.

Üleandmise päeval töötas sovhoosis 100 inimest, neist 7 juhtivat töötajat, 4 teenistujat ja ülejäänud töölisel.

Kasulikku elamispinda arvati 1032 m². Saun on 20 kohaline.

Puudu olid: klubi, kool, lasteaed, med.punkt.

Algas tihe ühendus Moskvaga, kõik majandis ette tulevad probleemid tulid lahendada siitpeale NSVL Üleliidulise TK Tehaste Trustis.

Aasta lõpuks täideti tootmisplaan järgmiselt loomakasvatuse saaduste osas: veiseliha anti ära 131,1 ts; linnuliha 1712,8 ts; piima 2623,4 ts; mune kokku 2568343 tk. Seega oli plaan ületatud.

Moskva alluvusesse saades läheb elu sovhoosis ka enam vähem kindlatele rööbastele. Täidetakse looma- ja linnukasvatuse plaanid, toodangu realiseerimise plaanid, saadakse rohkem tulu ja seega võidakse juba sovhoosi sisemist elu paremini korraldada.

Näiteks 24.märtsi 1966.a. Moskva käskkirjaga määratakse 1965.a. plaani täitmise eest juhtkonnale järgmised preemiad: dir.H.Malkenile 661 rbl.; zootehnik E.Saksale 567 rbl.; agr.H.Rannusele 540 rbl.; vanem vetarstile V.Kadarikule 540 rbl.; ins.teh. E.Sanianile 540; pearaamatupidajale A.Salkovskajale 473 rbl.; ökonomist H.Nahkurile 428 rbl.

Rahvusvahelise Naistepäeva puhul õnnitleb direktor kogu sovhoosi naisperet ja käseb autahvlile kanda järgmised eesrindlikud naistöötajad: Barnabas, Ida - põllutöölise- pensionär; Orpus, Amanda - lüpsja; Kastor, Benita - eeskujulik raamatupidaja; Pilbas, Elise - kalkunitalitaja, Hunt, Evi - tibutalitaja; Vahtramäe, Virve - kanatalitaja.

Kuna vetarstil sanitari polnud, siis määrati Ottens, Aime tema emal soovil vetsanitari kohale kuupalgaga rbl. 62.- Et vabaneda taudidest, tuli tihti kanu uurida ja selleks tööks oli tarvis ka abilisi.

Esimest korda antakse 5.apr.1966.a. agronoom H.Rannuse poolt aktiga traktorid koos haakeriistadega traktoristidele vastutavale hoiule s.o. et iga traktorist pidi oma masina korras hoidma ja ei tohtinud anda kellelegi teisele kasutada ilma sovhoosi direktori loata. Traktoriste-

masiniste oli 5 inimest: Jaani, Augustile anti 2 traktorit; Vahramäe, Antsule 2 traktorit; Toom, Einartile 1 traktor; Sündema, Jürile 1 traktor; Oberg, Harrile 1 traktor ja teraviljakombain.

14.mail 1966.a. kell 4.40 paiku hommikul puhkes Järlepa TL sovhoosi lindlas nr.5 tulekahhi. Öövalve A.Tori ütluse kohaselt asus hoone loodepoolses osas paiknenud juurviljakuuris, elektri toitekilbi läheduses. Tuli levis väga kiiresti ja vähem kui tunni aja möödudes oli hoone vundamendini ära põlenud. Tulekahju läbi tekkis sovhoosile kahju lindlahoone 16335 rbl. ja lindlas olnud tibude hukkumine 5976 rbl., kokku 22312 rbl. Süüdlaseks jäi elekter. Peale seda õnnetust muretseti juurde lindlatesse vahtkustuteid ja lindlatesse pandi üles uued elektrijuhtmed.

Kombainerile maksti lisatasu koristusperioodi 10 päeva eest 60%, alates 25.augustist.

Vanemzootehnik Saks, Ed. määrati Üleliidulise TK Trusti direktori käskkirja alusel 1.sept.1966.a. sovhoosi direktori asetäitjaks, 10% madalama palgamääraga direktori palgast s.o. 153 rbl. kuus.

Zootehnik-selekttsionääri kohale asub tööle 16.juulil 1966.a. Peterson, Helgi Karli tr. ja vanemlaotöölise kohale 15.märtsil Rannus Reet, (Toom, Alide asemele, kes haigestus). Kassapidaja Kuusemets. Silvia dekreetpuhkusele minekuga seoses, määrati tema asetäitjaks raamatupidaja Roosimägi, Maie ja raamatupidaja asetäitjaks Anderson, Veera.

Oktoobripühade puhul kanti autahvlile järgmised töötajad: Heinberg, Benita -noorkarjatalitaja; Niinepuu, E. -kanatalitaja; Seevel, V.- kanatibutalitaja; Jäer, Osvald -autojuht; Roosimägi, Ants - töökoja tööline; Toirk, Alf.- põllutööline.

Kadudeta viljakoristamise eest premeeriti kombainer Oberg, H. 266 kg-ga, kombainer Roosimägi, A. -53 kg-ga ja autojuht Mähküll, L. 210 kg tasuta teraviljaga.

Dir.fondist premeeriti töötajaid oktoobripühade puhul: brigadiridele 35-25 rbl.; lüpsjatele, kanatalitajatele -32 -25 rbl.; traktoristidele 25-15 rbl.; põllutööliste 20-15 rbl.; 6 töölist said 10 rbl. ja üks 5 rubla: nii kuidas keegi töö oli käinud. Kogusummas premeeriti 70 töötajat 1526 rublaga.

Rapla raj. Põll. Toot. Valitsuse juhataja premeeris kaks korda aasta jooksul sovhoosi lüpsjaid kvaliteetse piima ja piimaplaani täitmise eest kokku 30 rublaga.

Ekspluatatsiooni anti detsembrikuu lõpul 4 korteriga elamu, maksumus 15,7 tuh.rbl. Ehitust alustati aug.1964.a., valmis det.1966.a.

1966.a. tootmisplaan täideti ja ületati 30.XII 66.a. kinnitatud tootmis-finantsplaanile 1967.aastaks määrati Järlepa TL sovhoosi koosseisulistele töötajatele 1967.aastaks järgmised kuupalgad alates 1.jaan.1967.a. Direktor Malken, H. 180 rbl.; peazootehnik -dir. aset. Saks, E. 162 rbl.; peaaagronoom Rannus, H. 150 rbl.; peavetarst Kadarik, V. 150 rbl.; peainsener-mehhaanik Sassian E. 150 rbl.; ökonoomist Peterson, Heldur 100 rbl.; zootehnik-selektsoonäär Peterson, Helgi 100 rbl.; pearaamatupidaja Sulkovskaja, A. 120 rubla; van.raamatupidaja Kastor, B. 75 rbl.; raamatupidaja Anderson, V. 65 rbl.; insener-elektrik Viinamägi, H. 100 rbl.; kassapidaja-arvestaja Roosimägi, M. 65 rbl.

1966.a. IV kvartalis tehti kindlaks kanadel pulloroos, seroloogiliselt kohapeal ja bakterioloogiliselt Tallinna Vabariikliku Veterinaarlaboratooriumis. Sovhoosi linnufarm infitseeriti pulloroosist 1966.a. Abja haudejaama kaudu Karksi kolhoosist pärit olevate päevaste tibudega. Pulloroosivabad sovhoosis olid ainult selektsioonkanalad.

Et Järlepa sovhoosi linnukarja tervedada, oli vaja teha suurt pingestikast tööd vanemvetarstiga eesotsas. Aastaringi tuli mitu korda uurida kõigi kanalate kanad seroloogiliselt ja reageerivad kanad ka bakterioloogiliselt. Uurimistööl käisid abiks veel Rapla raj. peavetarst A. Roosalu ja Tall. Vab. Vetbaklaboratooriumi spetsialistid veterastid. Tänu kõigi nende abile pandi piir pulloroosile ning viidi läbi kõikide vetsanitaarsete eeskirjade täitmine,

mis tagas ka edaspidise terve kana ja kalkunikarja. Suurimaks abiks terve linnufarmi püsimiseks oli veel oma haudejaama soetamine. Inkubaatori ülesseadmiseks ja haudejaamas töötamiseks tulid sovhoosi tööle suurte kogemustega töötajad Helmi ja Reedik Tarkmeelid.

Selleks kõigeks aitas kaasa muidugi ka sovhoosi dir. H. Malken oma õige suhtumisega kogu tervendamise plaani täide viimisel, mida aga igast juhtiva töötaja tegevusest küll märgata polnud.

Siitpeale läksid ka vetspetsiaalmasinad vettöötajate käsutusse, kuna muidu kiirvetabi masinat kasutas peazootehnik.

1. juunist 1967. a. tuli peazootehniku kohusetäitjaks ühekuulise katseajaga Meister, Elle ja farmimehhaanikuks tema abikaasa Meister, Aavo; vetabi auto juhiks tuli Kruusandi, Jüri juulikuun lõpus, augustis tulid sovhoosi tööle Kesküla, Tiia kassapidajaks ja Kesküla, Mihkel ehitustööle. Tema saab hiljem ehitustööde juhatajaks. Aasta viimasel kvartalil asuvad tööle sovhoosi Askola, Valter ökonomistina ja abikaasa Askola, Marie raamatupidajana.

Ära lähivad omal soovil vanemzootehnik Saks, E; Peterson, Helgi ja Peterson, Heldur, ökonomist, kes enne äraminekut saatis Moskvasse kaebekirja sovhoosi juhatuse peale. 20 päeva hiljem saatis Peterson teise analoogilise kaebuse Moskvasse põhjusel, et polnud selle aja jooksul vastust saanud. Kaebus sisaldas küsimusi, mida kohapeal oleks lahendada saanud ja lahendati ka. Kaebus sisaldas ka mitte täpseid küsimusi.

1967. a. Tootmis- ja realiseerimisplaan täideti ja ületati.

Rapla raj. TSN TK kirja nr. 125, 3. okt. 1967. a. põhjal eraldati automaattelefonijaama sisseadmiseks peahoonest üks ruum allkorrusel. Jaama valmistaamise tähtaeg oli 1969. a. I kv.

1. septembrist alates muudeti töönädal 5-päevaseks. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 50. aastapäeva

puhul pomeeriti direktori fondist 96 töötajat kogusummas 1670 rbl. Aukirjad anti 10 töölisle; Barnabas, J.; Pilbas, J.; Veinberg, B.; Ottens, L.; Pilbas, E.; Pilbas, A.; Orpus, A.; Roosimägi, M.; Vahtramäe, A. ja Jäer, O. Autahvlile kanti 7 töötajat: Seevel, V.; Lapišov, M.; Ottens, H.; Pilbas, J.; Roosimägi, A.; Vahtramäe, H. ja Toom Einart.

Kapitaalehitustest anti ekspluatatsioonil noorloomade laut 200 peale maksumusega 45100 rbl. ja 4-korteriline elamu maksumusega 15700 rbl.

Järgmise kümne aasta (1967 - 1976.a.) töötulemustest räägib tootmise, riigile müügi ja kasumi plaanide täitmis- te tabel.

Mõned näited üleliidulistest sots.võistlustest, premeerimistest ning spetsialistide ja töötajate liikumisest 1967 - 1976.aasta piires.

1968.a. esimesel kvartalil tuli Järlepa TL sovhoos üleliidulises sots.võistluses võitjaks. Saadi preemia 480 rubla, mis jagati 150 rbl. juhtkonnale ja 230 rbl. töötajatele. Samuti võitis Järlepa TL sovhoos kolmanda kvartali üleliidulise sots.võistluse. Preemiaks saadi 800 rbl., mis jagati: direktorile 80 rbl., teistele spetsialistidele 50 rbl. ning töötajatele 420 rbl. kokku.

Suure Sots.Oktoobrirev. 53.aastapäeva puhul premeeris direktor kõiki töötajaid 10 rbl.-ga materiaalse stimuleerimise fondist.

1970.aasta töötulemuste eest premeeriti vastavalt materiaalse stimul.fondi põhimäärusele spetsialiste kui ka kõiki töötajaid 10% ulatuses väljateenitud töötasust. Premeeritud on töötajaid hea ja kvaliteetse töö, plaanide ületamise eest ja mitmetel teistel põhjustel, küll Naistepäeva puhul, aastaaruande hea ja õigeaegse koostamise eest, ravi-puhkuse toetusi jne.

1973.aasta 31.augustil saadi Üleliiduline kolmas preemia kanakasvatuse osas 2000 rbl., millest individuaalseks premeerimiseks kulutati 80%.

Viimasel kümnel aastal on igal aastal premeeritud kogu sovhoosi peret vastavalt nende töötulemustele.

Üldiselt on Järlepa TL sovhoosi pere olnud püsiv, väheliikuv. Lahkunud on enamasti ja pensionile läinud vanem põlvkond töölisi ja juurde tulnud nooremaid. Juhtkonnast läks pensionile 15.jaan.1970.aastal peaaagronoom Herman Rannus, kuid asus tööle ajutiselt 20.jaan.1970.a. 1971.a. 1.septembrist lahkus peavetarst Valter Kadarik pensionile ning tema asemele tulevad EPA-st Madis Peegel peavetarsti kohale 190 rbl. kuupalk ja tema abikaasa Eva Peegel vetarstiks, 120 rbl. kuupalgaga.

29.dets.1971.a. sureb ootamatult peaaagronoom Herman Rannus. Ta maeti Tallinna Pärnamäe kalmistule, saatmas oli kogu sovhoosi pere.

21.märtsil 1972.a. tuleb peaaegronoomi kohale Heino Jaanson. 1.märtsist 1973.a. tuleb zootehnik-selektsionääri kohale Urve Ukleike kuupalgaga 140 rbl. 1.juunil 1973.a. lahkus peazootehnik Helve Järva omal soovil. H.Järva oli zootehnik, kes pani korda karja põlvnemise raamatud ja oli eriti täpne ja korrektne oma töös, mis on väga vajalik majandi usaldusküsimuses tarbijatega. Uueks peazootehnikuks tuli 16.okt.1973.a. Ülo Küppar. Samal aastal lähevad pensionile väga hoolsad ja suurte kogemustega kalkunikasvatajad Elise ja Aleksander Pilbased, nende tööd asuvad jätkama Silvia ja Valter Kuusemetsad. 1976.aastal läheb pensionile pearaamatupidaja Aino Sulkovskaja, üks staažikamaid töötajaid, kelle hoolsal ja targal juhtimisel on korras hoitud raamatupidamine. Teda ja tema tööd on hinnatud nii kõrgelt, et palju kordi suunati tege Moskva poolt teiste liiduvabariikide linnukasvatuse majandite revideerimisele. Kodus oli aga seni tema kohusetäitjaks ustav ja hoolas abiline Benita Kastor, raamatupidaja sovhoosi algusest peale.

1957.a. septembrikuust alates töötas vanem vetarsti kohal Heldur Malken 1961.aasta 6.apr. lahkus Lembit Punab direktori kohalt ja annab direktori kohustused üle Heldur Malkenile. Seega on ka dir. H.Malken truult kaasa teinud sovhoosis kõik häda ja viletsuse ning rõõmu päevad ja on vastu pidanud.

Alates 17.sept.1973.a. alustab tööd ammuoodatud Järlepa TL sovhoosi lastepäevakodu. Juhatajaks määrati Välja, Iia ja med.öde kasvatajaks Viinamägi, Tiia.

Kauplus-söökla maja valmisaamise järgi avati söökla oma sovhoosi töötajatele, mille järele oli tuntud suurt vajadust.

Lõppkokkuvõttes võime öelda, et alates 1967.aastast algab Järlepa TL sovhoosil majanduslik tõus. Nüüd võis direktor rahakoti likku panna, nagu soovitati, kui linnukarja tervendamise plaan oli täidetud. Seega sai Järlepa TL sovhoos üleliiduliselt ainsaks terveks tõulinnukasvatuse majandiks ja varustajaks terve tõumaterjaliga.

Hoolsate töötajate töötulemuste põhjal saadud kasumi abil oli võimalik juba järjekindlalt parandada olme-tingimusi ja elu edasi viia vastavalt vajadustele ja võimalustele.

Kari viidi sovhoosi keskusest välja, uuude lauta, noorkarjaga kõrvuti, seega sai veistefarm 2 uut hoonet. Lautade lähedal on rajatud karjakoplid loomadele karjatamiseks. Veistefarmist, teedpidi umbes üks kilomeeter maad, metsa ääres asub kalkunifarm 3 lindlaga ja värava või brigaadihoone ning üks elamu kaheksa korteriga selle farmi töötajatele. Sovhoosi keskses on ehitatud 10 uut elamut, kauplus-söökla, vanast möisaaegsest laudast ehitati uus moodne ait-kuivati ja otse selle vastas on töötajate endi poolt ehitatud autogaraaž. Elamutest veidi eemal on haudejaam, munaladu, jõusöödaladu, töökoda, naftabaas. Kanafarme, mis asuvad elamute taga, on 11. Nende juurde pääseb läbi brigaadihoone. Linnufarmid on piiratud võrkaedadega ja teed ning lindlate ümbrus asfalteeritud. Vöörastel lindlatesse minek keelatud. Endistest möisahoonetest on veel keskses üks farmi elamu, tapapunkt ja ruum, kus antakse välja töötajatele mune, liha, piima. Vanu möisahooneid kasutatakse ka veel laoruumidena. Sovhoosi pere jaoks on ka 20 kohaga saun, möisahitus. Hästi on remonditud ja kujundatud vana möisa peahoone, kus on raamatupidamine, direktori kabinet, spetsialistide ruumid, kassa, suur saal, kus igal nädalal käib rajooni kino filme näitamas ja seal esinevad ka vahetevahel oma sovhoosi taidlejad. Peahoone keldri korrusel asub automaattelefonikeskjaam ja veteristi kabinet laboratooriumi ning laoruumidega. Peahoonet ümbritseb vana põlispuudega park. Murud on niidetud.

Otse peahoone taga, umbes pool kilomeetrit, asub Järlepa järv, mis on looduskaitse all. Järve pindala on 47,9 ha ja asub Mahtra (Järlepa soe). 1958.a. maikuu esitati Rapla raj.TSN TK-le taotlus Järlepa järve kinnitamiseks majandi majandada pardi ja kalakasvatuse arendamiseks. Taotlus kinnitati, seega oli võimalik järv kuulutada majandi

sisejärveks ja saadi ka luba uute kalaliikide sissetoomiseks. Järv on tugevasti soostunud toitub peamiselt raba-veest ja põhjaallikatest. Järv on loode-kagu suunas pikliku põhikujuga. Kaldajoon on sopiline, kaldad enamasti madalad, mudased või turbased. Väljavool on loodeotsast Pahlka (Angerja) magistraalkraavi kaudu, mis annab alguse Väana jõele. Taimestik järves on liigivaene. Kaladest esineb ahven, särg, haug, koger. 1959.-1961.a. toodi Maardu järvest sisse 857 hõbekokre. 70-ndatel aastatel toodi Järlepa järve klaasangerja maimu ja linaski maimu. Linaskid on hästi kohanenud ja paljunevad hästi. Angerjad on arvatavasti väljasurnud. Neid pole püügil nähtud ega saadud.

Järve roostikus pesitsevad mõned kalakajakad, sini-kael ja soopartide, rootsiitsitajate, tiigi roolindude, vihitajate, muda- ja metstildrite paarid. Järlepa järv on tekkinud Balti jääpaisjärve lahest.

Aastal 1957 ja 1966.a. praktiseeriti järvel kodupartide kasvatamist, millest loobuti, samuti loobuti samal ajal ka hanede kasvatamisest, põhjusel, et sovhoos korraldati ümber kana- ja kalkunikasvatajaks sovhoosiks.

1976.aastaga lõpetan Järlepa TL sovhoosi kroonika 20 aasta kohta külade, talude ja taludes elavate inimeste nimetamisega põhjusel, et Järlepa sovhoosi maa-ala ametlikult on nimetatud Järlepa külaks. 1976.a. alates kaovad ametlikult endised külanimed, väljaarvatud Jaluse küla, see jääb. Endiste talude nimed on esialgu veel tarvitusel, kuid võivad õige pea ka kaduda unustushölma. Mõned talumajad on juba lammutatud ja mõned tühjad. Seega kaovad nimed, mis ajalooliselt omajagu tähtsad ja huvipakkuvad.

Algama Mehtra poolt tulles esimese külaga - see on Jaluse küla. Esimene maja kuulub Viinamägi, Hillarile, see on uus ehitus, nimetatakse Kase taluks; Jüri talus on kirjas Veinberg, M., H., Viinamägi, R., Hansu talus elab Toom Einart perekonnaga. Oti talu on lammutatud; Jaani talus elab Goring, A.; Rätsepa talus Isak, M.; Allika talus Oberg, J.; Männiku talus Kuusemets, V.; Kunila talus Nurm, F.; Koplimäe talus Pilbus, A. E.; Öisalu talu

on lammutatud. Endises Umbru asunduses elavad: Vikkaru talu tühi; Karuste talus Kaal, Marta; Saueaugu talus Ottens, A.; Eimetsa talus Sarapik, E.; Lehtmetsa talus Pilbas, A.J.E; Kaasiku talus Jaani, Nikolai; Mäetalus Barnabas, Ida; Sadala külast on ainult Sepa talu endiste omanike Oberg, J.J. kasutada. Järgmised neli talu on müüdud ja kasutatakse suvilatena uute omanikkude poolt, seega mitte kasutatavad aasta ringi ning elanikud ei tööta sovhoosis. Väljataguse (ka Kobli taluks nimetatud) omanik on Suurvälja; Säärevälja talu omanik on Belozеров, J.; Uuetoa omanik on Järvi-kojeva; Tõnu talu Limberg, Espe, M. Järlepa endised asundustalude majad ja nende praegused kasutajad - omanikud: Haavikumäe Vares, Jaak; Jaasi - Rõngelopp, A.; Kasemäe - Kastor, B.; Nõmmevälja - Jaani, Olga; Maantee - Brenner, G. Elf.; Kooli-Otepalu, M.; Kuusiku - Orpus, A.; Kruusiaugu - Merisaar, H.; Rägatiku - Kunila, S. pärijad; Nõmme-Paas, Olga; Rehe - Roosimägi, A. (uus ehitus); Mäeõue - Tork, A.; Vainula - Anderson ja Põldma talu - end. omanik Kaljuste, R., praegu sovhoosi.

Lisan siia juurde veel lühikese kokkuvõtte Järlepa Tõulinnukasvatuse a/ü komitee tööst kuni k.a. lõpuni, mis koostatud majandi endise peaökonomisti Valter Askola poolt tema ja teiste mälestuste põhjal.

Järlepa TL a/ü komitee esimehed olid alates 1957.-1967.a. Malken, Heldur 4 aastat; Nurm, Feodor 2.a.; Ottens (Linno), Aime 1 aasta; Tammemägi, Arvo 1 aasta ja Viinamägi Hillar 2 aastat.

Nimetatud perioodil oli a/ü komitee tegevus kohati päris aktiivne ja saadi kord ka rahaline preemia ENSV Põllutöölise ja Teenistujate Vaba a/ü komitee poolt. Selle raha eest osteti sovhoosile akordion. Isetegevus käis siis koos Mahtra kolhoosi isetegevuslastega. Mahtra kolhoosi juhatus tookord energiline esimees Hugo Torga. Tegutses ka näitering ja mees-, nais- ja sega ansamblid.

Alates perioodist 1967.a. juhtisid Järlepa TK a/ü komitee tegevust Askola Valter 6 aastat; Kesküla Mihkel üks aasta, Ukleika, Urve 1 aasta, Oeselg (Ronk) Laine 1 aasta ja Peegel, Madis 5 aastat.

Perioodil 1963 -1973 elustus taidlejate tegevus. Tööle hakkas estraadi ring koosseisus: Askola Valter, peaökonomist; Rannus, Herman (surn.) peaaagronoom; Jaani Aime- zootehnik; Poopuu, Aime (sur.) brigadir; Veinberg, Heino elektrik; Kesküla Tiia, sekretär).

Naisansambel koosseisus: Linnutalitajad - Vahtramäe Helje, Läpišova, Marta, Seevel Valentina, Sarapik Elvine (surn.), Tartšasvili Linda, Poopuu Aime (surn.), kalk. brigadir; Kesküla Tiia - sekretär, Peegel Eva, vetarst; Sassian Ina noorkana brigadir; Andersen Veera, raamatupidaja; Org Evi linnutalitaja; Roosimägi Hilda -haudejaama operaator.

Meesansambel koosseisus: Askola Valter-peaökonomist; Saks Voldemar - ehitustöoline; Rannus Herman (surn.) - peaaagronoom, Viinamägi, Hillar - elektrik; Veinberg, Heino elektrik; Vahtramäe, Ants -traktorist; Kesküla Mihkel - ehitust.juhataja; Kahlo Lembit - autojuht.

Ansamblite tegevust juhtis energiliselt Juuru Kultuuri-maja dir. Ellen Hõbemägi. Muusika eest tantsuks hoolitsesid peajasjalikult Ants Vahtramäe ja Valter Askola akordionidel, klaveril, keelpillidel. Kaasa aitasid orkestris ka Juuru pillimehed Salmiste Heino ja Sepp Roland.

Tegütsema hakkas naisperele ka rahvatantsuring energiliste juhtide ökonomist Puolokainen (Voorp) ja linnutalitaja Saarits Tamara juhtimisel. Kahjuks katkes rahvatantsijate töö juhtide sovhoosist lahkumise tõttu. Teiste taidlejatega aga käidi esinemas Sakala TL, valimistel Kaius ja mujal. Loodi traditsioonilised vastastikku külaskäigud Sakala TK-töötajatega, kus peale taidlejate katsusid jõudu ka kergejõustiklased, laskurid, lauatennisistid ja võrkpallurid. Võisteldi ka males ja kabes.

Väga aktiiselt ja hästi on tegutsenud kogu sovhoosi perioodil Järlepa sportlased. Võrkpalli on ka kaitsenud paljudel võistlustel nii oma rajoonis, kui ka väljaspool meeskond koosseisus: Sündema Jüri - traktorist; Kaur Endel-autojuht; Kaasik Tiit - tööline; Malken Heldur -direktor;

Kesküla Mihkel - ehitust.juhataja; Peegel Madis -peavet. arst; Vapper Enn - kalkunitalitaja; Samolin Valentin - kalkuni talitaja; Orpus Tiit - ehitustöoline; Jaanson Heino - peaaagronoom, Sassian Enn - peains.-mehhaanik; Küppar Üko - peazootehnik; Seersant Jüri - töökoja juhataja; Merivoo Margus - elektrik.

Naiskond koosseisus: Ottens Helje - põhikana brigadir; Kesküla Tiia - sekretär; Kahlo Valve - katlakütja, Malken Anne - taimekasv.brigadir; Sündema Helje - linnu-talitaja, Poopuu Aime (surn.) - kalkuni brigadir; Välja Helle - tapatsehhi tööline; Viinamägi Tiia - munalao töö-taja; Sassian Ina - noorkana brigadir.

Vöistkonnad töid esikohti paljudelt vöistlustelt.

Vörkpallis toimunud traditsioonilised vöistlused Järlepa rändkarikale - Järlepa, Mahtra ja Kodila vöist-kondade vahel. Esimese rändkarika meeskondadele vöitis jäädavalt Järlepa vöistkond. Traditsioon jätkub. Toimu-vad igaaastased Jaanipäeva vöistlused majandisisesest vöistkondade vahel. Päril heas hoos on ka Järlepa kesge-jöustiklased. Seal on esinenud ja esinevad ka praegu eel-pool nimetatud sportlased. Noortest vääril nimetamist tubli spinterina Koit Sündemad.

Eriti edukalt on vöisteldud külanöukogu vöistlustel. Alates 1981.aastast toimuvad Mahtra Majandkonna mängud. Esimese neist vöitis Järlepa majand. Laskespordis on edu-kalt esinenud Vahtramäe Helje, Vahtramäe Ants, Sassian Enn, Viinamägi Tiia ja teised. Males on majandi au eest väljas olnud nii külanöukogu kui ka rajooni ulatuses: Askola Valter, Zernov Aleksander -zootehnik; Sihv Jüri-ehitustöoline; Sündema Jüri - traktorist; Malken Heldur-direktor. 1980.a. majandisisesel maleturniiril osales 11 maletajat, parimad olid:

1. Askola Valter I koht
2. Malken Jaanus II-III koht
3. Zernov Aleksander
4. Sassian Enn

Kabes on majandi au eest väljas olnud naistest: Vahtramäe Helje, Oeselg (Ronk) Laine, Peegel Eva jt., meestest: Jaanson, Heino, Malken Heldur, Sündema Jüri jt.

Lauatennisega on tegelnud: Keskküla Mihkel, Orgus Sulev, Küppar Ülo, Keskküla Tiia, Rein Sirge jt.

Raskejõustiklastest väärriks nimetamist: Sassian Enn, Merivoo Margus, Küppar Ülo jt.

Orkestris on tegutsenud peale varem nimetatute aktiivsemalt veel: Merivoo Margus (praegune ork.juht); Lepiksoo Udo, Merisaar Aivar, Kuusemets Jüri, Jalukse Priit, Klein Aits (surn.), Seevel Margus.

Solistidena on majandi üritustele kaasa löönud: Keskküla Tiia, Anderson Veera, Roosimägi Hilda, Jaani Aili, Selg Kai, Just Merike, Merivoo Margus ja teised.

Aktiivsemad a/ü komitee liikmed on:

Poukokainen (Vooro) Suive ja Saarits Tamata - rahvatantsujuhid; Ottens Helje - laekur; Jaani Heljo - kultuurkomisjoni ala; Sulkovskaja Aino - viktoriinide korraldaja, Roosimägi Maie - laekurina; Seersant Jüri spordiga tegeleb; Rebane Liivi ja Vahtramäe Helje majandi pidude korraldajad; Malken Anne - heaolu komisjoni juht.

Eriti tänuväärse töö on a/ü komitee kauaaegse liikmena ära teinud kultuurikomisjoni esimees Jaani Heljo. Eriti aktiivne on ta olnud teatrite ja teiste kultuuriliste ürituste sõitudele organiseerijana. A/ü komitee tegevusele on aktiivselt kaasa aidanud veel Askola Maria, seinalehte toimetamas, Sulkovskaja Aino - peakorraldajana; Seersant Jüri, Jõe Ado näitlik agitatsioon; Pagel Eva, Vahtramäe Helje, Sassian Ina, Keskküla Tiia kõik nad on abiks olnud seinalehte toimetajale ja paljus muus asjus.

A/ü komitee on pidevalt tegelenud jooksvate küsimustega. Nii on kõik majandi töötajad varustatud aiamaaga, on antud rahalisi ühekordseid toetusi, vormistatakse töövõimetus rahasid; lahendatakse töötasu küsimusi, distsiplinaar korrarikumisi, vallandamise küsimusi, premeerimise jne. küsimusi.

KROONIKA koosneb osadest

- I 1238a- 1920.a.
- II 1920.a. - 1957.a.
- III 1957.a. - 1982.a. Järlepa sovhoosi kroonika.

Kroonika koostamisel kasutatud materjale:

1. Georg v. Krusenstern: "Rüütelkonna kroonikast" väljavõte Järlepa ja Umbru mõisate kohta. 1238.a. - 1924.aastani.
2. Eesti NSV Riiklikus Ajaloo Keskarhiivis, Tartus, fond 1864. Eestimaa revisjonikirjade kollektsioon.
3. Traurig'i kogutud andmed enne 1914.aastat talude ja saunade kohta Järlepa mõisa maadel.
4. B.Kastori teated asutalude kohta.
5. Rapla raj. arhiivi fondist Järlepa TL sovhoosi dokumente.
6. Eesti Järved. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Zooloogia ja Botaanika Instituudi väljaanne 1968.a.
7. H.Malkeni koostatud kokkuvõte sovhoosi partei töö ja tegevuse kohta.
8. V.Askola koostatud kokkuvõte a/ü komitee tegevuse, spordi ja taidlejate töö kohta.